

6 Sammenhæng mellem rammer og kvalitet i daginstitutioner

I tidligere studier af sammenhæng mellem rammeforhold og kvalitet i dagtilbud er der dels fokus på forskellige rammeforhold, dels anvendes forskellige indikatorer for kvalitet i dagtilbuddene. Der har særligt været fokus på rammeforhold som normeringer og gruppestørrelse, personalets uddannelse og efteruddannelse. Men også dagtilbuddenes organisering og ledelse samt fysiske rammer har været belyst (Bjørnstad & Os, 2018; Christoffersen m.fl., 2014; Duncan m.fl., 2022). Vi har således fra tidligere studier hypoteser om, at der kan være sammenhæng mellem de rammeforhold, vi har kortlagt i de tidligere kapitler og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i daginstitutionerne.

I dette kapitel undersøger vi, om der er sammenhæng mellem daginstitutioners rammeforhold og vurderingen af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Vi har som udgangspunkt undersøgt, om der er forskelle mellem daginstitutioner og stuer, hvor det pædagogiske læringsmiljø er vurderet i forskellige kvalitetskategorier, for alle de rammeforhold, der er præsenteret i Kapitel 5 (forskellene er præsenteret i Bilag 2 i metoderapporten). For de rammeforhold, hvor den eksisterende forskning eller viden fra vores egne kvantitative eller kvalitative analyser giver belæg for yderligere analyser, har vi gennemført disse. I nedenstående præsentation har vi medtaget rammeforhold, hvor vi finder forskelle i gennemsnit på tværs af kvalitetsgrupper på et 5 %'s signifikansniveau. På baggrund af eksisterende viden/hypoteser har vi i nogle tilfælde inkluderet flere rammeforhold i analyserne. Følgende rammeforhold indgår på den baggrund:

- Normeringer og pædagognormeringer på observationsdagen
- Medarbejdersammensætning.

Nedenfor præsenteres sammenhængsanalyser af disse rammeforhold og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø.

Sammenhæng er ikke det samme som effekter

I analyserne afdækker vi *sammenhænge*, forstået på den måde, at to forhold optræder samtidig på den observerede stue eller daginstitution. Analyserne giver således et billede af, hvordan forskellige forhold samvarierer. Dette er en

god måde at karakterisere dagtilbud, hvor det pædagogiske læringsmiljø vurderes forskelligt. Vi kan forholde analyserne til faglig teori og vurdere, om de understøtter faglige hypoteser.

Analyserne giver dog ikke mulighed for at vurdere, om der er tale om **årsags-sammenhænge**. Det vil sige, om det ene forhold er årsag til det andet, eller om et evt. tredje forhold påvirker begge de forhold, vi undersøger. Analyserne kan således med andre ord ikke anvendes til at konkludere om effekter af de undersøgte rammeforhold for kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer.

Boks 6.1 Metode: Statistisk signifikans og lineære sandsynlighedsmodeller

Statistisk signifikans

- Vi anvender begrebet "statistisk signifikans", når vi undersøger, om der er forskelle i fx normeringer for stuer, hvor læringsmiljøet vurderes i forskellige kvalitetskategorier. Hvis en forskel er statistisk signifikant, betyder det, at forskellen er så stor, at den skyldes andet end tilfældig variation.
- Når vi vurderer, om en sammenhæng er statistisk signifikant, beregner vi en p-værdi. P-værdien er et udtryk for, hvor sandsynligt det er, at den forskel, vi finder, skyldes tilfældig variation – eksempelvis at vi tilfældigt finder en forskel mellem normeringen og om det pædagogiske læringsmiljø kategoriseres i kvalitetskategorien 'ringe' eller 'utilstrækkelig' eller 'god', til trods for at der faktisk reelt ikke er nogen forskel. Det vil sige, at når noget er statistisk signifikant på et 10 %'s signifikansniveau, så er der 10 % sandsynlighed for, at den forskel eller sammenhæng, vi observerer, faktisk ikke findes, men skyldes tilfældig variation i data. Derfor vil et lavere signifikansniveau (fx 5 % frem for 10 %) betyde, at vi er mere sikre på, at sammenhængen/forskellen ikke bare er en tilfældighed.
- I undersøgelsen kommenterer vi på alle sammenhænge, der er statistisk signifikante på et 5 %'s signifikansniveau.

Lineære sandsynlighedsmodeller

- Vi anvender lineære sandsynlighedsmodeller til at belyse sammenhængen mellem strukturelle rammeforhold og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Lineære sandsynlighedsmodeller beregner sandsyn-

ligheden for, at en stue har fx god kvalitet sammenlignet med utilstrækkelig kvalitet givet et rammeforhold (fx normering), når vi kontrollerer for andre rammeforhold.

- I de lineære sandsynlighedsmodeller sammenligner vi stuer, der vurderes til hhv. at have 'god' og 'utilstrækkelig' eller 'ringe' læringsmiljøkvalitet. Det vil sige, vi har en afhængig variabel, der er lig 0, hvis 'utilstrækkelig' eller 'ringe' kvalitet, og lig 1 for stuer, der vurderes at have 'god' kvalitet. For mere detaljeret metodisk gennemgang, se metoderapport.

6.1 Sammenhængsanalyser, hovedfund

Kvalitetsvurderingen er højere på de stuer, hvor der er en pædagog til stede på observationsdagen

Vi finder en positiv sammenhæng mellem den samlede vurdering af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, og om der er en pædagog til stede det meste af dagen på stuen på observationsdagen.

Generelt gør det sig gældende for stuerne i kvalitetskategorien 'god', at der er meget få eller ingen af disse stuer, hvor der ikke er en pædagog til stede på mindst et af de tre tidspunkter på observationsdagen. Forskellen i rammeforholdet mellem stuer i kvalitetskategorierne 'ringe' og 'utilstrækkelig' og 'god' er statistisk signifikant, også når vi tager højde for den samlede dagsnormering over dagen, og om stuen har en høj andel af børn med lav socioøkonomisk status eller tosprogede børn. Sammenhængen er særligt udtalt for området 'relationer'. Ved fortolkning af resultaterne er det væsentligt at bemærke, at der er tale om få stuer (8 %, som i alt er 14 stuer), hvor der ikke var en pædagog til stede det meste af observationsdagen. Da der er tale om få stuer, er der større usikkerhed forbundet med generalisering af resultaterne til at gælde uden for denne stikprøve af daginstitutioner. Dette fund kalder på mere viden om det pædagogisk uddannede personales betydning for kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø.

En højere andel pædagogstuderende hænger positivt sammen med vurderingen af det pædagogiske læringsmiljø for området 'fysiske omgivelser'

Vi finder, at en større andel af pædagogstuderende har en positiv sammenhæng med kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer. Sammenhængen er særligt udtalt for området 'fysiske omgivelser'. Således er sandsynligheden

for, at stuer vurderes som værende af højere kvalitet, større for daginstitutioner med en relativt større andel pædagogstuderende.

Flere børn pr. pædagogisk personale på de stuer, hvor det fysiske læringsmiljø vurderes godt

Vi finder ingen sammenhænge mellem årsnormeringen og vurderingen af det pædagogiske læringsmiljø. Derimod finder vi en negativ sammenhæng mellem den vurderede kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø for området 'fysiske omgivelser' og *dags*normeringen forstået på den måde, at der er flere børn pr. pædagogisk personale på de stuer, hvor 'fysiske omgivelser' vurderes af god kvalitet sammenlignet med stuer, hvor 'fysiske omgivelser' vurderes af utilstrækkelig kvalitet på observationsdagen.

Vi vil umiddelbart forvente, at kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø er højere på de stuer, hvor der er færre børn pr. pædagogisk personale, jf. bl.a. tidligere studier (fx Christoffersen m.fl., 2014). Umiddelbart peger dette resultat i en anden retning end vores faglige hypoteser.

Ingen sammenhænge mellem andel af børn med lav socioøkonomisk status og vurderingen af det pædagogiske læringsmiljø

Vi finder ingen forskelle på andelen af børn med lav socioøkonomisk status eller andelen af tosprogede børn på stuerne på tværs af stuer, hvor det pædagogiske læringsmiljø vurderes hhv. af 'god' og 'utilstrækkelig' kvalitet (jf. Bilag 2 i metoderapport).

Ved fortolkning af sammenhængsanalyserne er det væsentligt at være opmærksom på, at et evt. tredje forhold kan have betydning for begge de forhold, vi undersøger. Endvidere er der en – om end lille – sandsynlighed for, at der er tale om tilfældige sammenhænge, jf. signifikansniveauet beskrevet ovenfor. Det vil kræve yderligere studier at tilvejebringe mere sikker viden om, hvilke forhold der er på spil. Sammenhængsanalyserne beskrives yderligere i følgende afsnit.

6.2 Sammenhæng mellem normeringer og kvalitet i pædagogiske læringsmiljøer

I de gennemførte interviews med personale i de deltagende daginstitutioner nævnes personaleressourcer som et centralt forhold for at kunne skabe et læringsmiljø af høj kvalitet. Ligeledes giver vores kvantitative analyser og tidli-

gere studier anledning til at undersøge sammenspillet mellem personaleressourcer og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Vi har foretaget analyser af sammenhæng mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og hhv. årsnormeringer, normeringer på observationsdagen (antal børn pr. pædagogisk personale) samt pædagognormeringer (antal børn. pr. pædagog) på observationsdagen. Desuden har vi analyseret sammenhænge mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, normeringen og tilstedeværelsen af en pædagog på observationsdagen, når vi samtidig tager højde for, om stuerne har en høj andel af børn med lav socioøkonomisk status og tosprogede børn. Der er ikke i materialet et tilstrækkelig antal stuer med pædagogiske assistenter til, at vi har kunnet gennemføre tilsvarende analyser for denne gruppe.

Vi finder ikke statistisk signifikante sammenhænge, for så vidt angår årsnormeringen og normeringer for det samlede pædagogiske personale samt pædagognormeringer på observationsdagen og kvaliteten af det samlede pædagogiske læringsmiljø.

Samme resultat finder Danmarks Evalueringsinstitut i en undersøgelse på 3-5-årsområdet, hvor de anvender redskabet ECERS fra 2020 til at vurdere kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø (Danmarks Evalueringsinstitut, 2022c). Undersøgelsen peger på flere mulige forklaringer, herunder at der kan være for få observationer og/eller for lille variation til at kunne observere statistiske sammenhænge med en vis sikkerhed, samt at det er muligt, at der ikke er en sammenhæng mellem de undersøgte forhold. Vi har tilsvarende overvejelser om vores analyser.²⁹

6.2.1 På stuer uden pædagog på observationsdagen bliver kvaliteten af læringsmiljøet vurderet mindre god

Der er på tværs af de undersøgte stuer forskel på andelen af pædagoger på observationsdagen. Gennemsnitligt er der ca. 4 % af stuerne, hvor der ikke er en pædagog til stede på hele observationsdagen, og 8 % af stuerne, hvor der højst er en pædagog til stede på et af de tre opgørelsestidspunkter morgen, middag og eftermiddag. Vi har undersøgt sammenhænge mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og det forhold, at der maksimalt er én pædagog til stede på et af de tre observationstidspunkter på observationsdagen.

²⁹ Det kan endvidere nævnes, at tre danske studier, der undersøger sammenhængen mellem normeringer i børnehaver og forskellige outcomes for børnenes senere resultater i skolen, peger i forskellige retninger, for så vidt angår betydningen af normeringer på de undersøgte forhold. To studier finder en positiv sammenhæng mellem færre børn pr. personale og børnenes senere resultater (Sperling, 2021; Baumüller m.fl., 2014). Et studie finder små og ikke-signifikante effekter af både normeringer og pædagogandele i institutionerne på børnenes skoleresultater (Det Økonomiske Råd, Formandskabet, 2021).

Det ses af Tabel 6.1, at der på 10 % af stuerne, der placeres i kvalitetskategorierne 'ringe' eller 'utilstrækkelig', ikke er en pædagog til stede på hele observationsdagen. Der er så få stuer i kvalitetskategorien 'god', hvor der ikke er en pædagog til stede, at det ikke kan afrapporteres af diskretionshensyn. Der er på 16 % af stuerne i kvalitetskategorien 'ringe' eller 'utilstrækkelig' kun en pædagog til stede på et enkelt af de tre tidspunkter eller slet ikke. Det samme gælder for 5 % af stuerne med 'tilstrækkelig' læringsmiljøkvalitet, og på ingen af stuerne i 'god' (forskellen mellem 'ringe' og 'utilstrækkelig' og 'god' er statistisk signifikant på et 5 %'s niveau). Generelt gør det sig gældende for stuerne i kvalitetskategorien 'god', at der er meget få (færre end vi kan vise) eller ingen af disse stuer, hvor der ikke er en pædagog til stede på mindst et af de tre tidspunkter over observationsdagen. Ved middagstid er andelen af stuer uden pædagoger lavest. På dette tidspunkt er der i 14 % af daginstitutionerne i kvalitetskategorierne 'ringe' og 'utilstrækkelig', 5 % i 'tilstrækkelig' og ingen i 'god' ingen pædagoger til stede (forskellen mellem 'ringe' og 'utilstrækkelig' og 'god' er statistisk signifikant på et 10 %'s niveau).

Tabel 6.1 Stuer uden pædagoger til stede fordelt på kvalitetskategorier for den samlede læringsmiljøkvalitet, procent

	Ringede eller utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God
	Andel i gennemsnit	Andel i gennemsnit	Andel i gennemsnit
Ingen pædagog til stede, morgen	25 %	-	-
Ingen pædagog til stede, middag	14 %	5 %	0 %*
Ingen pædagog til stede, eftermiddag	25 %	24 %	14 %
Ingen pædagog til stede det meste af dagen	16 %	5 %	0 %**
Ingen pædagog til stede hele dagen	10 %	-	-
Antal stuer	64	84	22

Anm.: Tabellen viser sammenhænge mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og andele af stuer, hvor der ikke er en uddannet pædagog til stede på hver af de tre observationstidspunkter på observationsdagen på maksimalt et tidspunkt på dagen, eller der slet ikke er en pædagog til stede på hele observationsdagen. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner angivet i kolonnen 'god' angiver statistisk signifikante forskelle mellem daginstitutioner i 'ringe eller utilstrækkelig' og 'god'.

Note: "-" angiver, at der er færre end tre daginstitutioner i cellen.

Kilde: VIVE og EVA. Egne beregninger.

Vi har afsøgt mulighederne for at gennemføre en tilsvarende analyse for pædagogiske assistenter. Det har imidlertid ikke været muligt at gennemføre denne

type af sammenhængsanalyser for pædagogiske assistenter på grund af det relativt lave antal pædagogiske assistenter i de deltagende daginstitutioner.

Sammenhæng mellem dagsnormering, pædagog til stede og kvalitet af læringsmiljø

Vi har i forlængelse af ovenstående fund undersøgt, om sammenhængen mellem tilstedeværelse af en pædagog og kvaliteten af læringsmiljøet ændrer sig, når vi samtidig tager højde for dagsnormeringen – altså antal børn pr. samlet pædagogisk personale over hele dagen og sammensætningen af de børn, som er på stuen.³⁰

Tabel 6.2 Sammenhæng mellem kvalitet af pædagogisk læringsmiljø, dagsnormering og fravær af pædagog på observationsdagen, lineære sandsynlighedsmodeller

	Læringsmiljø	Fysiske omgivelser	Relationer	Leg og aktivitet
Dagsnormering, gennemsnit over dagen	0,11*	0,15**	0,10*	0,04
	(0,06)	(0,07)	(0,06)	(0,04)
Ingen pædagog til stede det meste af eller hele dagen	-0,33**	-0,23	-0,45**	-0,15
	(0,15)	(0,17)	(0,17)	(0,10)
Antal stuer	85	68	104	101

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære sandsynlighedsmodeller, der beregner sandsynligheden for, at en stue vurderes som 'god' eller 'fremragende', sammenlignet med 'utilstrækkelig' eller 'ringe' i relation til dagsnormeringen, og om der er pædagoger til stede på observationsdagen. Der er kontrolleret for, om stuerne har en højere andel end den gennemsnitlige stue af hhv. tosprogede børn og børn med lav socioøkonomisk status. Antal stuer = 68-104. Antallet af stuer varierer i hver kolonne, da analyserne sammenligner de stuer, der vurderes af hhv. 'god' og 'utilstrækkelig' kvalitet for hvert område. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes.

Kilde: VIVE og EVA.

Tabel 6.2 viser, at stuer, hvor den samlede kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø vurderes i kvalitetskategorien 'god', i højere grad har en pædagog til stede det meste af observationsdagen end stuer, der vurderes i kvalitetskategorien 'ringe' eller 'utilstrækkelig'. Som markeret med fed rød skrift, viser tabellen, at sandsynligheden for, at kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø vurderes som 'god' sammenlignet med 'ringe' eller 'utilstrækkelig', er 33 procentpoint lavere, hvis der ikke er en pædagog til stede det meste af eller hele

³⁰ Vi medtager en variabel for høj andel tosprogede børn og en variabel for høj andel børn med lav socioøkonomisk status. For begge variabler gælder, at "en høj andel" svarer til, at stuen har flere end gennemsnittet. Det vil fx sige, at en høj andel tosprogede børn er stuer, hvor der er flere end 17 % tosprogede børn.

observationsdagen (signifikant på et 5 %'s niveau). Dette er drevet af området 'relationer', hvor vi også finder, at sandsynligheden for, at kvaliteten af området 'relationer' vurderes som 'god', er 45 procentpoint lavere, hvis der ikke er en pædagog til stede det meste eller hele observationsdagen. Disse resultater gælder, når vi samtidig tager højde for dagsnormeringen, og om stuerne har en højere andel end gennemsnittet af børn med lav socioøkonomisk status eller en højere andel af tosprogede.

Analysen viser yderligere, at der er en positiv sammenhæng mellem flere børn pr. pædagogisk personale og den vurderede kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø for området 'fysiske omgivelser'. Her finder vi, at der er 15 procentpoint større sandsynlighed for, at de fysiske omgivelser vurderes gode, hvis der er et barn mere pr. pædagogisk personale på stuen (signifikant på et 5 %'s niveau).

Vores fund om sammenhæng mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og tilstedeværelse af en pædagog på observationsdagen flugter med en faglig hypotese om en positiv sammenhæng mellem tilstedeværelse af pædagogisk uddannet personale og kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø, idet vi, jf. tidligere studier, umiddelbart vil forvente, at tilstedeværelsen af uddannede pædagoger vil have en sammenhæng med højere kvalitet i de pædagogiske læringsmiljøer.

Derimod er det forhold, at der er en sammenhæng mellem *flere* børn pr. pædagogisk personale og kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø for området 'fysiske omgivelser', ikke i overensstemmelse med en faglig hypotese om sammenhæng mellem normering og kvalitet i de pædagogiske læringsmiljøer (jf. fx Christoffersen m.fl., 2014). Det vil kræve yderligere studier at tilvejebringe mere sikker viden om, hvilke forhold der er på spil i relation til dette fund.

6.3 Sammenhæng mellem medarbejdersammensætning og kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø

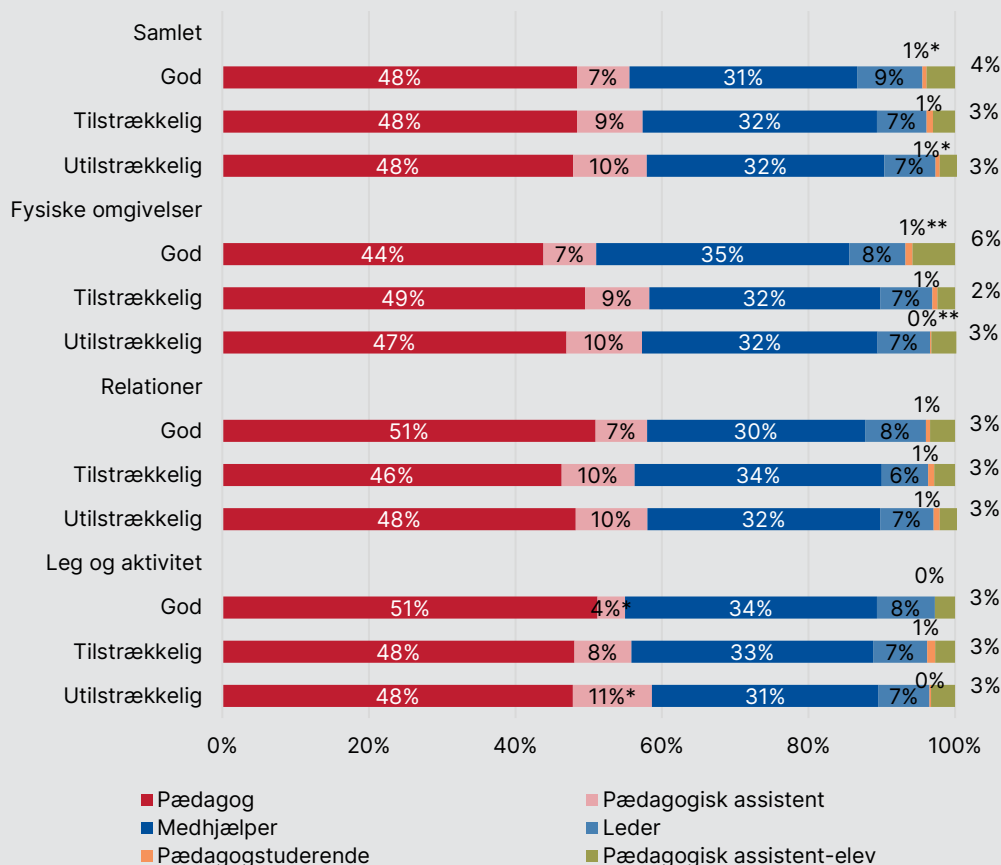
Som beskrevet i Kapitel 5, viser en række tidligere studier, at det pædagogiske personales uddannelse kan have betydning for den pædagogiske praksis i dagtilbud samt for børnenes trivsel og udvikling (Bauchmüller m.fl., 2014; Bjørnstad & Os, 2018; Christoffersen m.fl., 2014; Jensen, 2013; Sammons, 2010; Slot, 2018). Der er imidlertid også undersøgelser, der ikke finder en sammenhæng mellem den pædagogiske praksis og personalets uddannelse (Danmarks

Evaluering Institut, 2022c), ligesom der er studier, der ikke finder en sammenhæng mellem medarbejdernes uddannelsesbaggrund og børnenes senere skoleresultater (Det Økonomiske Råd, Formandskabet, 2021).

I dette afsnit belyser vi sammenhænge mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og personalesammensætningen i de deltagende daginstitutioner for 0-2-årige børn. Figur 6.1 viser personalesammensætningen i daginstitutioner i denne undersøgelse særligt for kvalitetskategorierne 'utilstrækkelig', 'tilstrækkelig' og 'god'. Vi finder generelt meget små forskelle i den overordnede medarbejdersammensætning på tværs af kvalitetskategorier. Andelen af pædagoger er eksempelvis den samme, uanset om kvaliteten vurderes som 'god', 'tilstrækkelig' eller 'utilstrækkelig'.

Figur 6.1 Personalesammensætning og kvalitet i daginstitutioner

Fuldtidsomregnet personalesammensætning

Anm.: Figuren viser medarbejdersammensætningen i daginstitutioner i denne undersøgelse særligt for kvalitetskategorierne 'utilstrækkelig', 'tilstrækkelig' og 'god'.

Note: Stjerner angiver statistisk signifikansniveau for forskelle mellem stuer, der vurderes at være i kategorien 'utilstrækkelig', og stuer, der vurderes at være i kategorien 'god'. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$.

Kilde: VIVE og EVA.

Positiv sammenhæng mellem andel pædagogstuderende og kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø for området 'fysiske omgivelser'

Vi finder en positiv sammenhæng mellem andelen af pædagogstuderende og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø for området 'fysiske omgivelser' (signifikant på et 5 %'s niveau). Sammenhængen er signifikant på et 10 %'s niveau for det samlede pædagogiske læringsmiljø. De pædagogstuderende udgør mellem 0 og 1 % af den fuldtidsomregnede personalesammensætning, så der er ikke tale om en personaleresource, der er meget til stede på stuerne. En hypotese til forklaring af den statistisk signifikante sammenhæng kan være, at det ikke er andelen af studerende i sig selv, men karakteristika ved daginstitutioner med en større andel pædagogstuderende, der forklarer de identificerede sammenhænge. Det er fx muligt, at det er nogle af de daginstitutioner, der har den højeste kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø og/eller flest ressourcer, der ønsker og kan tiltrække studerende. En yderligere hypotese kan være, at det letter rekruttering af nyuddannede pædagoger, at man som daginstitution har haft studerende i praktik, og at det forhold har betydning for kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i de pågældende daginstitutioner.³¹ En tredje hypotese er, hvis man sammenholder disse resultater med analysen om normeringen i Tabel 6.2, at der investeres i gode fysiske omgivelser de steder, hvor det er vanskeligt at rekruttere pædagogisk personale, og derfor i højere grad har studerende og en højere normering. Vi kan ikke med afsæt i denne undersøgelse afklare, om disse hypoteser eller andre forhold ligger bag de sammenhænge, vi identificerer. Det vil fordre yderligere studier.

Som beskrevet i Kapitel 5 finder en række tidligere studier en sammenhæng mellem medarbejdernes uddannelsesbaggrund og kvalitet i dagtilbud målt på forskellige parametre, mens der er også studier, der ikke finder sammenhæng. Det engelske EPPSE-studie finder, at andelen af uddannet personale i dagtilbuddet er en af de faktorer, der har størst betydning for kvaliteten. Med uddannede menes i den engelske kontekst, at personalet har mindst en bachelorgrad inden for pædagogik (svarende til en professionsbachelorgrad som pædagog), og effekten viser sig at være særligt markant, hvis lederen også har mindst en bachelorgrad. (Sammons, 2010). Bjørnstad & Os finder i deres studie af dagtilbud for børn i 0-2-årsalderen i Norge, at andelen af personale med en pædagogisk uddannelse ikke har sammenhæng med kvaliteten af læringsmiljøet, som i studiet blev vurderet med redskabet ITERS-R. De finder imidlertid en sammenhæng mellem andelen af personale med en pædagogisk uddannelse og den underskala i ITERS-R, der belyser kvaliteten af interaktioner mellem pædagogisk personale og børn samt børnene imellem (Bjørnstad & Os, 2018). I det danske studie af kvalitet af læringsmiljøkvalitet i kommunale børnehaver fra 2020 er kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø undersøgt med redskabet ECERS. Studiet finder ikke sammenhæng mellem kvaliteten af

³¹ Halvdelen af de nyuddannede pædagoger rapporterer, at de har fået deres første job gennem praktik, studiejob eller netværk (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2021).

det pædagogiske læringsmiljø og personalets uddannelsesbaggrund (Danmarks Evalueringsinstitut, 2022c).

Vores fund skriver sig således ind i en litteratur, hvor undersøgelser af sammenhæng peger i forskellige retninger. De præsenterede fund og hypoteser illustrerer, at der fortsat er behov for at forstå og kunne forklare disse nuancer i og årsagerne til sammenhæng mellem personalets uddannelse i daginstitutioner for 0-2-årige børn og kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer.

6.3.1 Kvalitetsforskel mellem stuer

Vi har valgt at observere to stuer på samme daginstitution, fordi vi fra tidligere undersøgelser ved, at der kan være store forskelle i den observerede kvalitet på tværs af stuer inden for den samme daginstitution (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020b). For at kunne sammenligne kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer mellem de enkelte stuer i en daginstitution er der foretaget observationer på to tilfældigt udvalgte stuer for 0-2-årige. Ikke alle deltagende daginstitutioner har to stuer til 0-2-årige børn. Vi har observeret på to stuer i samme daginstitution på 73 ud af denne undersøgelses 97 daginstitutioner. Observationerne er gennemført samme dag af samme observatør.

Forskelle i kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer på tværs af stuer inden for den samme daginstitution kan give os en ide om, hvor stor betydning rammeforhold har (eller om de ingen betydning har) for kvaliteten. To stuer inden for samme daginstitution vil på en række områder have de samme rammeforhold, jf. Kapitel 5. Der kan imidlertid være væsentlige forskelle på medarbejderens uddannelsesbaggrund, anciennitet mv. på to stuer i samme daginstitution.

Der er imidlertid også væsentlige forhold af betydning for kvaliteten, som er vanskelige at måle kvantitativt. Det gælder eksempelvis forhold som ledelseskompetencer hos daginstitutionens leder, det kollegiale samarbejde på tværs af daginstitutionen og den konkrete prioritering af daginstitutionens økonomiske ressourcer.

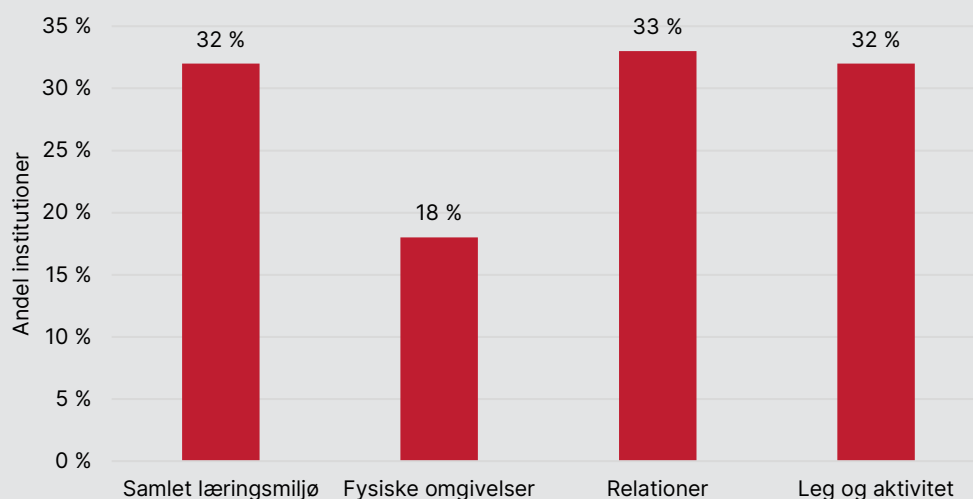
Ved at undersøge kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer på to stuer inden for samme daginstitution tager vi indirekte højde for de rammeforhold, vi ikke kan observere direkte, men som må antages at være ens inden for samme daginstitution. Således vil forskelle i kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer på tværs af stuerne i høj grad skulle forklares med forskelle i praksis inde på stuerne.

I samtlige daginstitutioner med to stuer er der mindre eller større forskel på kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer mellem de to observerede stuer.

En måde at belyse forskellen i kvaliteten mellem stuer på, er ved at undersøge, om der er stuer på samme daginstitution, som ligger i forskellige kvalitetskategorier. I 32 % af daginstitutionerne ligger stuerne i forskellige kvalitetskategorier. For eksempel kan det pædagogiske læringsmiljø i en daginstitution være af enten 'utilstrækkelig' eller 'tilstrækkelig' kvalitet, alt efter hvilken stue i daginstitutionen der observeres.

Forskellen mellem stuerne i den samme daginstitution varierer på tværs af de tre temaer 'fysiske omgivelser', 'leg og aktivitet' samt 'relationer'. Figur 6.2 viser forskelle på kvalitetsvurderinger af stuer for de tre temaer. Figur 6.2 viser, at der er størst forskel på kvalitetsvurderingen af stuerne inden for temaet 'relationer', hvor 33 % af daginstitutionerne har stuer i forskellige kvalitetskategorier. Forskellen er mindst inden for temaet 'fysiske omgivelser', hvor 18 % af daginstitutionerne har stuer i forskellige kvalitetskategorier.

Figur 6.2 Andel daginstitutioner med stuer i forskellige kvalitetskategorier, samlet og for hvert tema

Anm.: Figuren viser andelen af daginstitutioner, der har stuer i forskellige kvalitetskategorier. Der opdeles på de tre områder for at se, om det særligt er inden for nogle temaer, at der er forskel i kvalitetsvurderingen mellem stuerne.

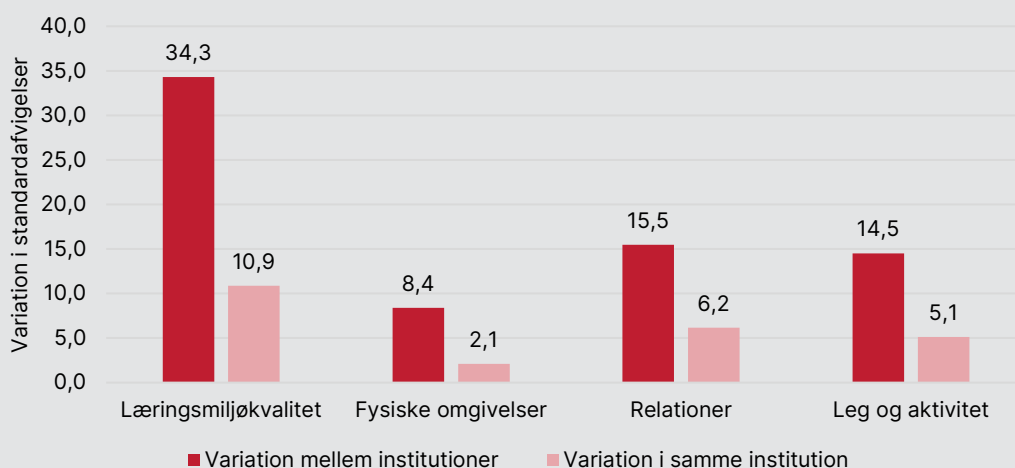
Kilde: VIVE og EVA.

Et eksempel fra observationerne på, hvordan sådanne forskelle kommer til udtryk, er i en daginstitution, hvor der gennemføres den helt samme type af samling, med de samme kufferter, sange, remedier mv. Alligevel er der stor

forskel på kvaliteten. På den ene stue er samlingen præget af dialog, børnene er aktive og engagerede, og personalet opfanger og justerer aktiviteten på baggrund af børnenes initiativer. På den anden stue er samlingen præget af monolog, børnene er uengagerede, og samspillet mellem personale og børn er præget af regulering.

For at få en fornemmelse af størrelsen af kvalitetsforskellene mellem stuerne har vi beregnet den gennemsnitlige variation i kvaliteten mellem daginstitutioner og inden for den samme daginstitution (på de to stuer). Vi vil forvente, at forskelle i kvaliteten mellem daginstitutionerne er betydeligt større end inden for samme daginstitution, da der på tværs af daginstitutioner også vil være store forskelle i de strukturelle rammeforhold. Forskellen i den samlede kvalitet i de pædagogiske læringsmiljøer inden for institutionerne er af størrelsesorden omkring en tredjedel af forskellene i kvaliteten mellem daginstitutioner. Dette er illustreret i Figur 6.3. Variationen i scoren for det samlede pædagogiske læringsmiljø er en standardafvigelse på 34 mellem daginstitutioner og 11 på tværs af stuer inden for den samme daginstitution.

Figur 6.3 Den gennemsnitlige forskel i kvaliteten mellem to stuer på samme daginstitution angivet i andele af den samlede forskel på tværs af daginstitutioner

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige variation angivet i standardafvigelser i kvaliteten mellem hhv. to stuer på samme daginstitution og på tværs af daginstitutioner. Både den samlede variation og variationen opdelt på de tre temaer illustreres. Standardafvigelsen er et udtryk for, hvor stor en spredning der er fra den gennemsnitlige kvalitets-score.

Kilde: VIVE og EVA.

Forskellen mellem stuer er mindst for de fysiske omgivelser, som vi også vil forvente i mindre grad vil variere (da fx halvdelen af spørgsmålene om fysiske omgivelser omhandler stuerne fælles udendørsområde). For området 'relationer' er størrelsen på forskellene inden for den samme daginstitution 40 % af forskellene i variation på tværs af daginstitutioner (en standardafvigelse på 16 mellem daginstitutioner og 6 inden for den samme daginstitution). Der er altså relativt store forskelle for særligt kvaliteten for relationer, når vi kigger på tværs af stuer i samme daginstitution. Der kan være forskellige årsager til dette. Det kan eksempelvis dreje sig om forskelle i personalets uddannelse og erfaring på de to stuer eller om, at det pædagogiske arbejde udføres forskelligt af personale med samme uddannelse, og at andre forhold og karakteristika end uddannelse og erfaring blandt det pædagogiske personale har betydning for den pædagogiske praksis.

Vi har undersøgt, om der er forskelle i personalesammensætningen på stuerne for de daginstitutioner, der har størst forskelle i kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer. Vi finder, at der er en overhyppighed blandt daginstitutionerne med stor forskel sammenlignet med de resterende daginstitutioner i at have en stue, hvor der ikke er en pædagog til stede på hele observationsdagen og en stue, hvor der er en pædagog til stede på mindst et af de tre tidspunkter, morgen, middag eller eftermiddag. Dog er der få daginstitutioner, der har en stue uden en pædagog til stede, og derfor kan vi ikke konkludere, at forskellene i kvaliteten er drevet af, at der er en pædagog til stede på den ene stue og ikke den anden.

Med afsæt i de gennemførte analyser kan vi denne undersøgelse ikke komme nærmere en årsagsforklaring, men blot konstatere, at der er forholdsvis store forskelle i kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer på tværs af stuerne inden for samme daginstitution, hvor vi må antage, at en række overordnede strukturelle rammer er identiske. Vi har brug for mere viden om, hvad disse forskelle skyldes.

DEL 2: DAGPLEJE

I 2021 gik 28 % af de fuldtidsomregnede børn fra 0-2 år, der var indskrevet i et kommunalt dagtilbud, i dagpleje. Dagpleje kan overordnet etableres og drives i to forskellige former:

- Kommunal dagpleje
- Privat dagpleje.

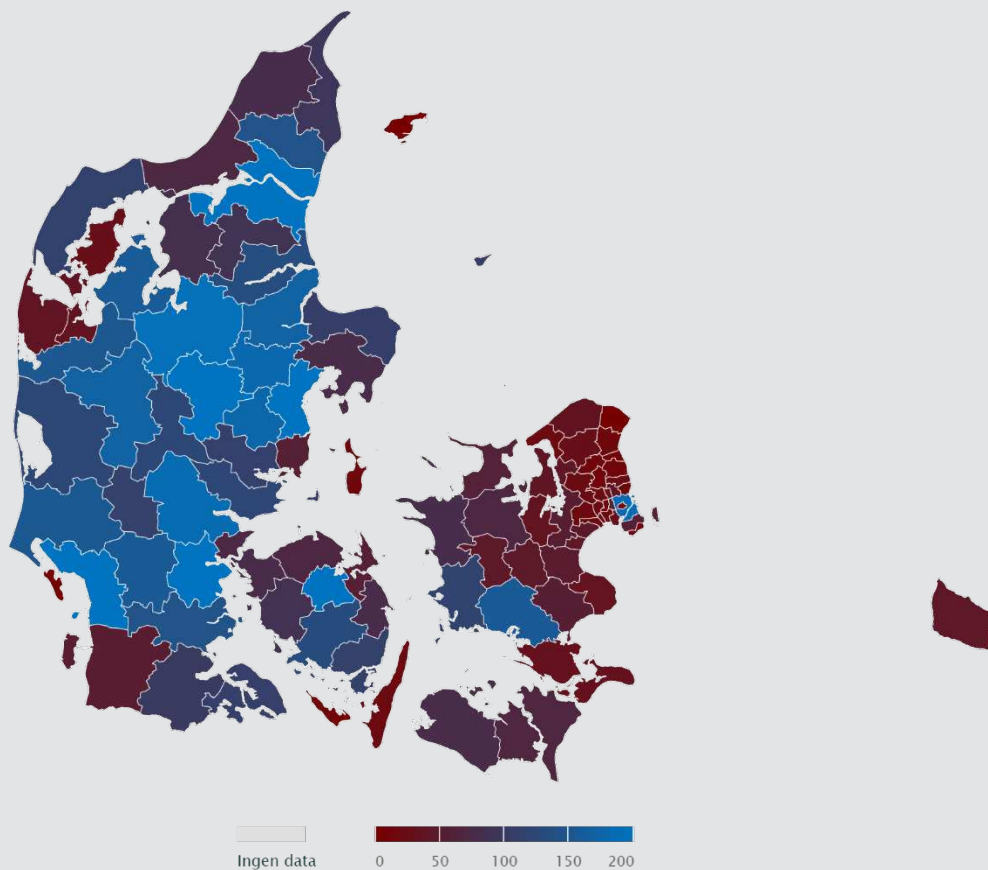
I denne undersøgelse er der fokus på den kommunale dagpleje (herefter benævnt dagplejen), og undersøgelsen bygger på en repræsentativ stikprøve for så vidt angår børnenes socioøkonomiske baggrund. I stikprøven indgår 99 dagplejer.

Dagplejens størrelse er forskellig fra kommune til og kommune, og enkelte kommuner har ikke dagpleje. Figur 1 viser antal af dagplejer fordelt på kommuner.

Figur 1 **Antal af dagplejer fordelt på kommuner**

Institutioner og enheder

Enhed: Antal | Dagplejer | 2021

Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk/boern4

Kilde: Danmarks Statistik.

Der findes inden for den kommunale dagpleje forskellige former for dagplejer – stordagpleje, pardagpleje mv. I denne undersøgelse er kun inkluderet dagplejere, der passer børn alene i eget hjem, da observationsredskabet er udviklet til denne type. Der findes ikke officielle tal på fordelingen i forhold til stordagplejer mv., men dagplejere i eget hjem vurderes at udgøre langt størstedelen af dagplejer.

Dagplejen skal leve op til den samme lovgivning som daginstitutioner. Se evt. mere om lovgivningen i Kapitel 2.

7 Pædagogiske læringsmiljøer, dagplejen

Pædagogisk læringsmiljø er alle de muligheder for trivsel, læring, udvikling og dannelse, som dagtilbuddet giver børnene. Det handler bl.a. om, hvordan dagen og aktiviteterne bliver rammesat, organiseret og tilrettelagt (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

Kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer for 0-2-årige børn i dagplejen vurderes i denne undersøgelse med udgangspunkt i observationer med redskabet KIDS Dagpleje – Evaluering og kvalitetsudvikling (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). Forskning om børns trivsel, læring og udvikling og det pædagogiske grundlag, som beskrives med den styrkede pædagogiske læreplan, udgør kvalitetsperspektivet i observationsredskabet.

Dette kapitel præsenterer resultaterne for undersøgelsen af kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen på nationalt niveau. Først præsenteres resultater for den samlede kvalitet og derefter præsenteres dagplejernes egne vurderinger og perspektiver på kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø. Til slut i kapitlet perspektiveres resultaterne af observationerne og interviews. Herefter følger afsnit om hvert af de tre områder 'relationer' 'fysiske omgivelser' samt 'leg og aktivitet' med samme opbygning: resultatet af observationerne, dagplejernes egne vurderinger og perspektiver på kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø og perspektivering.

7.1 Samlet vurdering af pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen

Hovedfund for den samlede kvalitetsvurdering af pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen er opsummeret i Boks 7.1.

Kvalitetsvurdering i observationer

- Ingen dagplejer opfylder kriterierne for et pædagogisk læringsmiljø af 'fremragende' kvalitet.³²
- Cirka 1 ud af 10 (8 %) dagplejer har et pædagogisk læringsmiljø af 'god' kvalitet.
- Cirka 4 ud af 10 (39 %) dagplejer har et pædagogisk læringsmiljø af 'tilstrækkelig' kvalitet.
- Cirka 5 ud af 10 (46 %) dagplejer har et pædagogisk læringsmiljø af 'utilstrækkelig' kvalitet.
- En mindre andel af dagplejerne (6 %) har et pædagogisk læringsmiljø af 'ringe' kvalitet.
- Dagplejen vurderes generelt højere i forhold til området 'relationer', end den gør i forhold til 'fysiske omgivelser' og 'leg og aktivitet'.

Dagplejernes vurderinger og intentioner

- En væsentlig faktor for dagplejerne er at skabe en hverdag for børnene, der er præget af genkendelighed, da det er med til at skabe en rolig hverdag, hvor børnene trives.
- Dagplejerne fremhæver vigtigheden i at skabe en tryk relation mellem dem og børnene, der er præget af nærvær og omsorg.
- Dagplejerne er optagede af at kunne tilbyde børnene pædagogiske aktiviteter, idet de oplever, at de har stor betydning for børnenes trivsel. Især tre perspektiver er her fremtrædende: Aktiviteterne skal være varierede og fællesskabende samt give børnene mulighed for medindflydelse.

³² Af diskretionshensyn afrapporteres 'fremragende' og 'god' kvalitet samlet. Det skyldes, at mindre end tre dagplejer vurderes til at være af 'fremragende' kvalitet, og dette derfor ikke kan afrapporteres.

7.2 Fokus i kvalitetsvurdering af pædagogiske læringsmiljøer

Kvalitetsvurderingerne er foretaget af eksterne certificerede observatører med pædagogisk uddannelse. En observatør gennemfører en dagsobservation fra kl. 8.30 til 15.30 i hvert dagplejehjem. De tre områder belyses igennem samlet set syv undertemaer som illustreret i Boks 7.1. Samlet set vurderes kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø på baggrund af 56 spørgsmål.³³

Tabel 7.1 KIDS-områder og -undertemaer

Fysiske omgivelser		Relationer		Leg og aktivitet		
Indendørs	Udendørs	Barn-voksen-relationen	Støtte til børnenes indbyrdes relationer	Børneinitieret leg	Støtte til børnenes leg	Vokseninitierede aktiviteter

Anm.: Figuren viser de tre områder af KIDS, som undersøgelsen fokuserer på, samt hvordan områderne belyses gennem syv undertemaer.

Kilde: Egen figur ud fra indhold i KIDS-redskabet.

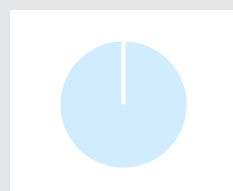
7.3 Samlet vurdering af pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen

Undersøgelsen viser, at der er forskel på, i hvilken grad de 95 dagplejer lever op til kvalitetskriterierne i observationsredskabet, jf. Figur 7.1. Der er gennemført observationer i 99, men da der i 4 af disse kun var et barn til stede på observationsdagen, kan data herfra ikke anvendes i analyserne.

Dagplejerne ligger i gennemsnit tæt på den gennemsnitlige procentscore i hver kvalitetskategori. Der er altså ikke noget, der tyder på, at en stor gruppe dagplejer i fx kvalitetskategorien 'tilstrækkelig' ligger lige på kanten af at være 'god' eller 'ringe'. Det viser supplerende analyser.

³³ Du kan læse mere om anvendelsen af KIDS-redskabet, herunder justering i antallet af anvendte spørgsmål, i Kapitel 3.

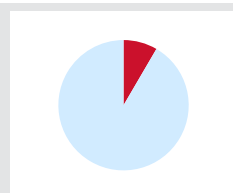
Figur 7.1 Vurdering af kvaliteten af det samlede pædagogiske læringsmiljø i dagplejen

0 %

Fremragende kvalitet

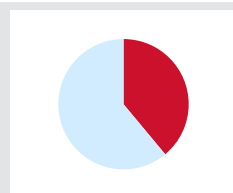
Ingen dagplejer får vurderet læringsmiljøet til at være af 'fremragende' kvalitet. 'Fremragende' kvalitet betyder, at stort set alle kvalitetsparametre i observationsredskabet er opfyldt for 'fysiske omgivelser', 'relationer' og 'leg og aktivitet'. Det vil sige, at de 56 spørgsmål i løbet af observationsdagen observeres 'næsten altid'. 'Næsten altid' henviser til, at den givne adfærd forekommer konsekvent hos dagplejeren gennem hele dagen med en enkelt undtagelse eller ingen undtagelse.³⁴

8 %

God kvalitet

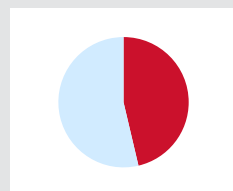
8 % af dagplejerne får vurderet læringsmiljøet til at være af 'god' kvalitet. Det vil sige, at de 56 spørgsmål observeres 'ofte'. 'Ofte' henviser til, at man kan observere de angivne handlinger hos dagplejeren gennem hele dagen med nogle få undtagelser.

39 %

Tilstrækkelig kvalitet

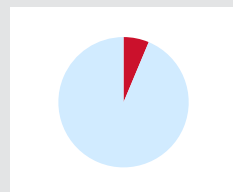
39 % af dagplejerne får vurderet læringsmiljøet til at være af 'tilstrækkelig' kvalitet. Det vil sige, at de 56 spørgsmål observeres 'jævnligt'. 'Jævnligt' henviser til, at man kan observere de angivne handlinger hos dagplejeren flere gange (vejledende syv eller flere gange) på en dag.

46 %

Utilstrækkelig kvalitet

46 % af dagplejerne får vurderet læringsmiljøet til at være af 'utilstrækkelig' kvalitet. Det vil sige, at de 56 spørgsmål observeres 'af og til' i løbet af observationsdagen. 'Af og til' henviser til, at man kan observere de angivne handlinger hos dagplejeren få gange (vejledende tre-seks gange) på en dag.

6 %

Ringe kvalitet

6 % af dagplejerne får vurderet læringsmiljøet til at være af 'ringe' kvalitet. Det vil sige, at de 56 spørgsmål observeres 'sjældent'. 'Sjældent' henviser til, at man konsekvent ikke kan observere de angivne handlinger hos dagplejeren, eller at man kun observerer dem en-to gange over en dag.

Kilde: EVA og VIVE.

³⁴ Enkelte spørgsmål i KIDS-redskabet vender omvendt, dvs. at handlingerne for at få en høj vurdering skal observeres 'sjældent' i modsætning til 'næsten altid'.

7.4 Dagplejernes egne vurderinger af de pædagogiske læringsmiljøer

I dette afsnit stiller vi skarpt på, hvordan dagplejerne selv overordnet vurderer den pædagogiske praksis, som den var på observationsdagen, og hvad de lægger vægt på, når de vurderer.

Dagplejerne har i interviews besvaret et åbent spørgsmål om, hvad de oplever som særligt vigtigt for at skabe en hverdag med børnene, hvor de trives og udvikler sig. Derudover er de blevet spurgt om, hvad de oplever, er lykkedes godt og mindre godt på observationsdagen.

Når dagplejerne bliver spurgt, hvad de oplever som særlig betydningsfuldt, peger de især på vigtigheden af at skabe en hverdag for børnene præget af genkendelighed og tryghed. Herudover peger de på vigtigheden af at tilbyde varierede aktiviteter i dagplejen. Det er et dominerende perspektiv, at observationsdagen har været en god dag, der er gået som planlagt, og at der kun er et enkelt eller ingen episoder, de kunne ønske sig anderledes.

7.4.1 Genkendelighed i hverdagen

Genkendelighed i hverdagen, dvs. at hverdagen har en fast struktur og faste rutiner, bliver på tværs af interviewene nævnt som en væsentlig faktor for at skabe en rolig hverdag, hvor børnene trives. Når dagplejerne bliver spurgt, hvad de lykkedes særligt godt med på observationsdagen, fremhæver de bl.a., at de lykkedes med at fastholde rutiner og struktur, og at det gav børnene en ro. En gruppe af dagplejerne taler om det som et mål i sig selv, at hverdagen består af velkendte rutiner og en fast struktur, ud fra et argument om, at børnene har brug for genkendelighed. Det kommer til udtryk i udtalelser som:

Egentlig kører jeg meget det samme. Vi spiser på samme tidspunkt, meget rytmepræget. Det tror jeg, at små børn faktisk har rigtig meget brug for. At vide, hvad spillereglerne er.

Omvendt er det også et perspektiv blandt de interviewede dagplejere, at den faste struktur skal tage hensyn til børnenes interesser og efterlade plads til spontanitet. En dagplejer siger fx, at dagplejeren ikke planlægger en hel masse for sine børn og uddyber:

Jeg ved godt, at det er meget in, at man skal have planlagt nogle ting, men jeg synes også nogle gange, at det er vigtigt, at børn får

lov at være børn (...) Jeg synes, jeg gør det lidt på børnenes præmisser, sådan at alle får en god dag.

7.4.2 Tryghed i relation mellem børn og dagplejer

En tryk relation mellem dagplejer og de enkelte børn er noget af det, der på tværs af de interviewede dagplejere bliver lagt vægt på. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at en gruppe af dagplejerne beskriver, at de lykkedes godt med at skabe en tryk dag for børnene på observationsdagen, selvom der var en potentiel risiko for, at børnene ville blive utrygge, når der var en fremmed observatør til stede.

Når dagplejerne taler om tryghed i relationen mellem børn og dagplejer, bliver der især lagt vægt på, at dagplejeren er nærværende og omsorgsfuld. For en gruppe dagplejere betyder dette, at de prioriterer at være fysisk tæt på børnene, dvs. til stede og nærværende på gulvet sammen med børnene. Det kan give børnene en tryghed at vide, hvor dagplejeren er, og omvendt, hvis dagplejeren går væk et øjeblik, kan det give reaktioner fra børnene.

For en gruppe dagplejere er nærvær og omsorg ensbetydende med at møde børnene, hvor de er. En dagplejer forklarer fx, hvordan dagplejeren anser det at se og møde børnene, så de oplever sig værdifulde, som et grundlæggende element, der kan have betydning for resten af livet:

Det der med at føle sig virkelig noget værd i forhold til det menneske og individ, barnet er. Det synes jeg er rigtig vigtigt. Vi laver de grundlæggende byggesten (...) i et barns liv, der former dem nærmest resten af livet.

7.4.3 Aktiviteter har betydning for vurderingen

De interviewede dagplejere er gennemgående optaget af pædagogiske aktiviteter, når de vurderer praksis på observationsdagen. Det er de bl.a., fordi de oplever, at de har stor betydning for børnenes trivsel i dagplejen. Både det at skabe varierede aktiviteter, der er udviklende og læringsrige for børnene samt at skabe et fællesskab omkring aktiviteterne, hvor alle kan deltage, bliver fremhævet blandt dagplejerne som noget, de lykkes godt med på observationsdagen. Interviewene viser en bredde i dagplejernes perspektiver på aktiviteterens formål, og hvilken betydning de spiller for børnenes trivsel i hverdagen. Dagplejernes perspektiver på pædagogiske aktiviteter er udfoldet og samlet i Afsnit 4.7.5 om leg og aktivitet.

7.4.4 Perspektivering af fund vedr. samlet kvalitet i pædagogiske læringsmiljøer

I ingen af dagplejerne møder børn pædagogiske læringsmiljøer, der vurderes til at være af 'fremragende' kvalitet. 8 % af dagplejerne vurderes til at have 'god' kvalitet. 39 % af dagplejerne vurderes til at have 'tilstrækkelig' kvalitet, mens det er over halvdelen af dagplejerne, der vurderes til at have 'utilstrækkelig' (46 %) og 'ringe' (6 %) kvalitet. Der er derfor stor forskel på den kvalitet, børnene møder, afhængigt af hvilken dagpleje de går i.

Denne undersøgelse giver ikke svar på, hvorfor det forholder sig sådan, og der findes generelt meget lidt forskning i dagplejen. Desuden er der stor forskel på, hvad dagplejer er i Danmark, og hvad de er i de andre lande, som har et sådan tilbud, hvorfor det er svært at drage paralleller på tværs af den begrænsede internationale forskning om dagpleje.

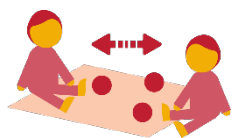
Dagplejerne har fokus på gennemgående voksen og genkendelighed, som ikke er en del af fokus i observationerne

Der er forskellige måder at forstå og vurdere kvalitet på. I observationerne i dagplejen er kvaliteten vurderet med den *kvalitetsforståelse*, som observationsredskabet bygger på, og som også afspejler kerneelementer i det fælles pædagogiske grundlag. I interviewene med dagplejere er de særligt optaget af det rammeforhold, som adskiller dem fra daginstitutionerne, nemlig det grundlæggende vilkår, som kendetegner dagplejen: en mindre børnegruppe og en gennemgående voksenperson. En væsentlig faktor for dagplejerne er derudover at organisere en hverdag for børnene, der er præget af genkendelighed, da det er med til at skabe en rolig hverdag, hvor børnene trives. I en national caseundersøgelse i 20 daginstitutioner og dagplejer gennemført som en del af evalueringen af den styrkede pædagogiske læreplan fremhæver personale, dagplejere og ledere i tråd med dette, at *gentagelser* er en måde at skabe forudsigelighed på, der understøtter, at børnene ved, hvad de skal. Det oplever personale og ledere i undersøgelsen, gavner børnenes deltagelse i både rutiner og aktiviteter (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020d). Selvom rutiner og i det hele taget tilrettelæggelsen af trygge pædagogiske læringsmiljøer er en væsentlig del af den styrkede pædagogiske læreplan, er begrebet genkendelighed ikke en ekspliciteret del heraf. Genkendelighed er heller ikke en del af fokus i observationsredskabet, som i det hele taget ikke har et særskilt fokus på pædagogisk organisering, herunder tilrettelæggelsen og organiseringen af rutinerne i løbet af dagen. I observationsredskabet ses der på relationer og samspil over hele dagen i rutiner, leg og aktivitet.

Dagplejerne er optagede af pædagogiske aktiviteter

Dagplejerne er i deres vurdering af praksis på observationsdagen optagede af at kunne tilbyde børnene pædagogiske aktiviteter, der er stimulerende og udviklende, idet de oplever, at det har stor betydning for børnenes trivsel. Pædagogiske aktiviteter er også en væsentlig del af fokus i observationsredskabet, hvor det bl.a. vurderes, om de pædagogiske aktiviteter er forskelligartede og aldersrelevante, og om dagplejerne undervejs imødekommer børnenes initiativer og engagement. Pædagogiske aktiviteter er med andre ord en væsentlig del af *kvalitetsforståelsen* for både dagplejerne og observationsredskabet.

7.5 Relationer i dagplejen

Samspil og relationer af høj kvalitet er afgørende for at kunne give børnene de bedste betingelser for trivsel, læring, udvikling og dannelse (Christoffersen m.fl., 2014; Danmarks Evalueringsinstitut, 2018b). Særligt interaktionen og relationen mellem barn og voksen er et af de vigtigste forhold for at skabe dagtilbud af høj kvalitet. Relationerne mellem børnene er dog også central for dagtilbud af høj kvalitet (Christoffersen m.fl., 2014; Dalli m.fl., 2011; Danmarks Evalueringsinstitut, 2017). Børn udvikler sig også følelsesmæssigt og socialt, når de indgår i relationer til jævnaldrende. Samtidig er deltagelse i børnefællesskaberne helt centrale for et godt børneliv, hvor det at have en ven og nogle at lege med er noget af det, børnene selv lægger vægt på. Børn er optagede af hinanden, og blandt de mindste ser man det særligt ved, at børnene rækker ud efter hinanden og udveksler ting (Munk, 2017).

Relationer er samtidig et fremtrædende tema i den styrkede pædagogisk læreplan. Det er en central del af det fælles pædagogiske grundlag og de seks læreplanstemaer (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

7.5.1 Relationer, hovedfund

I dette afsnit præsenteres resultaterne af observationerne af relationer samt dagplejernes vurderinger og intentioner i forhold til dette. Afsnittets hovedfund er opsummeret i Boks 7.2.

Kvalitetsvurdering i observationer

- Færre end 3 dagplejer får vurderingen 'fremragende' kvalitet for 'relationer'.
- 3 ud af 10 dagplejer (30 %) får vurderingen 'god' kvalitet for 'relationer'.
- Knap 4 ud af 10 dagplejer (38 %) får vurderingen 'tilstrækkelig' kvalitet for 'relationer'.
- Cirka 3 ud af 10 dagplejer (28 %) får vurderingen 'utilstrækkelig' kvalitet for 'relationer'.
- Cirka 1 ud af 20 dagplejer (4 %) får vurderingen 'ringe' kvalitet for 'relationer'.
- Dagplejen vurderes generelt højere inden for området 'relationer', end den gør i forhold til 'fysiske omgivelser' og 'leg og aktivitet'.
- Dagplejens kvalitet vurderes relativt set højest, når det handler om undertemaet 'barn-voksen-relationen' sammenlignet med 'dagplejerens støtte til børnenes indbyrdes relationer'.
- Dagplejen får den højeste vurdering i forhold til personalets reaktion og tone over for børnene. Det handler om, at samspillet er kendetegnet ved, at personalet er troværdige og venlige over for børnene og 'sjældent' eller 'af og til' irettesætter, regulerer, skælder ud eller bruger tvang.
- Dagplejen vurderes lavest i forhold til at understøtte børn i at knytte sig til de andre børn, hjælpe i konflikter og igangsætte lege og aktiviteter, der inkluderer alle børn.

Dagplejernes vurderinger og intentioner

- Dagplejerne har særligt fokus på det gunstige rammeforhold, at der er én dagplejer og én mindre børnegruppe, som de oplever bidrager til en tæt relation til børnene.
- Et perspektiv blandt dagplejerne er, at de prioriterer forældresamarbejdet højt, fordi det hjælper dem til at komme tæt på og forstå barnet.
- I forhold til børnefællesskaber er dagplejerne optagede af at skabe et fællesskab med plads til forskelligheder, med fællesskabsfølelse, og

hvor børnene oplever, at der er plads til og brug for alle, både børn og voksne.

- I forhold til børn i udsatte positioner er en genkendelig og rutinepræget hverdag samt vigtigheden i at møde børnene "i deres følelser", så børn oplever sig holdt af, som de er, noget af det, der fremhæves blandt dagplejerne.
- Oplevelsen af konflikthåndtering som udfordrende fylder i interviewene. Dagplejerne imødekommer dette ved at øve regler med børnene for social adfærd, øve empati og omsorg samt lære børnene, hvordan de skal handle i en konfliktsituation.

7.5.2 Fokus i kvalitetsvurdering af relationer

Kvaliteten i relationerne vurderes i observationsredskabet med afsæt i 19 spørgsmål fordelt på de to undertemaer 'barn-voksen-relationen' og 'dagplejers støtte til børnenes indbyrdes relationer'. Relationerne observeres over hele dagen i rutiner, leg og aktivitet.

Udviklerne bag redskabet understreger, at det især er relationer, der har betydning for, at børn får gode muligheder for at udvikle sig. Relationer mellem barnet og de omgivende voksne samt relationer børn imellem har grundlæggende betydning for barnets udvikling (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). Det gælder for barnets selvudvikling samt barnets følelsesmæssige, sociale, kognitive og sproglige udvikling.

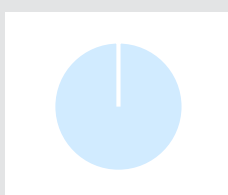
Forudsætningen og grundlaget for barnets udvikling og læring sker på baggrund af erfaringer med relationer, hvor barnet oplever, at voksne er til at regne med, og oplever sig selv som en værdifuld og elsket person ('Samspillet mellem dagplejeren og børnene', 'Dagplejeren møder barnet som individ', 'Dagplejeren som forbillede'). Centralt for god omsorg for et barn er, at den voksne møder barnet sensitivt (ved at sætte sig ind i barnets perspektiv) samt responsivt (ved at tage udgangspunkt i forståelsen af barnet i sin handling). Dette afdækkes i spørgsmålene 'Dagplejers sensitivitet', 'Dagplejers bekræftelse' samt 'Dagplejers respons'. Kvalitet i relationen handler om, at dagplejeren er til rådighed for børnene i situationer, hvor de føler sig usikre eller bange ('Tilknytning og støtte'). Endvidere handler det om, at dagplejeren møder børnene i en åben dialog og forsøger at forstå og dele børnenes interesser og erfaringer ('Rummelige mønstre', 'Dagplejers interesse for børnene', 'Kommunikation om oplevelser'). (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

Undertemaet 'Dagplejens støtte til børnenes indbyrdes relationer' bygger på forskning, der viser, at relationen til andre børn spiller en stor rolle i barnets udvikling af sociale færdigheder. Samværet med andre børn giver barnet en anden type erfaringer end dem, de gør sig i samværet med voksne. Dagplejen er en sammenhæng, hvor barnet skal være sammen med børn og voksne, det ikke selv har valgt. Derved har dagplejeren et særligt ansvar for at skabe et positivt socialt klima i dagplejeren. Spørgsmålene i observationsredskabet undersøger derfor, om dagplejeren understøtter børnene i at udvikle sociale færdigheder, samt hjælper børnene til at etablere venskaber til andre børn og vedligeholde dem ('Opmærksomhed på børnenes fællesskab', 'Hjælp til at indgå i sociale samspil'). Redskabet undersøger endvidere, om dagplejeren hjælper de børn, der ikke selv formår at finde ind i børnefællesskaber ('Hjælp til inddragelse', 'Opmærksomhed over for alle børns deltagelse', 'Etablering af lege og aktiviteter med henblik på inklusion') (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

7.5.3 Kvaliteten af relationer i dagpleje

Undersøgelsen viser, at der er forskel på, i hvilken grad relationerne i dagplejen vurderes til at leve op til kvalitetskriterierne. I det følgende præsenteres hver kvalitetskategori med udvalgte spørgsmål fra de to undertemaer 'barn-voksen-relationen' og 'dagplejens støtte til børnenes indbyrdes relationer'. Beskrivelserne af kvalitetskategorierne er udformet med afsæt i vurderingerne af de medvirkende dagplejer. Beskrivelserne giver således et billede af den måde, kvaliteten af læringsmiljøet i de observerede dagplejer gennemsnitligt er, som fx 'fremragende' eller 'god'.

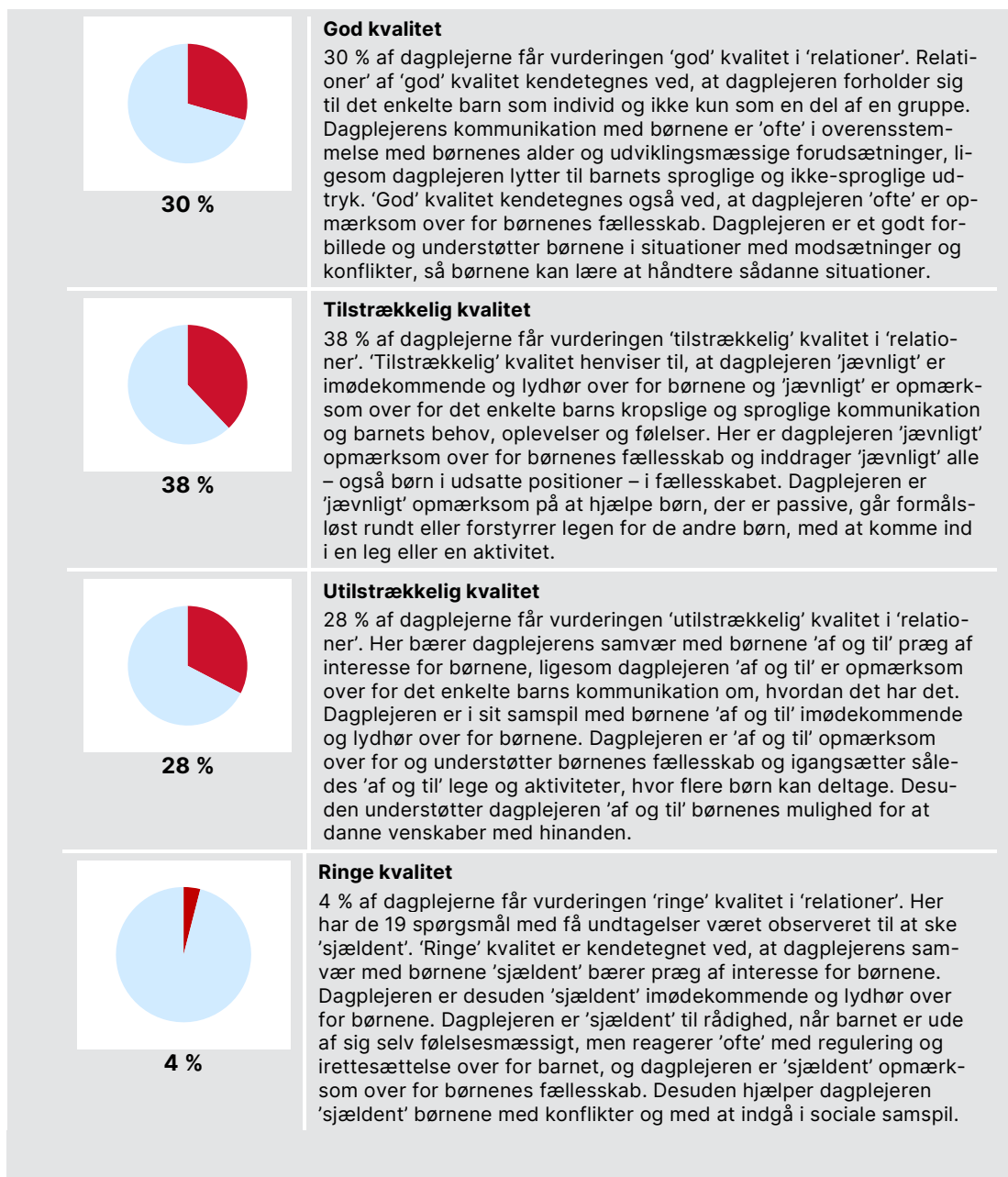
Figur 7.2 Vurdering af kvaliteten af 'relationer' i dagplejen

Færre end tre

Fremragende kvalitet

Færre end tre dagplejer får vurderingen 'fremragende' kvalitet i 'relationer'. 'Fremragende' kvalitet betyder, at stort set alle kvalitetsparametre for 'relationer' i redskabet er opfyldt og observeres 'næsten altid'. Der må maksimalt vurderes 'sjældent' på to spørgsmål. I tilfælde med 'fremragende' kvalitet formår dagplejeren at spejle børnenes behov og følelser gennem sprog og handlinger, fx ved at sætte ord på barnets behov, følelser, oplevelse og intentioner. 'Fremragende' kvalitet er også kendetegnet ved, at dagplejeren 'næsten altid' er opmærksom over for børnenes fællesskab og hjælper i konflikter ved eksempelvis at sætte ord på, hvad der er sket, lytte til børnenes oplevelser og inddrage disse i løsningen.

Anm.: Idet der er mindre end tre dagplejer, der vurderes til 'fremragende' kvalitet, er de af diskretionshensyn af rapporteret under 'god'.

Kilde: EVA og VIVE.

7.5.4 Hvorfor vurderes dagplejen, som den gør?

'Relationer' er det område, som dagplejen vurderes højest på i undersøgelsen sammenlignet med 'fysiske omgivelser' samt 'leg og aktivitet'. Vurderingen fordelt på de 19 spørgsmål og de to undertemaer 'barn-voksen-relationen' og 'dagplejerens støtte til børnenes indbyrdes relationer' ses i Figur 7.3 og Figur 7.4. Dagplejerne er vurderet ud fra, om et givet forhold sker 'sjældent', 'af og

til', 'jævnligt', 'ofte' eller 'næsten altid'. Undervejs inddrages eksempler fra observationerne for at illustrere, hvordan vurderingen kan vise sig konkret i praksis. Eksemplerne kan være let omskrevet for at understøtte anonymitet.

Resultaterne viser, at dagplejen relativt set vurderes højest, når det handler om undertemaet 'barn-voksen-relationen' (gennemsnit 3,15 på en skala fra 1-5), dvs. det direkte samspil mellem dagplejeren og børnene, sammenlignet med undertemaet 'dagplejerens støtte til børnenes indbyrdes relationer' (gennemsnit 2,51). Med det menes, at den gennemsnitlige vurdering på spørgsmålet inden for et undertema er højere (se Tabel 5.1 i metoderapport).

Selvom det er barn-voksen-relationen, som dagplejen relativt set vurderes højest på, så er der stadig flere dagplejere, der vurderes lavt på et givet spørgsmål. Ser vi på de tre spørgsmål, hvor dagplejerne samlet set får den laveste vurdering inden for undertemaet 'barn-voksen-relationen', handler det især om det, som observationsredskabet beskriver som anerkendelse i relationer (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). 43 % af dagplejerne er i deres samspil med børnene 'sjældent' eller 'af og til' **sensitive**, dvs. opmærksomme på barnets sproglige og kropslige kommunikation, på hvordan det har det og på dets behov, oplevelser, intentioner og følelser (dagplejerens sensitivitet). 51 % af dagplejerne er desuden 'sjældent' eller 'af og til' **bekræftende**, dvs. sætter ord på barnets behov, oplevelser, følelser og intentioner for at understøtte og for at undersøge, om dagplejeren har forstået barnet korrekt, dvs. i overensstemmelse med barnets eget behov. Sidst, men ikke mindst er 46 % af dagplejernes **respons**, dvs. sprog og handling er 'sjældent' eller 'af og til' tilpasset barnets udtryk. I observationerne ser vi i den lave ende dagplejere, der har meget lidt ansigt-til-ansigt-kontakt. Et andet eksempel er en dagplejer, der pudser næse på et barn bagfra trods barnets protester og uden forudgående eller opsamlende dialog. Omvendt ser vi i den højere ende af skalaen eksempler på dagplejere, der handler sensitivt, fx en dagplejer, der sætter sig ned ved siden af et barn, der har slået en kammerat, og med kropssprog og ord spejler barnets vrede følelser, fordi kammeraten har den flotte brandbil, og dagplejeren hjælper begge børn videre.

I det følgende præsenteres resultaterne for de tre spørgsmål inden for 'relationer', hvor dagplejernes pædagogiske læringsmiljø gennemsnitligt vurderes hhv. højest og lavest på (se Tabel 5.2 i metoderapporten). Spørgsmålene er markeret med fed i brødteksten. Bemærk, at en høj vurdering ikke er ensbetydende med, at alle dagplejere lever op til de enkelte kvalitetskriterier.

Dagplejen får de højeste vurderinger i forhold til dagplejerens reaktion og tone over for børnene

Mere end halvdelen af dagplejerne (61 %) er 'ofte' eller 'næsten altid' et **godt forbillede** for børnene og taler venligt og med en god tone. I observationerne

kommer det eksempelvis til udtryk ved, at dagplejeren sætter sig på gulvet og viser børnene med sit kropssprog og sin stemmeføring, at vedkommende er tilgængelig og interesseret i samspil med børnene, og dagplejeren svarer både kropsligt og sprogligt på børnenes udspil. Omvendt ser vi i den lave ende eksempler på, at dagplejeren er optaget af praktiske gøremål, og at dagplejeren har et lukket kropssprog, der ikke inviterer til samspil. For eksempel går et barn rundt om dagplejeren og viser flere gange initiativ til kontakt, dagplejeren responderer ikke, og barnet giver op og går hen og slår på fjernsynet (hvilket det ikke må).

Observationerne viser desuden, at dagplejerne 'sjældent' eller 'af og til' reagerer med **regulering eller irettesættelse** (67 %), ligesom dagplejerne 'sjældent' eller 'af og til' reagerer med **tvang og/eller skældud** (84 %). I den højere ende af skalaen ser vi i observationerne fravær af disse typer af underkendelse af børnenes perspektiver, hvor dagplejeren i stedet taler roligt og venligt. Der er dog 15 % af dagplejerne, der 'næsten altid' eller 'ofte' reagerer med regulering eller irettesættelse, men der er ingen dagplejere, der 'næsten altid' eller 'ofte' reagerer med skældud og tvang. I observationerne ser vi eksempler på irettesættelse og regulering, fx er en dagplejer og børn på tur i nærområdet. Børnene stopper og begynder at samle og lege med efterårsbladene: Dagplejeren er optaget af at gå videre og børnene får besked på, at de skal stoppe med at samle blade, fordi de ikke kan bruges til noget. I observationerne ser vi også eksempler på skældud, fx bliver et barn i en puttesituation meget højt og bestemt bedt om at stoppe med at græde. Eksempler på tvang er fx et barn, der hopper i en vandpyt, bliver hevet i armen ud af vandpytten. Der er også eksempler på, at børn sidder i stole og barnevogne, hvor de græder og viser, at de vil ud eller ned uden at få hjælp.

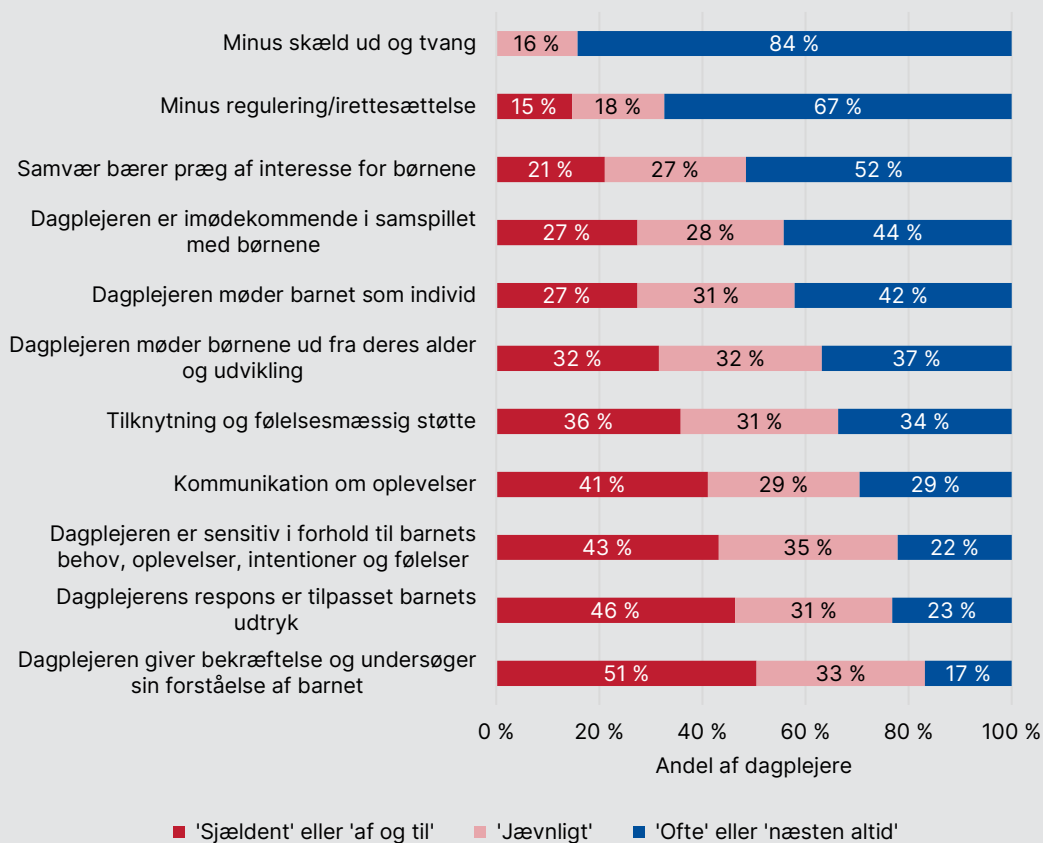
Dagplejen får de laveste vurderinger i forhold til arbejdet med understøttelse af børnenes indbyrdes relationer og fællesskab og konflikter

De tre spørgsmål, hvor dagplejen gennemsnitlig vurderes lavest, relaterer sig til undertemaet 'dagplejerens støtte til børnenes indbyrdes relationer'. Observationerne viser, at der er få steder, hvor dagplejeren er **opmærksom på børnenes fællesskab** ved at understøtte børnenes mulighed for at knytte sig til de andre børn. 64 % gør det 'sjældent' eller 'af og til'. I observationerne ser vi eksempler på, at børn går rundt, uden at dagplejeren hjælper med at fange børnenes opmærksomhed i leg eller aktivitet med andre børn. I rutinesituationer som frokost ser vi eksempler på, at dagplejeren interagerer med børnene parallelt, fx ved at dagplejeren gør alt selv – øser op, tørrer munde osv. uden at understøtte, at børnene hjælper hinanden eller taler sammen. Vi ser dog også eksempler i den højere ende, fx opstår en soveleg for børn og dukker, hvor dagplejeren ligger sig sammen med børnene og er med i legen, og hvor dagplejeren støtter børnene i at se og bygge videre på hinandens initiativer.

Der er ligeledes få dagplejere, der **hjælper i konflikter** ved at sætte ord på, hvad der er sket. 69 % gør det 'sjældent' eller 'af og til', 22 % gør det 'jævnligt', men 8 % gør det 'ofte' eller 'næsten altid'. I observationerne ser vi fx, at børn, der vil lege med det samme legetøj, mødes af dagplejeren, der fjerner legetøjet og siger: "Så må ingen lege med dem". Et andet eksempel er et barn, der tager en klods fra et andet barn, hvorpå dagplejeren siger: "Giv klodsen tilbage" uden at sætte ord på de to børns perspektiver og pege på mere konstruktive måder for barnet at være med i klodslegen på. I den positive ende af skalaen er et eksempel, hvor en dagplejer i en konflikt om en eftertragtet gravko sætter sig i øjenhøjde og sætter ord på børnenes handlinger og følelser og viser en konstruktiv vej videre. I dette tilfælde blev der læsset græs i skovlen, og dagplejeren fik skabt deltagelsesmuligheder for begge børn.

Endvidere er der få dagplejere, der etablerer **lege og aktiviteter med henblik på inklusion** af alle børn i fællesskabet. For 65 % gælder det, at de gør det 'sjældent' eller 'af og til', mens 19 % gør det 'jævnligt', og 16 % gør det 'ofte' eller 'næsten altid'. I observationer ser vi i den højere ende af skalaen eksempler på en dagplejer, der sætter en vild piratleg i gang og motiverer alle børn til at være med, inklusive det yngste barn i dagplejers arm. Et andet sted sætter dagplejeren en konstruktionsaktivitet i gang for hele børnegruppen, inden dagplejer selv skal i gang med en praktisk opgave.

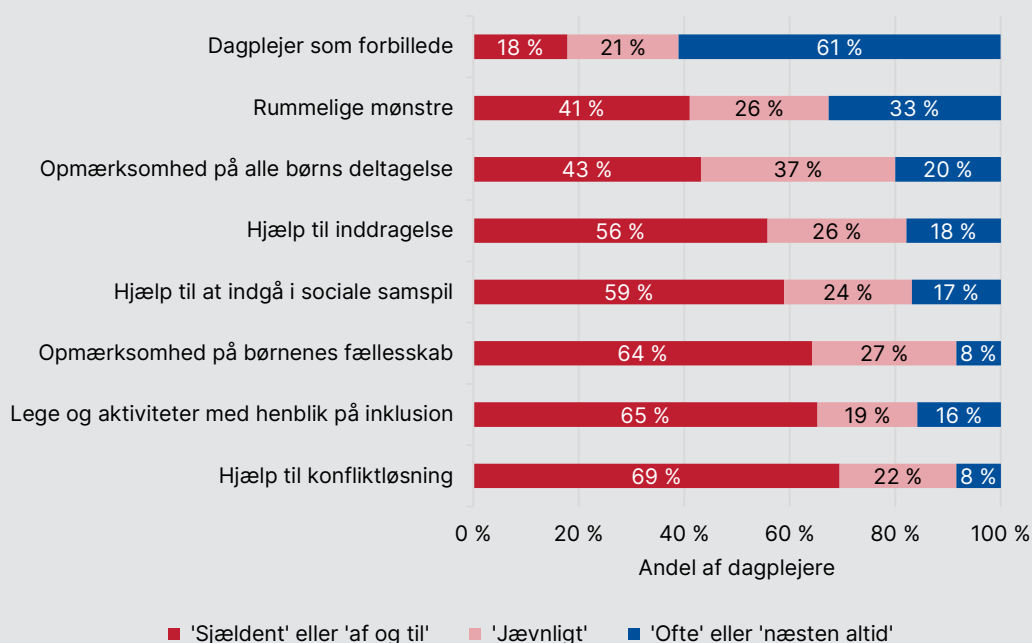
Figur 7.3 Dagplejens kvalitetsvurdering, barn-voksen-relationen, rangeret efter 'sjældent' eller 'af og til'

Anm.: Figuren viser dagplejernes kvalitetsvurdering i undertemaet 'barn-voksen-relationen'. Antal dagplejere = 95.

Kilde: VIVE og EVA.

Figur 7.4 Dagplejens kvalitetsvurdering, dagplejerens støtte til børnenes indbyrdes relationer, rangeret efter 'sjældent' eller 'af og til'

Anm.: Figuren viser dagplejernes kvalitetsvurdering i undertemaet 'dagplejerens støtte til børnenes indbyrdes relationer'.
Antal dagplejere = 95.

Kilde: VIVE og EVA.

7.5.5 Dagplejernes perspektiver på relationer

I dette afsnit sætter vi fokus på dagplejernes perspektiver på deres pædagogiske praksis i forhold til relationer. Det gælder både relationer mellem børn og dagplejer og relationer børn imellem. I interviewene er dagplejerne blevet bedt om at beskrive deres relationsarbejde, herunder hvor de vurderer at deres praksis er stærk, og hvor der er behov for at fokusere og udvikle praksis. De er desuden blevet spurgt ind til deres arbejde med børn i udsatte positioner. Kapitlet er opdelt i to afsnit:

- Relation mellem børn og dagplejer
- Børnefællesskaber.

Dagplejernes optagethed i forhold til relationsarbejdet centrerer sig især om det særlige vilkår, at de er én fast voksen til en mindre børnegruppe, hvilket dagplejerne beskriver som en fordel i relationsarbejdet. Derudover er dagplejerne optagede af, hvordan de skaber et fællesskab mellem børnene med plads til forskelligheder.

Dagplejens fordel i forhold til relationer

Blandt dagplejerne er det et fremtrædende perspektiv, at dagplejen har særlige fordele i relationsarbejdet sammenlignet med daginstitutioner, idet dagplejens rammeforhold betyder, at de er én fast dagplejer til én gruppe børn. En *gennemgående dagplejer* er ifølge de interviewede en fordel for børnene, fordi børn og dagplejer derved tilbringer mange timer sammen hver dag med få eller ingen skift. Kontinuiteten betyder, at dagplejeren og børnene får etableret en tæt relation, hvilket i interviewene bliver eksemplificeret ved, at børnene vælger dagplejeren til, når de kommer om morgenen og rækker ud efter dagplejeren. En del af dagplejerne lægger vægt på, at den tætte relation mellem børn og dagplejer bliver understøttet ved *prioritering af forældresamarbejdet*. Hvis dagplejerne har et godt kendskab til familierne, kommer dagplejeren endnu tættere på børnene og kan bruge det i forståelsen af barnet.

Dagplejerne bliver i interviewet også spurgt om arbejdet med børn i udsatte positioner. Dagplejerne peger her på flere fokuspunkter, der ifølge dagplejerne har positiv betydning for børn i udsatte positioner. Blandt andet peger de på, at det også i forhold til børn i udsatte positioner er en fordel, at der er en gennemgående voksen til en lille gruppe børn. Derudover fremhæver dagplejerne, at en genkendelig hverdag, hvor "det altid er det samme, der sker", er en fordel, da det bliver let læseligt for børnene og giver dem en ro, der er behov for. Endelig bliver der lagt vægt på at møde børnene "i deres følelser", så de oplever at blive holdt af, som de er.

Plads til forskellighed i fællesskaber

Når dagplejerne bliver adspurgt om børnefællesskaber i dagplejen, er de især optaget af at skabe et fællesskab med plads til forskelligheder. På tværs af interviewene giver dagplejerne udtryk for, at de arbejder med at etablere et fællesskab baseret på teamfølelse eller fællesskabsfølelse, så børnene får en oplevelse af at være på samme hold, at der er en plads til alle, og at der er brug for alle i fællesskabet, både børn og voksne. Konkret kan det udmønte sig ved, at alle børn får en rolle i fællesskabet og hjælper hinanden, fx med praktiske opgaver som at dække bord, at hjælpes ad med overtøjet osv.

Blandt dagplejerne er et perspektiv, at der skal være *plads til forskelligheder* i fællesskabet. I den forbindelse beskrives det som dagplejerens rolle at for nemme børnene og hjælpe dem, hvis de er uden for fællesskabet. En tilgang

kan være, at dagplejeren forsøger at etablere legerelationer, fx ved at igangsætte en leg eller aktivitet, der kan forbinde børnene. Plads til forskellighed kan dog også handle om at anerkende, at børnene har forskellig alder og interesser og respektere, at børnene har brug for at trække sig fra fællesskabet. Et yderligere perspektiv blandt dagplejerne er, at den forskel, der er på børnene i kraft af deres forskellige alder kan være en mulighed for, at børnene lærer af hinanden – de yngste spejler sig i de større og ser op til dem, mens de større kan hjælpe de små og vise omsorg.

Konflikthåndtering kan udfordre

I forhold til børnefællesskaber beskrives konflikthåndtering som en udfordring, især hvis dagplejeren ikke har været til stede og derfor ikke har set konflikten. Det bliver bl.a. beskrevet, at der opstår konflikter om legetøjet, hvilket kan føre til, at børnene handler impulsivt og bider. Dagplejerne anvender forskellige tilgange både af præventiv karakter og handleanvisende karakter, hvis der opstår en konflikt. En tilgang, der bliver nævnt blandt dagplejerne, er at indøve konkrete regler for social adfærd, fx at lære børnene, at de må deles om tingene ved at "vente på tur". I en anden tilgang fokuserer man på at øve empati og omsorg med børnene, fx at vise børnene, at de skal være kærlige over for hinanden, eller at tale med børnene om at være gode venner, der ikke tager ting fra hinanden. En tredje tilgang går ud på at lære børnene, hvordan de skal handle i en konfliktsituation, fx i første omgang at sige stop, når de står i en situation, de ikke selv kan løse, og i næste omgang at lære børnene at sætte ord på.

7.5.6 Perspektivering af fund vedr. relationer i dagplejen

Relationerne i pædagogiske læringsmiljøer dagplejen vurderes generelt at have højere kvalitet sammenlignet med områderne 'fysiske omgivelser' og 'leg og aktivitet'.

Børn møder i en tredjedel af dagplejerne pædagogiske læringsmiljøer, der får vurderingen 'fremragende' (færre end 3) og 'god' (30 %) kvalitet i forhold til relationer. 4 ud af 10 dagplejer (38 %) får vurderingen 'tilstrækkelig' kvalitet. 3 ud af 10 (28 %) af dagplejer får vurderingen 'utilstrækkelig', og 4 % får vurderingen 'ringe' kvalitet i forhold til relationer både til dagplejer og understøttelsen af børnenes indbyrdes relationer og fællesskaber.

Dagplejernes oplevelse af gunstige forhold for relationer i dagplejen afspejler sig ikke altid i observationerne

I interviewene med dagplejerne er disse særligt optagede af det rammeforhold, som adskiller dem fra daginstitutionerne, nemlig det grundlæggende vilkår, som kendetegner dagplejen – at de har en mindre børnegruppe, og er en

gennemgående dagplejer. De oplever, at dette har stor betydning for kvaliteten af relationer. Den gennemgående dagplejer og den mindre børnegruppe fremhæves også som betydningsfuld i arbejdet med børn i udsatte positioner. Der er blandt dagplejerne i interviewene en forståelse af, at de med disse vilkår har nogle særligt gunstige muligheder for at skabe gode relationer, og det er også netop 'barn-voksen-relationen', som dagplejen vurderes højere på. Blandt andet får dagplejerne de højeste vurderinger i forhold til personalets reaktion og tone over for børnene. Det er dog langt fra alle dele af barn-voksen-relationen eller i alle dagplejer, at arbejdet med relationer vurderes af 'god' kvalitet. Samtidig ved vi fra dansk og international forskning, at interaktionen mellem voksen og barn er den mest betydningsfulde enkeltfaktor for børns udvikling (Christoffersen m.fl., 2014). Derfor er der på baggrund af resultaterne fortsat et potentiale i at arbejde med anerkendelse i relationerne i form af dagplejernes sensitivitet, bekræftelse og responsivitet.

Dagplejerne er optagede af fællesskab med plads til forskelligheder, men det afspejler sig ofte ikke i praksis.

Når dagplejerne bliver spurgt til deres arbejde med børnefællesskaberne, er de optagede af at skabe et fællesskab med plads til forskelligheder. Samtidig fremhæver de, at børnefællesskabet skal baseres på en fællesskabsfølelse, hvor børnene oplever, at der er plads til og brug for alle både børn og voksne. Fællesskaber, hvor forskellige børn oplever at høre til, er også elementer, som er beskrevet i den styrkede pædagogiske læreplan, ligesom det er en del af fokus i observationsredskabet.

Observationerne på nationalt niveau viser imidlertid, at dagplejen får de laveste vurderinger i forhold til arbejdet med relationer, når det kommer til børnenes indbyrdes leg og relationer i børnefællesskaberne. Denne undersøgelse kan ikke forklare, hvad der ligger til grund for, at intentioner og praksis i forhold til børnefællesskaberne ikke altid lykkes i dagplejen. Det kan der være mange forklaringer på. På den ene side ved vi som beskrevet, at relationen mellem barn og voksen er betydningsfuld, særligt for de yngste børn, og derfor kan udfordringer i forhold til understøttelse af børns relationer i børnefællesskaberne være en afspejling af et stærkt fokus på og en prioritering af voksen-barn-relationen. Den tendens underbygges af en tidligere national kvalitativ caseundersøgelse, der viste en tendens til, at personale i daginstitutioner og dagplejer i arbejdet med børns tilhørsforhold i børnefællesskaber er optaget af at understøtte det enkelte barns tilhørsforhold til den voksne, mens fokus på barnets tilhørsforhold til og betydning for de andre børn er mindre fremtrædende (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020d). Vi ser dog i interviewene, at dagplejere har intentioner i forhold til børnefællesskaberne. Endvidere kan kvalitetsvurderingen af praksis på observationsdagen også være et udtryk for, at dagplejerne ikke har den nødvendige viden og de nødvendige kompetencer til at arbejde med børnefællesskaber. I interviewene peger en

gruppe dagplejere fx på, at de oplever konflikthåndtering som udfordrende, og vi kan også se, at det er et af de spørgsmål, som dagplejen vurderes lavest på.

7.6 Fysiske omgivelser i dagplejen

Der findes ikke meget forskning i dagplejens fysiske rammer. Ser vi på den bredere forskning, finder vi i dagtilbudsforskningen, at dagtilbuddets fysiske rammer udgøres af dets inde- og udemiljø, dvs. bygninger, indretning af 'indendørs' og 'udendørs' rum, interiør samt genstande, legetøj og legeredskaber. Dagtilbuddets fysiske rammer tænkes som en given og statisk størrelse, men meget forskning peger på, at de fysiske rammer kan anskues som en dynamisk størrelse, dvs. rammer, der ændrer sig eller skifter mellem at fungere som ramme for snart den ene snart den anden aktivitet. Flere studier belyser, hvorledes de fysiske rammer i dagtilbud har en betydning for børns erfaringsdannelse og for daginstitutionens sociale liv og dermed for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse (Birkeland, 2012; Christoffersen m.fl., 2014; Nordtømme, 2012; Stokke, 2011; Söderström m.fl., 2013).

I den styrkede pædagogiske læreplan fremhæves det, at den fysiske indretning sammen med de psykiske og æstetiske forhold udgør et væsentligt aspekt i forhold til at sikre alle børns trivsel, sundhed, udvikling og læring (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

7.6.1 Fysiske omgivelser, hovedfund

Dette afsnit præsenterer resultaterne af vurderinger af dagplejernes 'fysiske omgivelser' samt dagplejernes egne vurderinger og intentioner. Afsnittets hovedfund er opsummeret i Boks 7.3.

Kvalitetsvurdering i observationer

- Ingen dagplejere får vurderingen 'fremragende' kvalitet i 'fysiske omgivelser'.
- Knap 1 ud af 10 dagplejere (8 %) får vurderingen 'god' kvalitet i 'fysiske omgivelser'.
- Cirka 1 ud af 5 dagplejere (21 %) får vurderingen 'tilstrækkelig' kvalitet i 'fysiske omgivelser'.
- Godt 3 ud af 5 dagplejere (64 %) får vurderingen 'utilstrækkelig' kvalitet i 'fysiske omgivelser'.
- En mindre andel af dagplejerne får vurderingen 'ringe' kvalitet i 'fysiske omgivelser' (6 %).
- De 'fysiske omgivelser' 'indendørs' i dagplejen bliver generelt vurderet til bedre kvalitet end omgivelserne 'udendørs'.
- Dagplejens fysiske omgivelser vurderes højest i forhold til vedligeholdelse af legetøj og rum indendørs samt mængden af legetøj og materialer.
- Dagplejens fysiske omgivelser vurderes lavest i forhold til tematiserede legeområder, rum, der er tydeligt indrettet, og hvor børn kan være aktive og i ro. Det handler om tydeligt afgrænsede og inviterende legeområder, der understøtter forskellige lege, alle indendørs.

Dagplejernes vurderinger og intentioner

- Dagplejerne er optagede af indretning, især beskrives opdeling af opholdsrummet, indretning i børnehøjde, indretning til læring og fordybelse samt sikker indretning.
- Legetøj er et fremtrædende tema for dagplejerne. Særligt bliver der lagt vægt på, at legetøjet skal være lettilgængeligt for børnene samt være i en overskuelig mængde.
- En del af dagplejerne lægger vægt på, at en af styrkerne i deres dagpleje er den gode plads både indendørs og udendørs. De beskriver, at den gode plads skaber rum og mulighed for børnenes fysiske udfoldelse.

7.6.2 Fokus i kvalitetsvurdering af fysiske omgivelser

Kvaliteten i de 'fysiske omgivelser' er i denne del af undersøgelsen vurderet med afsæt i 15 spørgsmål fordelt på to undertemaer 'indendørs' og 'udendørs' i observationsredskabet. Det er de 15 spørgsmål, som samlet set udgør vurderingen af kvalitet i de 'fysiske omgivelser'. For hvert spørgsmål er der formuleret tre udsagn, hvor observatøren vurderer, hvad der passer bedst på den observerede dagpleje (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). Udsagnene afspejler forskellige grader af, hvorvidt noget er til stede eller gør sig gældende – fx i hvilken grad der er tilstrækkeligt materiale og legetøj, eller i hvilket grad der er tematiserede legeområder.

Spørgsmålene i observationsredskabet bygger på teori om, at det fysiske læringsmiljø sætter nogle rammer for børnenes erfaringsmuligheder og for kvaliteten af de sociale samspil. Det lille barn er i dagplejetiden i en periode, hvor erfaringer og læring sker ved at undersøge og gå på opdagelse. Derved understreges vigtigheden af de fysiske læringsmiljøer (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). Dagplejens rum danner rammen for og inviterer til udforskning og gode læringsoplevelser (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). Rum, der er inspirerende, og materialer, der er synlige og tilgængelige, virker tiltrækkende på både børn og voksne. I redskabet er der derfor spørgsmål, som ser på, om der er gjort klar til dagen: 'Er rummene indbydende?', og om rum, legetøj og materialer er vedligeholdt i 'Er rummene velholdte og indbydende?' og 'Vedligeholdelse af materialer og legetøj' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

For børnenes samspil og erfaringsmuligheder har det betydning, at rummene er lette at aflæse, så børnene ved, hvilken adfærd der forventes, og hvad det er muligt at gøre. Børnene skal fx have mulighed for at aflæse, hvor man kan være fysisk aktiv, og hvor man kan sidde og læse i en bog. Dette afdækkes 'indendørs' og 'udendørs' i spørgsmålene 'Rum indrettet tydeligt' og 'Legeplads indrettet tydeligt' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

I indretningen af de fysiske udviklings- og læringsmiljøer har det betydning, at rummene skaber en god ramme for dagplejerens samspil med børnene, der muliggør længerevarende, fordybende lege og aktiviteter, med hensigt om dialog og fælles udforskning. Dette afdækkes i spørgsmålene 'Områder til højt og lavt aktivitetsniveau', 'Lege med fysisk udfoldelse og rolige lege', 'Mulighed for at bruge kroppen' og 'Mulighed for aktiviteter uden forstyrrelser' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

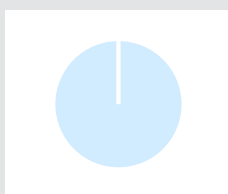
Ifølge udviklerne af redskabet kommer de pædagogiske refleksioner, børnesynet og læringsynet til udtryk i den fysiske indretning. I indretningen kommer børnenes mulighed for erfaringsdannelse til udtryk gennem tematiserede legeområder. Materialer og legetøj skal være klargjort til børnenes udforskning

og lege. Det afdækkes i spørgsmålet om 'Tematiserede legeområder' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). Børnesynet kommer til syne i, om rummene er indrettet med udgangspunkt i et børneperspektiv og efter børnenes interesser, og om børnene har adgang til legemuligheder og materialer til leg og aktivitet. Dette afdækkes i spørgsmål om 'Tilstrækkeligt med materialer og legetøj' og 'Tilgængelighed af materialer og legetøj' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

7.6.3 Kvaliteten af de fysiske omgivelser i dagplejen

Undersøgelsens resultater viser, at der er forskel på, i hvilken grad dagplejerne vurderes til at leve op til kvalitetskriterierne i observationsredskabet. I det følgende præsenteres hver kvalitetskategori med udvalgte spørgsmål fra de to undertemaer 'indendørs' og 'udendørs'. De spørgsmål, der fremgår i beskrivelsen af kvalitetskategorierne, er spørgsmål, som er relevante for dagplejerne i denne undersøgelse. Beskrivelserne af kvalitetskategorierne er udformet med afsæt i vurderingerne af de medvirkende dagplejer. Beskrivelserne giver således et billede af den måde, hvorpå kvaliteten af læringsmiljøet i de observerede dagplejer gennemsnitligt er, som fx 'fremragende' eller 'god'.

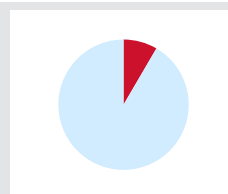
Figur 7.5 Vurdering af kvalitet af 'fysiske omgivelser' i dagplejen

0 %

Fremragende kvalitet

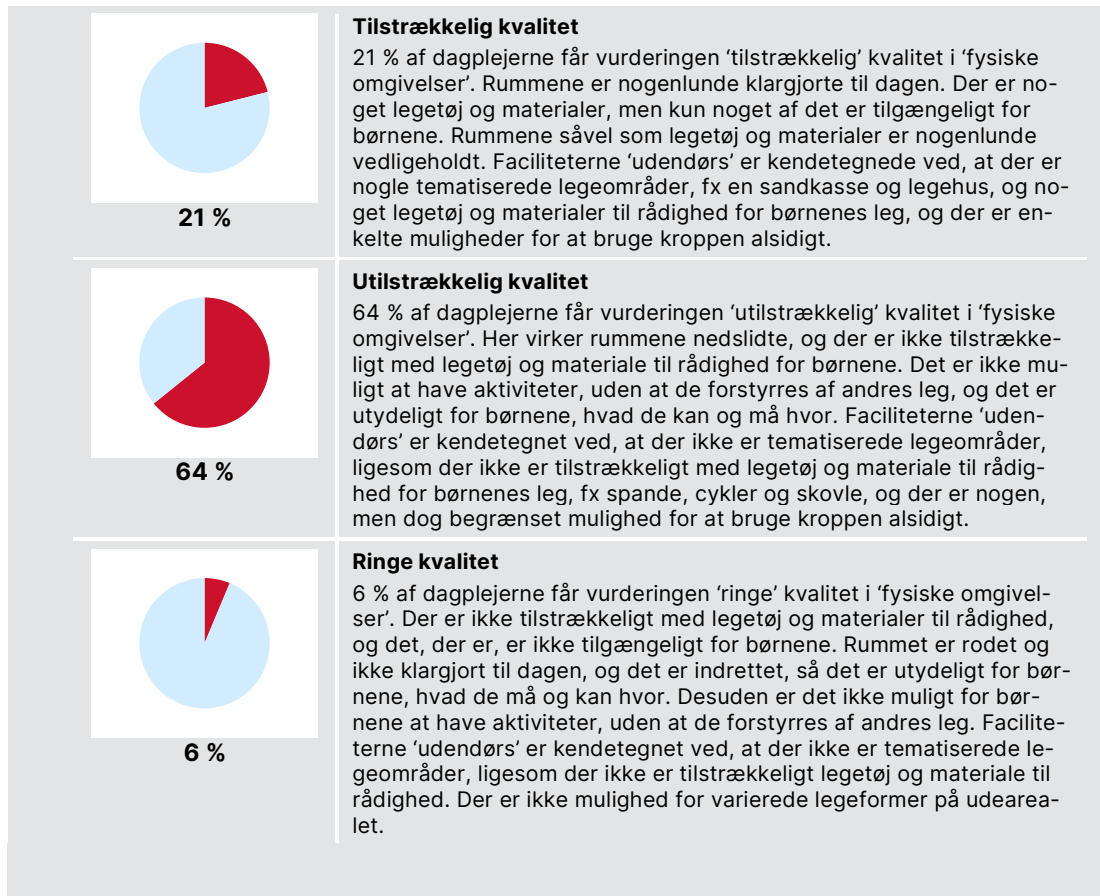
Ingen dagplejere får vurderingen 'fremragende' kvalitet i 'fysiske omgivelser'. 'Fremragende' kvalitet betyder, at stort set alle kvalitetsparametre for 'fysiske omgivelser' i redskabet er opfyldt. Der må maksimalt vurderes 'ikke til stede' eller 'ikke gældende' på to spørgsmål. Her fremstår rummene æstetiske, og der er desuden balance mellem steder, hvor der sker mange ting, og steder, hvor børnene kan finde fred og være i ro. 'Udendørs' er de 'fysiske omgivelser' kendetegnede ved, at de understøtter forskellige legeformer, og at børnene kan udfordre og udvikle kroppen på mange forskellige måder.

8 %

God kvalitet

8 % af dagplejerne får vurderingen 'god' kvalitet i 'fysiske omgivelser'. Her er der tilstrækkeligt og alderssvarende legetøj tilgængeligt for børnene, og rummene er klargjort til dagen. Rummene er indbydende, ligesom legetøj og materialer er velholdte og intakte. Der er mulighed for lege og aktiviteter, der udfordrer børnene og giver mulighed for at udvikle kroppen på mange forskellige måder.

Kilde: EVA og VIVE.

7.6.4 Hvorfor vurderes dagplejen, som den gør?

Vurderingen af dagplejen på de 15 spørgsmål fordelt på de to undertemaer 'indendørs' og 'udendørs' ses i Figur 7.6 og Figur 7.7. For 'fysiske omgivelser' gælder det, at det er vurderet, hvorvidt noget gør sig gældende eller er til stede – fx om der er tilstrækkeligt med materiale og legetøj, eller noget er til stede, fx tematiserede legeområder. Ser vi fx på 'Vedligeholdelse af materialer og legetøj', betyder god og fremragende kvalitet, at materialerne er velholdt og intakte. Til sammenligning er 'tilstrækkelig' kvalitet, at legetøj og materialer er delvist vedligeholdte (ca. halvdelen), mens det ved 'utilstrækkelig' og 'ringe' kvalitet er trist og uindbydende. I dette afsnit præsenteres resultaterne, og undervejs inddrages eksempler fra observationerne for at illustrere, hvordan vurderingen kan vise sig konkret i praksis. Eksemplerne kan være let omskrevet for at understøtte anonymisering.

Sammenligner vi de to undertemaer 'indendørs' og 'udendørs', viser resultaterne, at dagplejen klarer sig bedre, når det kommer til indendørsfaciliteter (gennemsnit 2,43 på en skala fra 1 til 5) sammenlignet med de 'udendørs'

(gennemsnit 2,08). Med det menes, at den gennemsnitlige vurdering på spørgsmål inden for et undertema er højere (se Tabel 5.1 i metoderapporten).

Kigger vi på de spørgsmål, hvor dagplejerne får den laveste kvalitetsvurdering i undertemaet 'udendørs', så fremgår det, at dagplejens fysiske omgivelser udendørs er kendetegnet ved, at 78 % af dagplejerne ikke har **tematiserede legeområder**, fx områder, hvor børnene kan cykle, sandkasse, legehus, klatrestativ mv. Samtidig har 78 % af dagplejerne ikke udendørsarealer, hvor det er **tydeligt indrettet for børn**, så de kan se, hvad de må og kan, fx "her kan man spille bold", "her kan man klatre". Og 72 % af dagplejerne har ikke udendørsarealer, der **understøtter forskellige legeformer**, fx fysisk udfordrende lege, rollelege og konstruktionslege. I observationerne ser vi i den lave ende af skalaen fx haver med et legehus og en sandkasse med kun meget lidt sandlegetøj og ét køreredskab. I den højere ende ser vi fx en have, der er indrettet med tydelige afgrænsede og tematiserede legeområder. Blandt andet er der i ly for vejret etableret et dukkeområde med barnevogne, senge og pusleplads, lege-køkkener med borde, grill og service, et krea hjørne med papir, farver og materialer frit tilgængelig på væggen, køreområde m. kegler, lyskryds og flere køretøjer samt et sted til leg med dyrefigurer, med hus til, græs, drikkestrøg mv.

I det følgende præsenteres resultaterne for de tre spørgsmål inden for 'fysiske omgivelser', hvor dagplejernes fysiske omgivelser gennemsnitligt vurderes hhv. højest og lavest på (se Tabel 5.3 i bilag i metoderapporten). Spørgsmålene er markeret med fed i brødtekst. Bemærk, at en høj vurdering ikke er ensbetydende med, at alle dagplejere lever op til de enkelte kvalitetskriterier.

Dagplejen får de højeste vurderinger i forhold til vedligeholdelse af legetøj og rum og tilstrækkeligt med materialer og legetøj

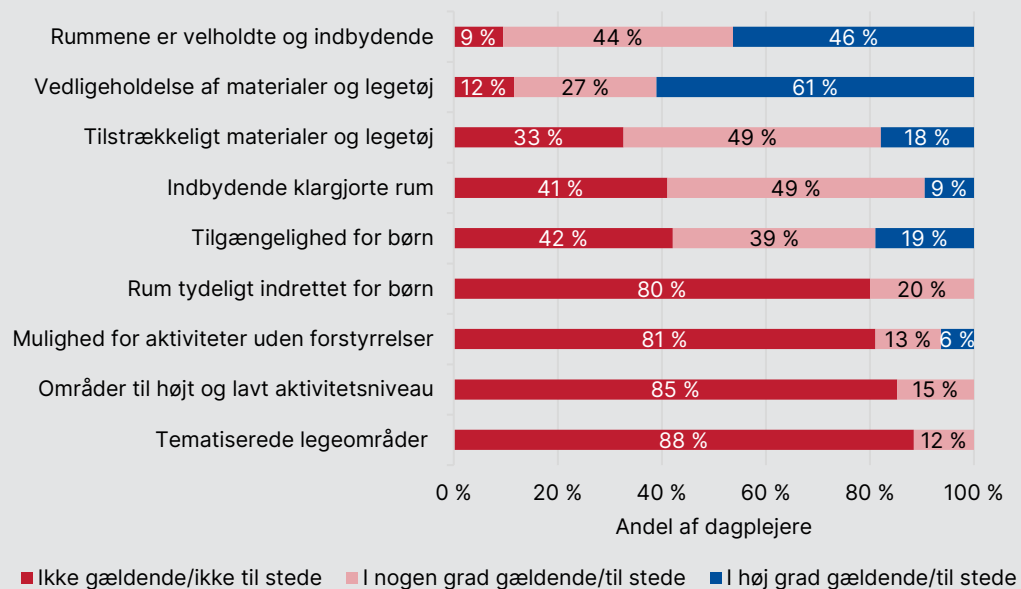
De spørgsmål, hvor dagplejen gennemsnitligt får den højeste vurdering, er som tidligere beskrevet 'indendørs'. I 61 % af dagplejen er **materiale og legetøj vedligeholdt** og intakt, mens **rummene er velholdte og indbydende** i 46 % af dagplejerne. I observationerne ses i den højere ende af skalaen eksempelvis vægge og gulve, som er pæne og indbydende, møbler, der er i god stand, passer sammen og virker til formålet. Desuden ser vi legetøj, der er intakt, fx farver, der virker, og i kurven med dyr har tigreren stadig sine striber og ikke en afbidt hale. Dagplejen vurderes også højere, når det kommer til at have **tilstrækkeligt med legetøj og materialer** til rådighed for børnenes leg. I 18 % af dagplejerne er der 'tilstrækkeligt alders- og kønsrelevant legetøj', mens der for knap halvdelen (49 %) af dagplejerne, er 'noget legetøj og nogle materialer til rådighed for børnene'. Desuden er der 'ikke tilstrækkeligt legetøj og materialer' i 33 % af dagplejerne. I observationerne ser vi i den positive ende af skalaen, at der er legetøj, der passer til gruppen af børn, fx at der er flere landbrugsmaskiner og flere dukkevogne, så børnene fx kan lege løbeleg sammen med dukkerne. I den lave ende af skalaen ser vi eksempler på, at der ikke er nok biler til,

at to børn kan lege sammen. Et andet eksempel er, at legetøjet ligger blandet sammen i store kasser, som gør det vanskeligt for børn i 0-2-årsalderen at overskue og samle materialer, der er relevante for en leg. For eksempel ligger en klæd-ud-taske sammen med legoklodser og bondegårdsdyr.

Dagplejen får de laveste vurdering i forhold til tematiserede legeområder, rum, der er tydeligt indrettet, og hvor børn kan være aktive og i ro.

Selvom dagplejen relativt set vurderes højest, når det kommer til de fysiske omgivelser 'indendørs', er det dog samtidig her, at vi finder de tre spørgsmål i 'fysiske omgivelser', som de gennemsnitligt vurderes lavest på. Dagplejens fysiske omgivelser indendørs er kendetegnet ved, at der i 88 % ikke er **tematiserede legeområder**, ligesom der i forhold til **områder til højt og lavt aktivitetsniveau** i 85 % af dagplejerne 'ikke er områder, hvor børnene kan være aktive, og samtidig områder, hvor børnene kan være i ro'. Herudover er rummene i 80 % af dagplejerne **utydeligt indrettede for børnene** i forhold til, hvad de må og kan. I observationerne ser vi i den lave ende eksempelvis meget små opholdsrum med reoler, borde og stole. Andre eksempler fra observationerne er rum, der er ikke indrettet, så de inviterer til lege og aktiviteter, og hvor der ikke er mulighed for grovmotorisk udfoldelse, og hvor legetøj er i kasser eller uden for rækkevidde for børnene. I den højere ende er der eksempler på, at dagplejeren har indrettet et legeområde, der inviterer til bil-leg, hvor væggen er inddraget til bilbane, og et andet sted, hvor der er indrettet til konstruktionsleg med "Lego-station". Der er også eksempler på rum, hvor der er balancer mellem høj aktivitet og ro, fx er et opholdsrum indrettet med klatreområde, rutsjeområde og hoppehjørne og i den anden side en afskærmet læsekrog. Et andet eksempel er en dagpleje, der på beskeden plads har indrettet læsekrog i et lille skab med forhæng.

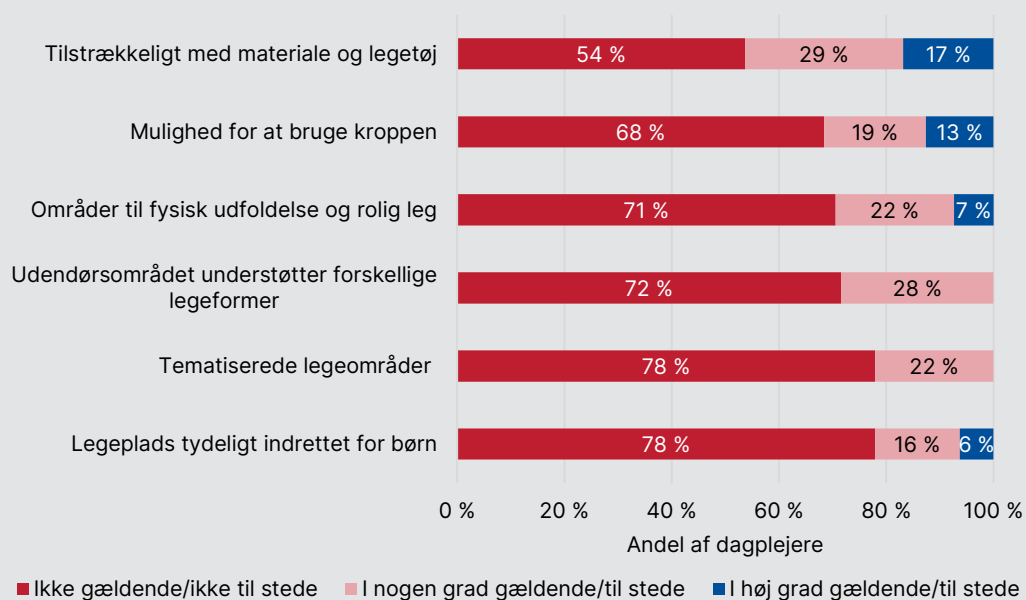
Figur 7.6 Dagplejens kvalitetsvurdering, fysiske omgivelser indendørs, rangeret efter 'ikke gældende/ikke til stede'

Anm.: Figuren viser vurderingen af de fysiske omgivelser indendørs kvalitet. Antal dagplejere = 95.

Kilde: VIVE og EVA.

Figur 7.7 Dagplejens kvalitetsvurdering, fysiske omgivelser udendørs, rangeret efter ikke gældende/ikke til stede

Anm.: Figuren viser vurderingen af de fysiske omgivelser udendørs kvalitet. Antal dagplejere = 95.

Kilde: VIVE og EVA.

7.6.5 Dagplejernes perspektiver på de fysiske omgivelser

I dette afsnit sætter vi fokus på dagplejernes perspektiver på deres fysiske omgivelser. De fysiske omgivelser indbefatter både rummene indenfor og udenfor i dagplejen samt de materialer, der er til rådighed for børnene. I forbindelse med interviewene er dagplejerne blevet bedt om at beskrive og vurdere de fysiske omgivelser, som er tilgængelige for dem sammen med børnene. De interviewede dagplejere udtrykker generelt stor tilfredshed med deres fysiske omgivelser, og på tværs af interviewene går særligt tre temaer igen i dagplejernes refleksioner: dagplejens indretning og funktion, legetøj samt plads og faciliteter.

Indretning til leg, læring og sikkerhed

Når dagplejerne taler om de fysiske omgivelser i dagplejen, er indretningen og funktionen af dagplejen et centralt tema. Dagplejerne har forskellige perspektiver på indretningen: opdeling af opholdsrummet, indretning i børnehøjde, indretning, der ansporer til læring og fordybelse hos børnene, og en sikker have.

Indretning af opholdsrum i lege-sektioner

Et dominerende perspektiv blandt dagplejerne er, at en velfungerende dagpleje har et indendørs opholdsrum, der er inddelt i forskellige *legesektioner*. Opholdsrummet skal her forstås som det indendørs område i dagplejerens hjem, som vedkommende har valgt at stille til rådighed for børnene, mens de er i dagplejen. For eksempel er der en dagplejer, der beskriver, hvordan vedkommende har skabt flere forskellige rum i opholdsrummet ved at etablere et sofabjørne, hvor børnene kan læse bøger, et legebjørne med legekøkken samt en dukkekrog og en madras, som børnene kan hoppe på. Inddelingen af opholdsrummet i sektioner er foretaget ud fra en række forskellige intentioner. En intention, som en gruppe af dagplejerne fremhæver, er at understøtte børnenes nysgerrighed. For eksempel fremhæver en dagplejer, at hensigten med opdelingen er, at de forskellige kroge animerer børnene til at deltage i forskellige typer af leg. En anden intention, som en gruppe beskriver, er at de forskellige legesektioner skal afspejle børnenes forskellige interesser og behov i løbet af dagen. En dagplejer fremhæver for eksempel, at inddelingen af opholdsrummet er med til at skabe forskellige læringsmiljøer, som børnene kan engagere sig i. På den måde fremhæves legesektionernes betydning for børnenes trivsel, da disse skaber rum for, at børnene for eksempel kan trække sig fra legen eller "folde sig ud", hvis de har behov for det.

Indretning i børnehøjde

En gruppe af dagplejerne lægger i interviewene vægt på, at indretningen udenfor såvel som indenfor skal være i *børnehøjde*. For denne gruppe af dagplejere betyder det, at dagplejen er indrettet, så børnene kan benytte sig af en række af dagplejens faciliteter uden dagplejerens hjælp. En dagplejer forklarer fx, hvordan vedkommende har plantet en tornefri brombærbusk, så børnene selv kan plukke bær fra busken om sommeren. En anden dagplejer beskriver, hvordan gyngerne udendørs har en højde og en størrelse, der muliggør, at børnene selv kan kravle op på gyngen.

Indretning, der ansporer til læring og fordybelse

De interviewede dagplejere har forskellige fokus, når det kommer til, hvilke facetter af barnets udvikling og trivsel indretningen skal understøtte. Hvor nogen lægger vægt på, at indretningen skal skabe rum for læring, beskriver andre, hvordan indretningen skal anspore børnene til fordybelse.

De dagplejere, der har fokus på, at dagplejens indretning skal skabe gode betingelser for læring, herunder særligt den sproglige udvikling, beskriver særligt brug af visuelle redskaber. De visuelle redskaber er ifølge dagplejerne med til at fremme dialogen mellem barn og voksen og give børnene mulighed for at øve sig på de ord, som tegningerne illustrerer. En dagplejer beskriver fx, at dagplejeren har valgt at pryde væggen ved siden af puslepladsen med billeder, der illustrerer forskellige dele af menneskekroppen. En anden dagplejer beskriver, hvordan vedkommende har sat billeder med fokusord op i indgangen.

De dagplejere, som har fokus på, at indretningen skal anspore børnene til *fordybelse*, har forskelligt fokus, når det kommer til, hvilke dele af dagplejerens hjem der skal skabe plads til dette. En dagplejer beskriver for eksempel, at der i mellemgangen er blevet placeret et bord med bondegårdsdyr, hvor børnene kan sidde og forbyde sig i længere tid uden at blive forstyrret. En anden dagplejer fremhæver, at sandkassen udenfor er anlagt med samme intention for øje: Børnene skal have god mulighed for at koncentrere sig om projekter af mere varig og rolig karakter.

Sikker indretning af haven

Sikkerhed er et gennemgående tema i indretningen i interviewene med dagplejerne. Særligt lægger de interviewede vægt på, at haven skal være et sikkert sted at færdes for børnene. Dagplejerne har lavet flere forskellige tiltag for at skabe et trygt uderum – heriblandt nævnes indhegning af haven, så børnene ikke kan løbe ud, og faldfliser, der giver et skridsikkert underlag. En anden dagplejer udtrykker bekymring for, at børnene falder over sandkassens trækant og vil gerne have skiftet den ud.

Legetøj, der er tilgængeligt, men ordnet

Legetøj er et fremtrædende tema, der går igen i interviewene, når dagplejerne vurderer deres fysiske omgivelser i dagplejen. Særligt er de interviewede dagplejere optagede af dilemmaet mellem tilgængelighed og orden i forhold til legetøjets placering i opholdsrummet. Dilemmaet er gennemgående i interviewene, men er ikke lige udtalt blandt alle de interviewede. På den ene side fremhæver de interviewede dagplejere vigtigheden af, at legetøjet skal være *tilgængeligt* for børnene. Det vil sige, at legetøjet skal være i en højde, der gør,

at børnene nemt kan tilgå det. For eksempel er der dagplejere, der understreger vigtigheden i, at børnene nemt skal kunne tage legetøjet frem fra de forskellige kasser i reolen uden dagplejers hjælp. På den anden side er de interviewede dagplejere optaget af, at legetøjet skal være *ordnet*. Et led i at skabe systematik og orden bliver for en gruppe af dagplejerne at stille noget af legetøjet væk, så det ikke bliver for rodet i opholdsrummet, eller det bliver "for meget" for børnene.

God plads til fysisk udfoldelse

Plads og faciliteter er et dominerende tema, der optræder i interviewene med dagplejerne. Når dagplejerne beskriver, hvilke fysiske omgivelser de oplever som særligt gode for børnene i deres dagpleje, træder god plads frem som et centralt tema. Flere af dagplejerne betragter det som betydningsfuldt at have et stort opholdsrum samt en have med god plads, fordi det skaber rum for lege med et højere aktivitetsniveau. Derudover muliggør et stort udendørsareal, at der er plads til en bredt spænd af faciliteter såsom rutsjebane, scooterbane og sandkasse samt en græsplæne, som børnene kan "boltre sig" på. Som eksempel kontrasterer en dagplejer pladsen i sin dagpleje med pladsen i en daginstitution og understreger i den forbindelse, at dagplejen udmærker sig ved at have flere kvadratmeter pr. barn. Enkelte dagplejere oplever, at de ikke har lige så meget plads til rådighed, som de kunne ønske sig. En måde at kompensere for den manglende plads på er at tage ud af dagplejen og benytte sig af tilbud i nærområdet, såsom legepladser.

7.6.6 Perspektivering af fund vedr. fysiske omgivelser i dagplejen

Dagplejerne vurderes generelt lavere på området 'fysiske omgivelser', end de gør på de to andre områder 'relationer' samt 'leg og aktivt'. Størstedelen af dagplejerne får vurderet deres samlede 'fysiske omgivelser' til 'utilstrækkelig' (64 %) eller 'ringe' (6 %) kvalitet, mens ca. 1 ud af 5 dagplejere får vurderingen 'tilstrækkelig' (21 %), og knap 1 ud af 10 (8 %) dagplejer får vurderingen 'god' kvalitet. Der er derfor stor forskel på de 'fysiske omgivelser', som 0-2-årige børn i dagplejen møder, afhængigt af hvilken dagpleje de går i.

Dagplejerne har typisk helt andre fysiske omgivelser sammenlignet med daginstitutionerne. Dagplejerne vurderes generelt lavere på området 'fysiske omgivelser', end de gør på de to andre områder 'relationer' samt 'leg og aktivt'. Supplerende analyser viser dog, at det ikke er kvalitetsvurderingerne af dagplejernes fysiske omgivelser, der kan forklare de forholdsvis lave resultater for den samlede kvalitetsvurdering i dagplejen.

Dagplejerne har fokus på legesteder med tilgængeligt legetøj, men forskel på, om det afspejles i praksis

Der er overlap i forståelsen af, hvad der udgør kvalitet i de fysiske omgivelser på tværs af observationsredskabet og dagplejernes fokus. Dagplejerne er i interviewene optaget af indretning af legesektioner, indretning i børnehøjde samt indretning til læring og fordybelse som betydningsfulde indikatorer for kvalitet i de fysiske omgivelser. Dette er også indikatorer, som er i fokus i observationsredskabet i form af 'tilgængelighed', 'tematiserede legeområder' og 'områder til højt og lavt aktivitetsniveau'. Observationerne viser samtidig, at disse elementer i de fysiske omgivelser i dagplejen er udfordret, når vi ser på kvalitetsvurderingerne på nationalt niveau. I 88 % af dagplejerne er der ingen tematiserede legeområder 'indendørs', ligesom der i 85 % af dagplejerne ikke er områder, hvor børnene kan være aktive, og samtidig områder, hvor børnene kan være i ro. Det ser lidt mere positivt ud i forhold til tilgængelighed, men der er stadig 42 % af dagplejerne, hvor meget legetøj og mange materialer ikke er i børnehøjde, dvs. at børnene ikke selv kan nå tingene. Tilgængeligheden af legetøj er ikke en udfordring, som dagplejen står alene med. Både denne undersøgelses del om daginstitutioner for 0-2-årige og den norske nationale kvalitetsundersøgelse (Bjørnstad & Os, 2018) peger på, at der er potentiale i at arbejde med en højere grad af tilgængeliggørelse af legetøj og materialer (Nilsen, 2021).

Dagplejerne har fokus på sikkerhed, hvilket ikke er i fokus i observationerne

Der er også forskel på den *kvalitetsforståelse*, der kommer til udtryk i interview med dagplejer og i observationsredskabets fokus. En af forskellene er, at der blandt dagplejerne er et perspektiv på sikkerhed i indretningen af dagplejehjemmet, især haven. Sikkerhed i de fysiske omgivelser er et ekstra element, der ikke er i fokus i observationsredskabet.

7.7 Leg og aktivitet i dagplejen

Leg er vigtig for børn. I legen opdager, bearbejder og udforsker de deres omverden og sig selv. Børn leger ikke for at udvikle sig og lære, men de udvikler sig og lærer, når de leger. Uanset intention udvikler børn sig socialt, sprogligt, kognitivt og kropsligt, mens de leger (Cordoni m.fl., 2016; Gray, 2011). Det gør legen helt central for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse (Cordoni m.fl., 2016; Gray, 2011). Dagplejeren skal derfor understøtte børn i og inspirere børn til at udfolde sig i forskellige former for leg og må derfor have kendskab til og forståelse for udfoldelsesmuligheder, men også for mulige udfordringer, som det enkelte barn og børnegruppen kan opleve i de forskellige lege (Winther-Lindqvist, 2020; Sommer, 2020). Pædagogiske aktiviteter er ligeledes et

rum for udvikling og læring, hvor børn kan få erfaring med at indgå i sociale samspil med andre, have medbestemmelse og få mulighed for at udforske materialer, natur og kultur i deres omverden (Christoffersen m.fl., 2014; Danmarks Evalueringsinstitut, 2017).

Leg og aktivitet er ligeledes en del af den styrkede pædagogiske læreplan. Leg er et selvstændigt element af det fælles pædagogiske grundlag, hvor det fremgår, at "Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud". I forhold til aktiviteter fremgår det bl.a., at det enkelte dagtilbud hele dagen skal etablere et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018).

7.7.1 Leg og aktivitet, hovedfund

I dette afsnit præsenterer resultaterne af observationerne af 'leg og aktivitet' samt dagplejerens vurderinger og intentioner. Hovedresultater er opsummeret i Boks 7.4.

Boks 7.4 Hovedfund, leg og aktivitet i dagplejen

Kvalitetsvurdering i observationer

- Dagplejerne vurderes generelt lavere på 'leg og aktivitet', end de gør på 'relationer'.
- Ingen dagplejer får vurderingen 'fremragende' kvalitet i 'leg og aktivitet'.
- 1 ud af 10 dagplejere (9 %) får vurderingen 'god' kvalitet i 'leg og aktivitet'.
- Cirka 3 ud af 10 dagplejere (31 %) får vurderingen 'tilstrækkelig' kvalitet i 'leg og aktivitet'.
- Cirka 4 ud af 10 dagplejere (42 %) får vurderingen 'utilstrækkelig' kvalitet i 'leg og aktivitet'.
- Cirka 2 ud af 10 dagplejere (18 %) får vurderingen 'ringe' kvalitet i 'leg og aktivitet'.

- Dagplejen vurderes højest i forhold til, om vokseninitierede aktiviteter er aldersrelevante, meningsfulde for børnene og gennemført i overensstemmelse med børnenes perspektiv
- Dagplejen får de laveste vurderinger i forhold til bredden i aktiviteter og mulighed for at eksperimentere med forskellige udtryksformer.

Dagplejernes vurderinger og intentioner

- Dagplejerne er optagede af at kunne tilbyde børnene pædagogiske aktiviteter, idet de oplever, at de har stor betydning for børnenes trivsel.
- Dagplejerne har særligt fokus på tre formål i forbindelse med de pædagogiske aktiviteter: Aktiviteterne skal være varierede, og de skal understøtte læring og udvikling og give børn medbestemmelse.
- Adspurgt til arbejdet med leg er det dominerende perspektiv, at leg foregår på børnenes initiativ, med en lav grad af voksenstyring. Fokuset på børnenes initiativ i legen omtales bl.a. som "den frie leg".

7.7.2 Fokus i kvalitetsvurdering af leg og aktivitet

Leg og aktivitet vurderes i observationsredskabet med afsæt i 22 spørgsmål fordelt på tre undertemaer: 'børneinitieret leg', 'dagplejerens støtte til børnenes leg' og 'vokseninitierede aktiviteter'. Det er de 22 spørgsmål, som kvalitet i 'leg og aktivitet' vurderes med afsæt i.

Ifølge udviklerne af observationsredskabet har leg og legende samspil stor betydning for børns liv samt for børns trivsel, læring, udvikling og for de fællesskaber, de indgår i (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021). Spørgsmålene i redskabet omhandlende 'leg og aktivitet' tager afsæt i, at børnene skal kunne opsoge og finde både gode legemuligheder og gode aktivitetsmuligheder i løbet af en dag i dagplejen. Det lille barn leger for at have det sjovt, men udefra set sker der meget læring i børns lege. Legen antager 'ofte' mange former, men for det lille barn har legen 'ofte' en fysisk-motorisk dimension, hvor barnet især tilegner sig grov- og finmotoriske færdigheder (fx i konstruktions- eller klatre- og fangelege). For især de mindste børn er legeremediernes tydelighed, rigelighed, variation og nyhed af vigtig karakter og bidrager til længerevarende og mere fordybende lege. Børnenes muligheder for leg afdækkes i spørgsmålene 'Legeformer', 'Fordybelse i leg', 'Mulighed for at gentage legen' og 'Mulighed for længerevarende lege' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

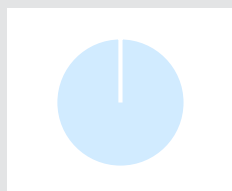
Dagplejeren spiller en betydningsfuld rolle for børns leg i forhold til at tilrettelægge gode legemuligheder samt igangsætte lege, som børnene kan medvirke i (fx sanglege, borte-tit-lege og fangelege). Dagplejerens rolle i børnenes leg afdækkes i spørgsmålene 'Facilitering af lege', 'Deltagelse i forskellige legeformer', 'Udfordring af legen', 'Vilkår for legen', 'Beskyttelse af legen', 'Intensitet og engagement i legen' og 'Støtte til inddragelse i fællesskabet' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

Forfatterne understreger, at de vokseninitierede aktiviteter indgår i udviklings- og læringsmiljøets understøttelse af trivsel og udvikling hos børnene. De vokseninitierede aktiviteter dækker over de pædagogisk tilrettelagte aktiviteter, hvor dagplejeren sætter sig noget for med børnene, det kan fx være klippekliste, bagning eller højtlesning. De aktiviteter, der stilles til rådighed for børnene, afdækkes i spørgsmålet 'Forskelligartede aktiviteter', mens opmærksomheden på alle børns deltagelse afdækkes i spørgsmålet 'Opmærksomhed på alle børn'. Aktiviteter, der er planlagt og igangsat af dagplejeren, danner grundlag for muligheden for længerevarende fordybet opmærksomhed om et fælles tredje med børnene i løbet af en dag. og dette afdækkes i spørgsmålet 'Fordybelse'. Forfatterne retter opmærksomheden mod betydningen af, at dagplejeren har øje for, hvad børnene er optagede af, og at dagplejeren følger barnets engagement og udpegning. Følgende spørgsmål afdækker dagplejerens blik for barnets interesse: 'Indflydelse på aktiviteter', 'Opmærksomhed på børnenes perspektiv' og 'Børnenes engagement' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2021).

7.7.3 Kvaliteten af leg og aktivitet i dagpleje

Undersøgelsen viser, at der er forskel på, i hvilken grad 'leg og aktivitet' i dagplejen vurderes til at leve op til kvalitetskriterierne. I det følgende præsenteres hvert kvalitetskategorierne med udvalgte spørgsmål fra de tre undertemaer 'børneinitierede lege', 'dagplejerens støtte til børnenes leg' og 'vokseninitierede aktiviteter'. Beskrivelserne af kvalitetskategorierne er udformet med afsæt i vurderingerne af de medvirkende dagplejer. Beskrivelserne giver således et billede af den måde, hvorpå kvaliteten af læringsmiljøet i de observerede dagplejer gennemsnitligt er, som fx 'fremragende' eller 'god'.

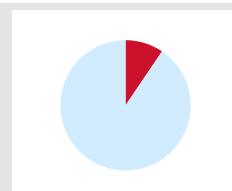
Figur 7.8 Vurdering af kvalitet af 'leg og aktivitet' i dagplejen

0 %

Fremragende kvalitet

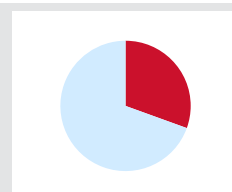
Ingen dagplejere får vurderingen 'fremragende' kvalitet i 'leg og aktivitet'. 'Fremragende' kvalitet betyder, at stort set alle kvalitetsparametre 'leg og aktivitet' i redskabet er opfyldt og observeres 'næsten altid'. Der må maksimalt vurderes 'sjældent' på to spørgsmål. 'Fremragende' kvalitet dækker bl.a. over, at børnene 'næsten altid' er fordybet i alderssvarende og forskelligartede lege. Dagplejeren er aktiv i forhold til at understøtte og igangsætte lege, så der er plads til alle børn – også børn i udsatte positioner. Dagplejeren tilbyder 'ofte' i løbet af dagen børnene forskelligartede aktiviteter og er opmærksom på at tilpasse disse børnenes engagement og motivation. Børnene har 'næsten altid' mulighed for at have indflydelse på aktiviteterne og på at vælge mellem at deltage i de vokseninitierede aktiviteter og at engagere sig i noget andet.

9 %

God kvalitet

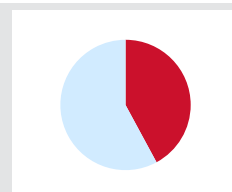
9 % af dagplejerne får vurderingen 'god' kvalitet i 'leg og aktivitet'. 'God' kvalitet i 'leg og aktivitet' betyder, at børnene 'ofte' er fordybet i alderssvarende leg, og at dagplejeren 'ofte' giver plads til og understøtter lege, hvor alle børn – også børn i udsatte positioner – inddrages i børnefællesskabet. Dagplejeren tilbyder 'ofte' i løbet af dagen børnene forskelligartede aktiviteter og er opmærksom på at tilpasse disse børnenes engagement og motivation. Dagplejeren er endvidere opmærksom på, at aktiviteterne 'ofte' giver anledning til fordybet kontakt mellem dagplejeren og børnene.

31 %

Tilstrækkelig kvalitet

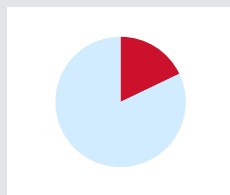
31 % af dagplejerne får vurderingen 'tilstrækkelig' kvalitet i 'leg og aktivitet'. Ved 'tilstrækkelig' kvalitet er børnene 'jævnligt' fordybet i alderssvarende leg, og dagplejeren sætter 'jævnligt' lege i gang i de forskellige legeområder. Dagplejeren er også 'jævnligt' opmærksom på at beskytte legen ved eksempelvis at sørge for, at andre børn ikke bryder ind i legen. Man vil 'jævnligt' se dagplejeren tilbyde børnene forskellige aktiviteter. Dagplejeren gennemfører dog 'jævnligt' aktiviteterne uden at inddrage børnenes perspektiv. Dagplejeren er 'jævnligt' opmærksom på, at alle børn har mulighed for at blive inddraget i de vokseninitierede aktiviteter, og at disse giver børnene mulighed for at eksperimentere med forskellige udtryksformer. Desuden vil dagplejeren 'jævnligt' følge børnenes initiativ.

42 %

Utilstrækkelig kvalitet

42 % af dagplejerne får vurderingen 'utilstrækkelig' kvalitet i 'leg og aktivitet'. Der er 'utilstrækkelig' kvalitet, når børnene 'af og til' har adgang til forskellige legeformer og er fordybet i alderssvarende og uforstyrret leg. Dagplejeren sætter 'af og til' lege i gang i de forskellige legeområder og tilbyder børnene forskellige aktiviteter. Dagplejeren har 'af og til' fokus på at understøtte børnenes lege og aktiviteter, så der er mulighed for at inddrage alle børn i børnefællesskabet. Dagplejeren er 'af og til' imødekommende over for børnenes initiativ og indretter og forandrer 'af og til' aktiviteten i forhold til deres engagement.

Ringe kvalitet

18 % af dagplejerne får vurderingen 'ringe' kvalitet i 'leg og aktivitet'. Her har de 22 spørgsmål med få undtagelser været observeret til at ske 'sjældent'. 'Ringe' kvalitet henviser til, at børnene 'sjældent' har adgang til forskellige legeformer og 'sjældent' har mulighed for at lege uden at blive afbrudt. Dagplejeren sætter 'sjældent' lege i gang og støtter 'sjældent' børn, der har svært ved at lege. Dagplejeren skaber 'sjældent' vilkår for legen, så børnene indgår i gode og berigende legeoplevelser med hinanden. 'Ringe' kvalitet henviser også til, at dagplejeren 'sjældent' er imødekommende over for børnenes initiativ og 'sjældent' følger deres engagement. Dagplejeren vil også 'sjældent' tilbyde forskellige aktiviteter.

Kilde: EVA og VIVE.

7.7.4 Hvorfor vurderes dagplejen, som den gør?

Vurderingen af dagplejen fordelt på de 22 spørgsmål og de tre undertemaer 'børneinitierede lege og aktiviteter', 'dagplejerens støtte til børnenes leg' og 'vokseninitierede lege og aktiviteter' ses i Figur 7.8 og Figur 7.9. Dagplejen er vurderet ud fra, om et givet forhold forekommer 'sjældent', 'af og til', 'jævnligt', 'ofte' eller 'næsten altid'. I dette afsnit præsenteres resultaterne og undervejs, og der inddrages eksempler fra observationerne for at illustrere, hvordan vurderingen kan vise sig konkret i praksis. Eksemplerne kan være let omskrevet for at sikre anonymitet.

Resultaterne viser, at dagplejen relativt set vurderes højest, når det handler om undertemaet 'vokseninitierede aktiviteter' (gennemsnit 2,56 på en skala fra 1 til 5) sammenlignet med undertemaerne 'børneinitierede lege' (gennemsnit 2,44) og 'dagplejerens støtte til leg' (gennemsnit 2,15). Med det menes, at den gennemsnitlige vurdering på spørgsmål inden for et undertema er højere (se Tabel 5.1 i metoderapporten).

Ser vi på 'børneinitierede lege' og dagplejerens 'støtte til børnenes leg', tegner der sig generelt et billede af, at leg har en meget lav prioritet i dagplejen. I 65 % af dagplejen er det 'sjældent' eller 'af og til', at børn tilbydes **deltagelse i forskellige legeformer**. I observationerne ser vi eksempler på, at børnene tilbydes dukker, biler, køkkenleg, hvor der fx ikke tilbydes konstruktionslege eller grovmotoriske lege. Der er også eksempler på, at mere kropslige fjolle- og tumlelege stoppes af dagplejeren. Omvendt er der i den positive ende af skalaen eksempler på, at dagplejeren sætter sig selv aktivt i spil for at skabe rollelege, fx mor-og-baby-leg, og et andet sted opfordrer dagplejeren til løbelege i et særligt område af dagplejen. I 44 % af dagplejerne har børnene 'sjældent' eller 'af og til' **mulighed for længerevarende leg**, og i 52 % af dagplejerne har de 'sjældent' eller 'af og til' mulighed for **fordybelse i leg**. Eksempler fra observationen er bl.a. i situationer med meget kort tid til leg mellem skift.

For eksempel er et par børn efter nogen tid i haven kommet i leg sammen i legehuset, og i det samme afbrydes legen, fordi de skal ind til frokost. Der er også eksempler på, at fordybelsen forstyrres af andres leg, fx er et par børn engagerede i at stable klodser på madrassen, men legen forstyrres af barnet, der leger en hoppeleg ved siden af. Når det kommer til 'dagplejerens støtte til børnenes leg', skaber 71 % af dagplejerne 'sjældent' eller 'af og til' vilkår for legen, så børnene indgår i gode og berigende **legeoplevelser med hinanden**. I observationerne ser vi eksempler på, at børn bevæger sig fra legetøj til legetøj uden at blive engagerede. Et eksempel er et barn, der tager fat i en bog, kigger på den, slipper den igen og går videre for at køre lidt med en bil osv. uden at komme i leg. I den højere ende ser vi fx et par børn lege "mor går på arbejde", mens et par børn ser nysgerrigt til. Dagplejeren udvider nænsomt børnenes leg ved at tilbyde rekvisitter og idéer. Med rygsække, madpakker og overtøj er hele børnegruppen engageret i leg sammen og hjælper hinanden med at blive klar til at "gå på arbejde".

I det følgende præsenteres, resultaterne de tre spørgsmål inden for 'leg og aktivitet', hvor dagplejen gennemsnitligt vurderes hhv. højest og lavest (se Tabel 5.4 i bilag). Spørgsmålene er markeret med fed i brødteksten. Bemærk, at en gennemsnitligt høj vurdering ikke er ensbetydende med, at alle dagplejer lever op til det enkelte kvalitetskriterium.

Dagplejen får de højeste vurderinger i forhold til, om vokseninitierede aktiviteter er aldersrelevante, meningsfulde for børnene og gennemført i overensstemmelse med børnenes perspektiv

Dagplejerne vurderes højest på spørgsmål relateret til vokseninitierede aktiviteter. I knap halvdelen af dagplejerne det 'ofte' eller 'næsten altid', at **aktiviteterne er aldersrelevante** (49 %). I 33 % af dagplejerne er børnene 'ofte' eller 'næsten altid' engagerede i aktiviteterne og synes **at opleve aktiviteterne som meningsfulde**. I observationerne ser vi fx en dagplejer, der spiller guitar og synger sammen med børnene, mens børnene er optagede af at spille med på klaver. I 66 % af dagplejerne er dagplejeren 'ofte' eller 'næsten altid' **opmærksom på børnenes perspektiver** i aktiviteter, idet aktiviteter ikke gennemføres som planlagt, uafhængigt af at børnenes perspektiver kan pege i andre retninger. I observationerne ser vi eksempelvis en dagplejer, der laver juledekorationer med børnene. Da det viser sig, at det planlagte er for svært, laver dagplejer aktiviteten om, så det bliver en leg med ler.

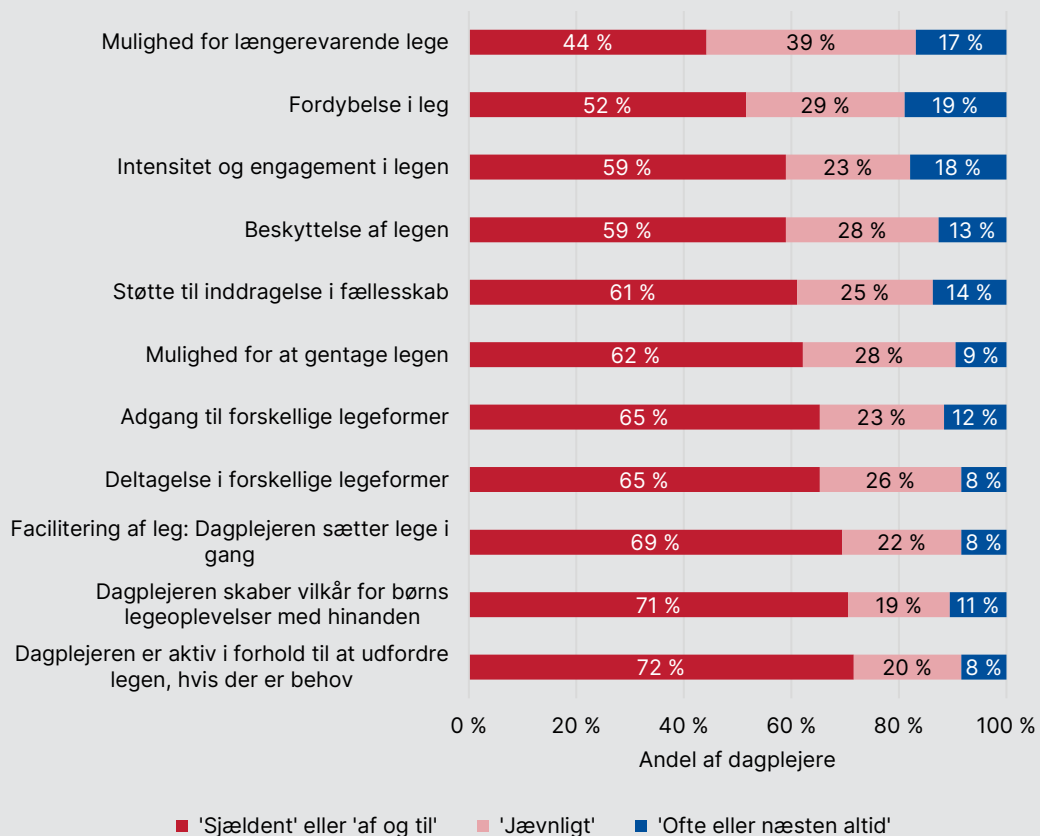
Dagplejerne får de laveste vurderinger i forhold til bredden i aktiviteter og mulighed for at eksperimenterer med forskellige udtryksformer

Selvom dagplejerne gennemsnitlig vurderes højest på vokseninitierede aktiviteter, er der et potentiale i at øge antallet og variationen af de aktiviteter, børn tilbydes i dagplejen. To af de tre spørgsmål, som dagplejen vurderes lavest

på, vedrører aktiviteter. Det hører til sjældenhederne, at aktiviteterne er kendetegnede ved at give børnene **mulighed for bred erfaringsdannelse** og for at **eksperimentere med forskellige udtryksformer**. I hhv. 75 og 76 % af dagplejerne sker det 'sjældent' eller blot 'af og til'. Samtidig skal det nævnes, at det i 65 % af dagplejerne er 'sjældent' eller 'af og til', at børnene tilbydes **forskelligartede aktiviteter**. Eksempelvis ser vi børn, der i løbet af dagen får mulighed for at deltage i samling og få læst en historie. Til forskel ser vi i den højere ende eksempler, hvor børn i løbet af dagen tilbydes mange forskellige små og større aktiviteter, fx bliver legehuset malet (med vand og pensler), insektjagt i græsset, kridtmaling på fliserne, og indendørs er der højtlesning og puslespil.

Det tredje spørgsmål, hvor de pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen vurderes lavest, handler om leg. I 72 % af dagplejerne er det 'sjældent' eller 'af og til', at dagplejerne er **aktive i forhold til at udfordre legen**, hvis der er behov for det, fx i forhold til børn, der har svært ved at lege eller, udfordre børn i forhold til nærmeste udviklingszone. I observationerne ser vi eksempelvis børn, hvis adfærd kan opleves forstyrrende, ikke hjælpes til at komme med i leg. For eksempel ser vi et sted et barn, der leger med biler, og et andet barn tager bilen fra barnet. Dagplejeren siger bestemt, at barnet skal give bilen tilbage og tager bilen ud af barnets hænder, og barnet græder. I den højere ende ser vi eksempler på, at børn i lignende situationer bliver hjulpet ind i legen, fx ved at dagplejeren tilbyder andre biler og giver idéer til at lege sammen.

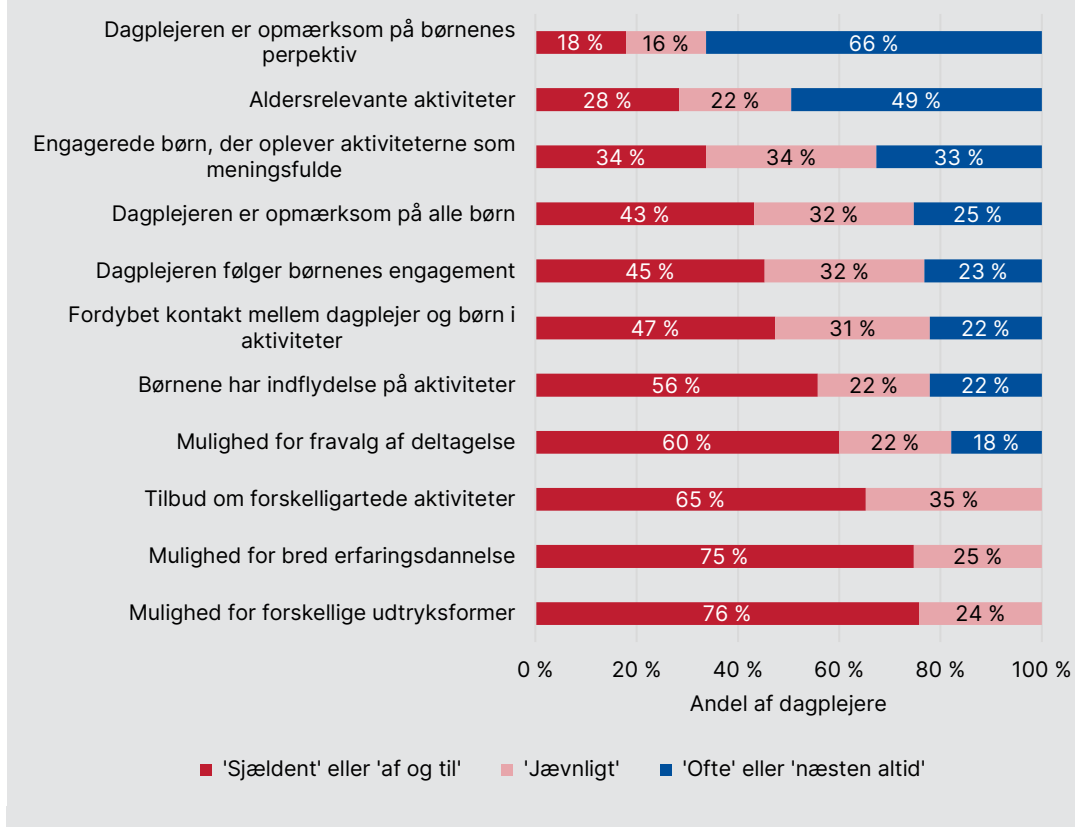
Figur 7.9 Dagplejens kvalitetsvurdering, børneinitierede lege og dagplejerens støtte til børns leg, rangeret efter 'sjældent' eller 'af og til'

Anm.: Figuren viser dagplejernes kvalitetsvurdering på undertemaerne 'børneinitierede lege' og 'voksnes støtte til børns leg'. Antal dagplejere = 95.

Kilde: VIVE og EVA.

Figur 7.10 Dagplejens kvalitetsvurdering, vokseninitierede aktiviteter, rangeret efter 'sjældent' eller 'af og til'

Anm.: Figuren viser dagplejernes kvalitetsvurdering på undertemaet 'vokseninitierede lege og aktiviteter'. Antal dagplejere = 95.

Kilde: VIVE og EVA.

7.7.5 Dagplejernes perspektiver på leg og aktivitet

I dette afsnit belyser vi dagplejernes perspektiver på deres arbejde med leg og aktivitet³⁵ i dagplejen. I interviewene er dagplejerne bl.a. blevet bedt om at fortælle om, hvilke lege og aktiviteter de laver med børnene, og hvad de gør for at skabe gode legemuligheder for børnene. Desuden er dagplejerne blevet spurgt ind til, om der er områder i forhold til leg og aktivitet, som de kunne tænke sig at få mere fokus på for at udvikle praksis.

³⁵ Leg og aktivitet er i observationsredskabet adskilte temaer. I interviewene er det tydeligt, at dagplejerne ikke altid opererer med en klar skelnen mellem leg og aktiviteter.

Aktiviteter med fokus på variation, medbestemmelse, læring og fællesskab

I dagplejernes beskrivelser af deres arbejde med pædagogiske aktiviteter træder særligt fire perspektiver frem: Aktiviteterne skal være varierede, læringsrige, give børn medindflydelse og være udgangspunkt for fællesskaber.

Blandt dagplejerne er et fremtrædende perspektiv, at det er vigtigt, at børnene får *nye og varierede* oplevelser, når de er i dagpleje, fx gennem musik, puslespil, ture ud af huset eller sanseaktiviteter. Når dagplejerne beskriver de pædagogiske aktiviteter, de arbejder med, beskriver de dem først og fremmest som talrige og forskelligartede. En dagplejer forklarer eksempelvis: "De (børnene) kommer jo ikke bare her, og så bare spiser og sover, de laver meget forskelligt i løbet af en dag". En gruppe af dagplejere forklarer også, at de ofte ideudveksler og sparrer med andre dagplejere om nye aktiviteter, så de kan lave nye, gode og forskelligartede aktiviteter med børnene.

Et andet fremtrædende perspektiv, som beskrives blandt dagplejerne, er, at aktiviteter har til formål at være *udviklende og læringsfremmende*. I interviewene kommer det til udtryk i, at det er vigtigt, at aktiviteterne kommer hele vejen rundt om barnets udvikling, fx motorisk, intellektuelt og sprogligt. Et perspektiv er at lade den udviklende aktivitet tage udgangspunkt i børnenes interesser, som eksempelvis at snakke med børnene om det, de selv finder spændende, og som peger ud på en gåtur. Et andet perspektiv er, at dagplejerne planlægger aktiviteterne ud fra pædagogiske temaer og aktivitetsplaner. Eksempelvis fortæller en dagplejer, at vedkommende arbejder med temaet sprog ved at centrere aktiviteterne omkring udvalgte fokusord som 'gul' eller 'stjerne'. Således er formålet med aktiviteterne overordnet set læringsfremmende, om end der er forskel på, om dagplejernes pædagogiske refleksioner danner udgangspunktet for aktiviteterne, eller om de kobles på undervejs.

Et tredje perspektiv blandt dagplejerne er, at aktiviteter skal give børnene *medindflydelse*. Medindflydelse gør, ifølge de interviewede dagplejere, at børnene i højere grad er engagerede i aktiviteten. Der er forskel på de måder, dagplejerne beskriver, at børnene får indflydelse på. Børn kan få indflydelse gennem *valg*, fx hvor dagplejeren planlægger en kreativ aktivitet, men børnene selv får lov til at vælge det, de vil bruge i kreaskabet, eller at børnene selv får mulighed for at bestemme, om de vil deltage i fx samling eller ej. Indflydelse kan også foregå ved, at dagplejer *planlægger* aktiviteterne efter børnenes interesser, alder og forudsætninger. En tredje måde er at *tilpasse* planlagte aktiviteter for at følge børnenes spor, fx hvis børnene er mere interesserede i at lege med biler end i at lave gymnastik, men det kan også være at forlænge en aktivitet, hvis børnene viser interesse for at fortsætte.

Der er dog også andre perspektiver blandt dagplejerne på (grænser for) børns medindflydelse. Her er pointen at det ikke altid er fordelagtigt at give børnene

medbestemmelse, da der også kan være behov for at lære børnene at tilpasse sig de planlagte aktiviteter. For eksempel fortæller en dagplejer, at vedkommende træner børnene i at gå selv, så de kan deltage i grovmotoriske aktiviteter. Alternativet ville være, fortæller dagplejeren, at børnene sidder passivt og kigger på. Fokus er således i dette tilfælde, at børnene skal tilpasse sig aktiviteten i stedet for at planlægge og gennemføre aktiviteten ud fra børnenes forudsætninger.

Et fjerde perspektiv er, at det vigtige er selve samværet omkring aktiviteten, fordi det *styrker fællesskabet* blandt børn og dagplejere. Hvis både børn og dagplejer er med og viser engagement, er det ikke så vigtigt, hvad de laver sammen. Det, at børn og dagplejer oplever noget sammen i fællesskab, gør, at børnene lærer at spejle sig i hinanden og udvikle empati og omsorg. Det bliver fremhævet som vigtigt, at alle har det sjovt og er med i fællesskabet, og at alle børn føler sig set og hørt, og at der bliver taget hensyn til børnenes forskellige forudsætninger og behov.

Leg, med lav grad af voksenstyring

Når der blandt dagplejerne i interviewet bliver spurgt ind til leg, er et dominerende perspektiv, at det i den tid, der afsættes til leg, foregår på børnenes initiativ, og at der i legen ifølge interviewpersonerne bør være en lav grad af voksenstyring. Fokuset på børnenes initiativ i legen omtales bl.a. som "den frie leg", dvs. børnenes mulighed for at lege indbyrdes og igangsætte lege uden dagplejerens indblanding. Intentionen med den frie leg er bl.a. at udvikle børnenes fantasi og kontakt til sig selv. En dagplejer fremhæver fx, hvordan børnene gennem den frie leg får mulighed for at øve sig i at mærke, "hvad er det, jeg gerne vil". Et andet argument er, at den frie leg er med til at understøtte børnenes interesser. Som eksempel nævner en dagplejer, hvordan legen ofte tager udgangspunkt i, hvad børnene er interesserede i og derfor inviterer de andre børn med til.

Dagplejerne beskriver, hvordan de i forbindelse med den frie leg indtager en tilgængelig, men tilbagetrukket position, der muliggør, at børnene selv kan udfolde legen. Som eksempel fremhæver en dagplejer, at "man skal huske at læne sig tilbage nogle gange, så man ikke hele tiden kommenterer på deres leg". Positionen som tilgængelig og tilbagetrukket har på den ene side karakter af at være vejledende og på den anden side karakter af at være støttende. I den vejledende rolle træder dagplejeren til, hvis børnene skal hjælpes i gang med en leg eller videre i en leg. Dagplejeren kan guide ved at sætte ord på, fx "hvad hvis I lavede mad til hinanden i køkkenet?". I den støttende rolle prioriterer dagplejerne at sidde på gulvet, fysisk tæt på børnenes leg. På den måde er dagplejeren tilgængelig, hvis børnene har brug for støtte, fx i forbindelse med at deltage i leg med andre børn.

For nogle børn kan det at lege og deltage i leg være en udfordring. En gruppe dagplejere beskriver, hvordan de er meget opmærksomme på, om der er børn, der trækker sig fra leg eller ikke kan finde ind i en leg. Selvom den frie leg med lav grad af voksenstyring er det dominerende perspektiv i interviewene, så beskriver en gruppe af dagplejerne, at en måde, hvorpå de kan hjælpe børn, der oplever leg som udfordrende, kan være ved at starte legen med udgangspunkt i det, barnet er interesseret i eller optaget af. Dagplejerne fremhæver, hvordan opstart af nye lege hurtigt tiltrækker de andre børn. Det er en måde at gøre barnet, der ikke er med i legen, interessant i de andre børns øjne og få de andre børn til at blive opmærksomme på barnet og dets leg. Derudover fremhæver en dagplejer, hvordan dagplejeren oplever at kunne støtte børnene i leg ved at være fysisk tæt på og sætte ord på for at guide barnet i legen, men også for at skabe en nysgerrighed på børnene indbyrdes.

7.7.6 Perspektivering af fund vedr. leg og aktivitet

Daglejens kvalitet vurderes generelt lavere, når det kommer til den del af det pædagogiske læringsmiljø, som handler om 'leg og aktivitet', end de gør i forhold til området 'relationer'. Ingen dagplejere får vurderingen 'fremragende'. Det er få dagplejere (10 %), der får vurderingen 'god' kvalitet, hvor børn møder pædagogiske læringsmiljøer med stimulerende og meningsfulde pædagogiske aktiviteter og gode muligheder for at lege og få støtte til at indgå i leg. I en tredjedel af dagplejerne (31 %) møder børn et miljø, der vurderes som 'tilstrækkelig'. Mens børn i de fleste dagplejer møder et pædagogisk læringsmiljø, som vurderes til at være i kategorien 'utilstrækkelig' (42 %) eller 'ringe' (18 %) i forhold til leg og pædagogiske aktiviteter.

Daglejerne får generelt vurderet kvaliteten højere, når det handler om undertemaet 'vokseninitierede aktiviteter' sammenlignet med undertemaerne 'børninitieret leg' og 'støtte til leg'.

Daglejer har fokus på aktiviteter, men der er forskel på, om det afspejler sig på observationsdagen

Daglejerne beskriver i interviewene, at de sætter forskelligartede aktiviteter i gang for at give børnene lærings- og erfaringsmuligheder og give børnene mulighed for at opleve medbestemmelse og for at være del af fællesskaber omkring en aktivitet. I observationsredskabet er dette ligeledes del af fokus i vurderingen af kvalitet. Der er dog ikke altid overensstemmelse mellem de *kvalitetsforståelser* og de pædagogiske intentioner, som fremkommer i interviews, og det, der på nationalt niveau kan observeres i praksis. Selvom dagplejerne gennemsnitlig vurderes højest på vokseninitierede aktiviteter, så viser resultaterne, at der bl.a. er et potentiale i at øge antallet og variationen af de

aktiviteter, børn tilbydes i dagplejen, for at alle børn kan finde aktiviteter, der motiverer dem og understøtter en bred erfaringsdannelse.

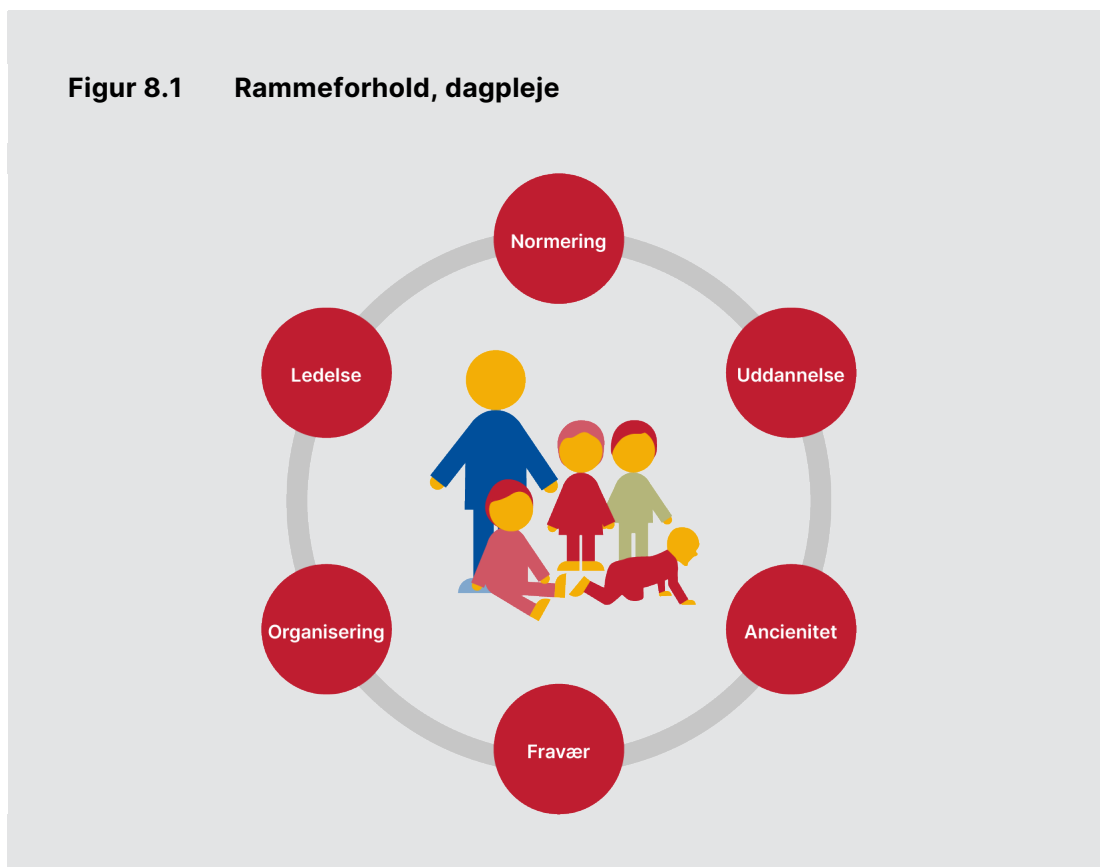
Behov for at brede perspektivet på leg ud

Selvom dagplejerne i interviewene, når de bliver spurgt ind til leg, nævner arbejdet med at støtte børns leg, så er det dominerende perspektiv blandt dagplejerne i interviewene, at leg foregår på børnenes initiativ med en lav grad af voksenstyring. Fokuset på børnenes initiativ i legen omtales bl.a. som "den frie leg". Observationsredskabet har også fokus på 'børneinitieret leg', men anlægger et noget bredere perspektiv på leg og især på dagplejerens understøttelse af leg. I tråd med dette er der i den styrkede pædagogiske læreplan også fokus på, at legen nogle gange skal støttes, guides og rammesættes, for at alle børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for alle børn (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018). Og ser vi på leg i de pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen på et nationalt niveau, som de kommer til udtryk i observationerne, så viser resultaterne, at leg er et område, der er udfordret i praksis i dagplejen. Det gælder vilkårene for leg, bl.a. adgangen til forskellige legeformer og mulighederne for længerevarende og fordybet leg. Udfordringerne gælder også støtten til leg, herunder at dagplejeren er aktiv i forhold til at understøtte, at børnene indgår i gode og berigende legeoplevelser med hinanden – det gælder også for børn, der har svært ved at være i legen. Resultaterne spejler resultater fra en tidligere kvalitativ caseundersøgelse i 20 daginstitutioner og dagplejer, der viste, at det på tværs af dagtilbuddene er oplevelsen, at personale og dagplejer i højere grad lykkes med at skabe lige deltagelsesmuligheder i den vokseninitierede leg, mens det lykkes i mindre grad i børnenes selvorganiserede leg (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020g).

8 Rammeforhold for dagpleje

Dette afsnit indeholder beskrivende analyser af nogle af de rammer, som den pædagogiske praksis i dagplejen finder sted inden for. Figur 8.1 illustrerer de rammeforhold, som kortlægges. For samtlige rammeforhold gælder det, at tidligere studier har vist, at rammeforholdene kan have betydning for den pædagogiske praksis i daginstitutioner eller dagpleje.³⁶

Rammeforholdene påvirker hinanden gensidigt og kan med fordel ses i sammenhæng, hvilket er søgt illustreret i figuren. De gensidige sammenhænge kan i praksis være væsentlig mere komplekse end illustreret. Det er imidlertid ikke muligt med denne undersøgelse at kortlægge samtlige af disse sammenhænge.

Anm.: Figuren viser de rammeforhold for dagplejere, som kortlægges i undersøgelsen.

Kilde: VIVE og EVA.

³⁶ Der foreligger sparsom forskning vedrørende dagplejen. Vi inddrager derfor også forskning vedrørende daginstitutioner med afsæt i en vurdering af relevans i forhold til de særlige rammeforhold, der gør sig gældende i dagplejen.

Kapitlet indledes med en samlet karakteristik af den gennemsnitlige dagplejer (Afsnit 8.1). Herefter præsenterer og beskriver vi de udvalgte rammeforhold i de dagplejer, der indgår i undersøgelsen (Afsnit 8.2- 8.7.2)

8.1 Gennemsnitlige rammeforhold i dagplejen

Dette kapitel indeholder en samlet karakteristik af undersøgelsens "gennemsnitlige dagplejer, 2022" præsenteret i Boks 8.1. Den gennemsnitlige dagplejer er en analytisk konstruktion, som ikke nødvendigvis kan genfindes én til én i de medvirkende kommuner. Den "gennemsnitlige dagplejer, 2022" giver imidlertid et mere samlet billede af, hvordan de medvirkende dagplejer gennemsnitligt fordeler sig på de forskellige kortlagte rammeforhold, end når vi belyser rammeforholdene ét ad gangen.

Boks 8.1 Rammeforhold for den gennemsnitlige dagplejer, 2022

- Dagplejerne i undersøgelsen har i gennemsnit ca. fire børn indskrevet. Normeringen på observationsdagen i 2022 er lavere, ca. tre børn pr. dagplejer.
- Langt størstedelen af dagplejerne er tilknyttet en legegruppe (ca. 95 %), hvor ca. to tredjedele mødes med kolleger en eller flere gange om ugen.
- Hovedparten af dagplejerne har en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse (66 %), 14 % har grundskole som højeste uddannelse, 9 % af dagplejerne har en gymnasial uddannelse, 7 % er uddannet pædagogiske assistenter, og 4 % har en pædagoguddannelse.
- Hovedparten af dagplejerne har en formel efteruddannelse (74 %).
- Dagplejerne har i gennemsnit ca. 17 års anciennitet i nuværende ansættelse. De havde i gennemsnit ca. 6 % fravær i 2021.
- Ledelsesspændet for dagplejerne er i gennemsnit ca. 75 dagplejere pr. personaleleder. Halvdelen (54 %) af dagplejerne arbejder i en kommune med en ledelsesstruktur med én samlet dagplejer. Det skal i relation hertil bemærkes, at en væsentlig del af den faglige ledelse af dagplejerne i mange kommuner varetages af dagplejekonsulenter/dagplejepædagoger.

8.2 Normering i dagplejen

Normeringer og gruppestørrelser er parametre, som tidligere studier har fundet, har både direkte og indirekte betydning for omfanget og kvaliteten af kontakten mellem børn og pædagogisk personale og derigennem børnenes trivsel og udvikling i dagtilbud (Bjørnestad & Os, 2018; Christoffersen m.fl., 2014). Hittidige danske og internationale studier af normeringer har primært haft fokus på normeringer i børnehaven, jf. også Afsnit 5.2. Der foreligger, så vidt vides, ikke studier af betydningen af normeringer i dagplejen for dagplejere og børn i en dansk kontekst.

Den enkelte dagpleje kan modtage op til fem børn, jf. dagtilbudslovens § 22 (LBK nr. 985 af 27. juni 2022). Normeringen i dagplejen har på landsplan været relativt stabil de seneste 5 år. I 2017 var normeringerne gennemsnitligt 3,4 børn pr. dagplejer, og i 2021 var gennemsnittet for normeringerne for de kommunale dagplejere på landsplan 3,3 børn pr. dagplejer (Danmarks Statistik, 2021).

I denne undersøgelse afdækker vi normeringerne i de deltagende dagplejer (dette afsnit) samt eventuelle sammenhænge mellem normeringer og kvalitet af de pædagogiske læringsmiljøer (Kapitel 9).

8.2.1 Forskellige metoder til opgørelse af normeringer i dagplejen

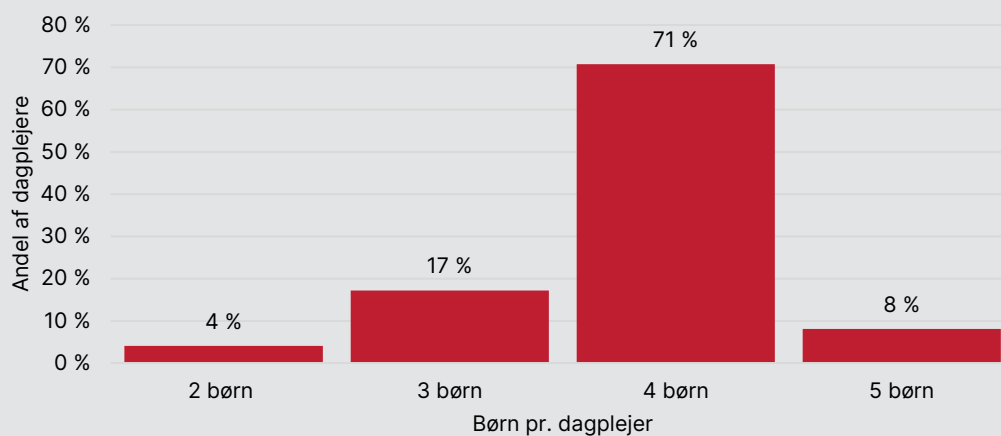
Normeringer kan opgøres på forskellige måder (jf. bl.a. Christoffersen & Højen-Sørensen, 2013 og Dalsgaard m.fl., 2023). I denne undersøgelse anvender vi to opgørelsesmetoder:

- Vi opgør normeringen med afsæt i antal indskrevne børn på undersøgelsestidspunktet.
- Vi opgør normeringerne på ét nedslagstidspunkt, nemlig den dag, hvor vi har gennemført observationer af den pædagogiske praksis i dagplejen.

8.2.2 Gennemsnitligt antal børn indskrevet i dagplejen

Den gennemsnitlige normering på tidspunktet for dataindsamling i de kommunale forvaltninger er 3,8 indskrevne børn pr. dagplejer. Fordelingen af dagplejernes normering er vist i Figur 8.2. Det fremgår, at størstedelen af dagplejerne (71 %) har indskrevet fire børn, mens 17 % har tre børn og 8 % har fem børn. Fire procent af dagplejerne har to børn indskrevet.

Figur 8.2 Gennemsnitligt antal indskrevne børn, dagplejen

Anm.: Figuren viser fordelingen af antal indskrevne børn i dagplejerne. Normeringen for den enkelte dagpleje angiver forholdet mellem dagplejeren og antallet af børn indskrevet hos dagplejeren på undersøgelsens dataindsamlings-tidspunkt i efteråret 2022. Antal dagplejer = 99.

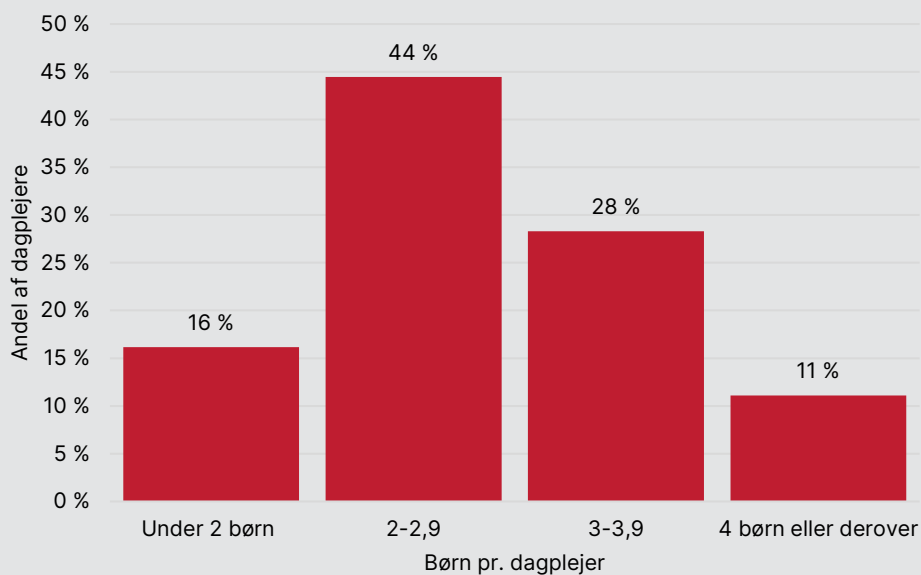
Kilde: Data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE og EVA. VIVE og EVAs egne beregninger.

8.2.3 Gennemsnitlige dagsnormeringer for dagplejen

Gennemsnitligt er dagsnormeringen for dagplejerne 2,6 børn pr. dagpleje på observationsdagen.

Figur 8.3 viser fordelingen af den gennemsnitlige dagsnormering for dagplejerne. Den største andel af dagplejerne (44 %) har en gennemsnitlig dagsnormering på to-tre børn på observationsdagen. 28 % har gennemsnitligt tre-fire børn på observationsdagen, mens 11 % har fire børn eller flere, og 16 % gennemsnitligt har under to børn over de tre tidspunkter morgen, middag og eftermiddag.

Figur 8.3 Dagsnormering

Anm.: Figuren viser fordelingen af den gennemsnitlige dagsnormering for dagplejerne på observationsdagen. Dagsnormeringen angiver gennemsnittet af normeringer fra tre forskellige tidspunkter på den dag, der er foretaget observationer af den pædagogiske praksis i dagplejen. Optællingen af tilstedeværende børn og personale er foretaget så tæt på begyndelsen af hvert af følgende tidsintervaller som muligt: morgen kl. 8.45, middag kl. 11.00, eftermiddag kl. 15.25. Både dagplejeren selv og eventuelle andre pædagogiske medarbejdere (fx støttepædagoger) på observationstidspunktet tælles med. Antal dagplejer = 99.

Aksekategorierne med kommat, fx 2-2,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [2-3), hvor alle værdier af 2 indgår, men lige akkurat ikke 3.

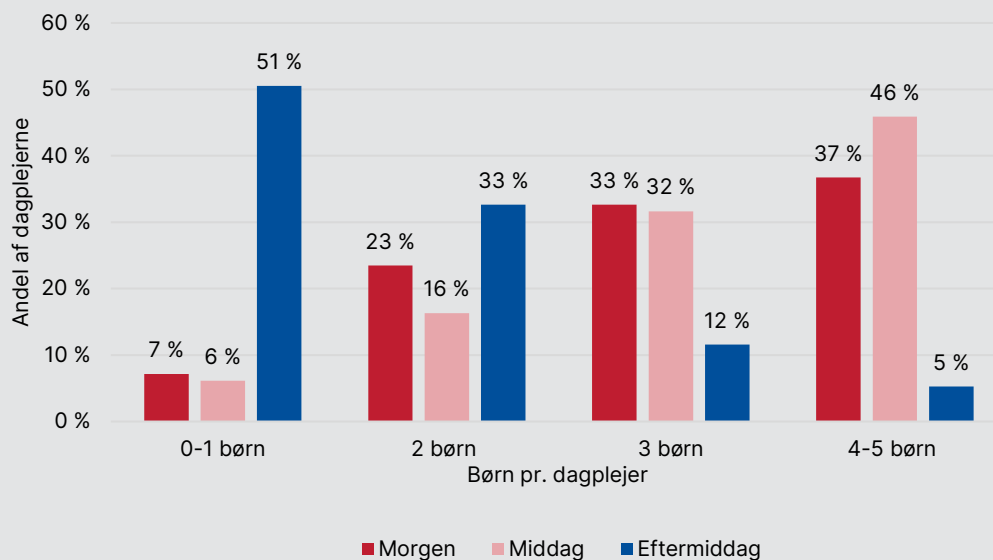
Kilde: Data indsamlet i forbindelse med observationer. VIVE og EVAs egne beregninger.

8.2.4 Variation i dagsnormeringer over observationsdagen

Dagsnormeringerne for dagplejen varierer over observationsdagen. På morgen- og middagstidspunktet er der gennemsnitligt hhv. 2,6 og tre børn til stede i dagplejerne. Om eftermiddagen er der gennemsnitligt 1,5 barn til stede.

Figur 8.4 viser den gennemsnitlige dagsnormering for dagplejen hhv. morgen, middag og eftermiddag. Det ses af figuren, at der gennemsnitligt er flest børn pr. dagplejer på middagstidspunktet. Det kan bemærkes, at de fleste eller alle børn er hentet på eftermiddagstidspunktet, hvor der i halvdelen af dagplejerne (51 %) er mindre end et barn til stede i dagplejen.

Figur 8.4 Gennemsnitlig dagsnormering morgen, middag og eftermiddag

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige dagsnormering for dagplejerne hhv. morgen, middag og eftermiddag. Antal dagplejere = 95-98.

Kilde: Data indsamlet i forbindelse med observationer. VIVE og EVAs egne beregninger.

Det skal bemærkes, at vi ikke med afsæt i de indsamlede data har mulighed for at vurdere, i hvilken grad antal indskrevne børn på dataindsamlingstidspunktet og tilstedeværende børn på observationsdagene er repræsentative for normeringerne i de pågældende dagplejer på fx andre årstider mv.

8.3 Dagplejernes uddannelsesbaggrund

En række danske og internationale studier finder, at medarbejdernes uddannelse og efter- og videreuddannelse har betydning for den pædagogiske praksis i dagtilbud samt for børnenes trivsel og udvikling (Bauchmüller m.fl., 2014; Bleses m.fl., 2020; Christoffersen m.fl., 2014; Jensen, 2013; Sammons, 2010).

Der er imidlertid også undersøgelser, der ikke finder sammenhæng mellem medarbejdernes uddannelsesbaggrund og hhv. den pædagogiske praksis i dag-

institutioner og de undersøgte forhold for børnene (Det Økonomiske Råd, Formandskabet, 2021; Danmarks Evalueringsinstitut, 2022). Der er, så vidt vides, ikke foretaget tilsvarende studier af betydningen af dagplejeres uddannelse.

En dansk undersøgelse af faglig kompetenceudvikling i dagtilbud udgivet i 2020 finder, at 9 % af dagplejerne har en pædagogisk uddannelse, 7 % har en PAU/PGU, og 84 % af dagplejerne ikke har en pædagogisk uddannelse³⁷ (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020a).

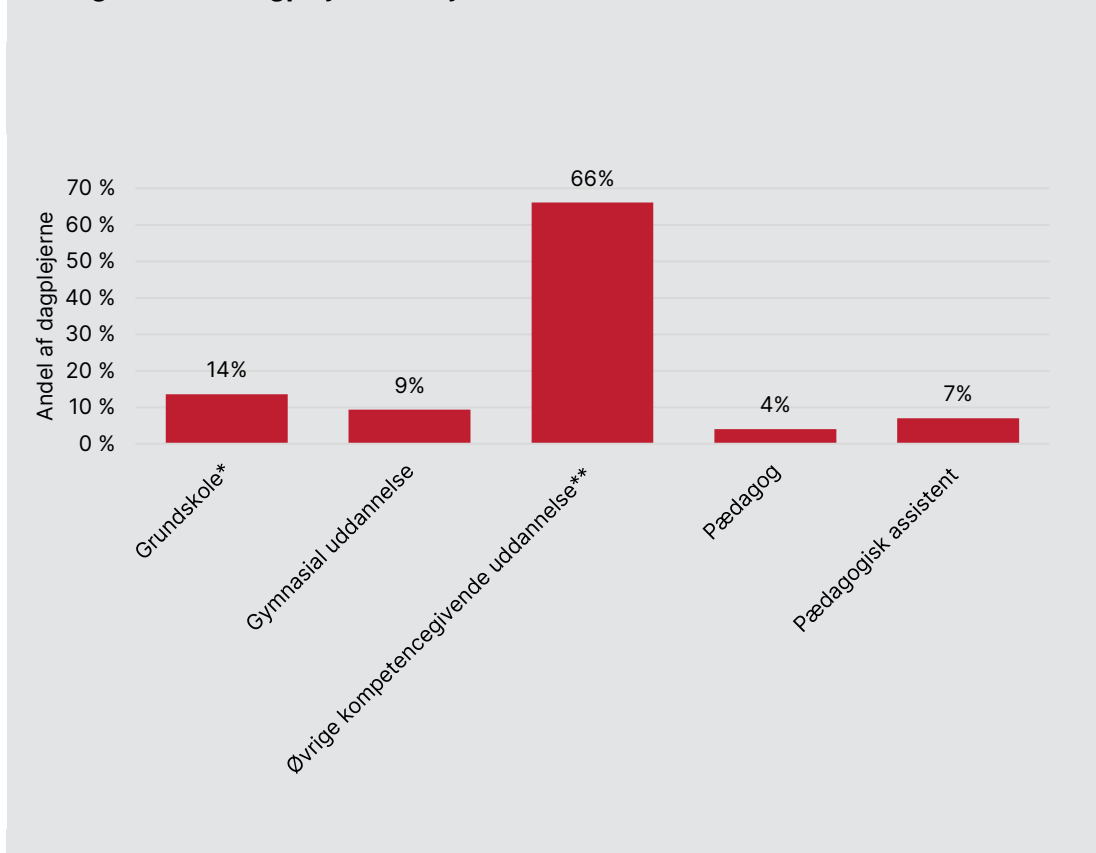
I denne undersøgelse afdækker vi dagplejernes uddannelse, efter- og videreuddannelse (dette afsnit). Vi undersøger også eventuelle sammenhænge mellem dagplejernes uddannelse og kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø (Kapitel 9).

8.3.1 Dagplejernes højst fuldførte uddannelse

Figur 8.5 illustrerer fordelingen af dagplejerne i undersøgelsen i forhold til deres højeste fuldførte uddannelse. Figuren viser, at 66 % af dagplejerne i denne undersøgelse har en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse (ekskl. pædagoger og pædagogiske assistenter). Yderligere er der 4 % af dagplejerne, der har en pædagoguddannelse, samt 7 % af dagplejerne i denne undersøgelse, der er uddannet som pædagogiske assistenter. 9 % af dagplejerne har en gymnasial uddannelse, og 14 % har grundskole som højeste uddannelse.

³⁷ I opgørelsen fuldtidsomregnes dagplejerne, jf. Danmarks Statistik.

Figur 8.5 Dagplejernes højeste fuldførte uddannelse

Anm.: Figuren viser fordelingen af dagplejernes højeste fuldførte uddannelse. Vi registrer, om dagplejerne er uddannet som pædagoger eller pædagogiske assistenter eller har en gymnasial uddannelse, øvrig erhvervsfaglig eller videregående uddannelse eller en grundskoleuddannelse/ingen afsluttet grundskoleuddannelse. Antal dagplejere = 96.

Note: *Færre end fem har ikke gennemført grundskolen. **Erhvervsuddannelse eller videregående uddannelse ekskl. pædagoger og pædagogiske assistenter.

Kilde: Danmarks Statistik, KOTRE fra 2021. VIVE og EVAs egne beregninger.

8.3.2 Dagplejernes efter- og videreuddannelse

Efter- og videreuddannelse kan medvirke til, at medarbejderne i dagtilbud får mere tillid til egne evner, bliver mere refleksive og realistiske omkring egen praksis samt øger samarbejde mv. (Christoffersen m.fl., 2014; Slot, 2018). Der er også studier, der viser, at efter- og videreuddannelse af medarbejderne kan have betydning for børnenes trivsel og udvikling. Efter- og videreuddannelse af personalet kan være med til at skabe et positivt miljø, hvor der ikke er så mange konflikter, og hvor det pædagogiske personale er bedre til at adressere børnenes behov samt til at klæde børnene på til skolestart (Christoffersen m.fl., 2014).

I en dansk kontekst finder et studie af en kompetenceudviklingsindsats vedrørende børns sproglige udvikling, "Vi lærer sprog", målrettet dagplejere, at indsatsen har positiv effekt på børnenes ordforråd og empati (Bleses m.fl., 2019).

Praksis for kompetenceudvikling i dagplejen

I de fleste kommuner får nyansatte dagplejere et grundkursus af 2-3 ugers varighed (Uddannelsesguiden, 2022).

En dansk undersøgelse gennemført i forbindelse med OECDs Starting Strong finder, at 67 % af dagplejerne, 100 % af dagtilbudslederne på 0-2-årsområdet samt 97 % af dagplejekonsulenterne/dagplejepædagogerne³⁸ deltager i faglig kompetenceudvikling i løbet af 1 år. De mest benyttede kompetenceudviklingsaktiviteter for alle grupper var: "kurser/seminarer med fremmøde", "deltagelse i netværk med fagpersoner, som arbejder med børn", samt "konferencer, hvor pædagogisk personale og/eller forskere præsenterede deres forskning eller drøftede faglige problemstillinger" (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020a).

I dagplejen deltager dagplejere med over 25 års erfaring i mindre grad i faglig kompetenceudvikling (43 %) i forhold til dem, som har kortere erfaring (66-78 %) (Danmarks Evalueringsinstitut, 2020a).

I denne undersøgelse afgrænser vi kortlægningen af dagplejernes efteruddannelse til formel kompetenceudvikling, som vi kan afdække via Danmarks Statistiks registre.

Vi finder, at 74 % af dagplejerne har en efteruddannelse med pædagogisk indhold. Det fremgår af registrene, at dagplejernes formelle efteruddannelse primært er AMU-uddannelser (Amu.soc, pædagogisk arbejde med børn og unge, Amu.off, pædagogisk euu og Amu.soc, omsorg, sygepleje og pædagogisk arbejde). For disse AMU-uddannelser varer kurset gennemsnitligt 5 dage. I gennemsnit har de dagplejere, der har været på kurser, deltaget i 12 kurser som samlet har haft omkring 48 kursusdage i alt. 26 % af dagplejerne optræder ikke med en efteruddannelse med pædagogisk indhold i registrene.

Samlet set viser kortlægningen af dagplejernes uddannelsesbaggrund, at der blandt dagplejerne er en væsentlig andel, der ikke har et formelt pædagogisk uddannelsesmæssigt afsæt for arbejdet med børns udvikling og trivsel. Disse dagplejere trækker primært på anden erhvervs erfaring, sparring med kolleger, dagplejepædagoger og ledere samt uformel kompetenceudvikling i relation til udvikling af deres faglige praksis.

³⁸ Dagplejepædagoger, der er pædagogfagligt uddannet personale. Dagplejepædagogerne indtager bl.a. roller som faglig sparringspartner og rådgiver og rollen som stedfortrædende leder over for dagplejerne (Danmarks Evalueringsinstitut, 2011).

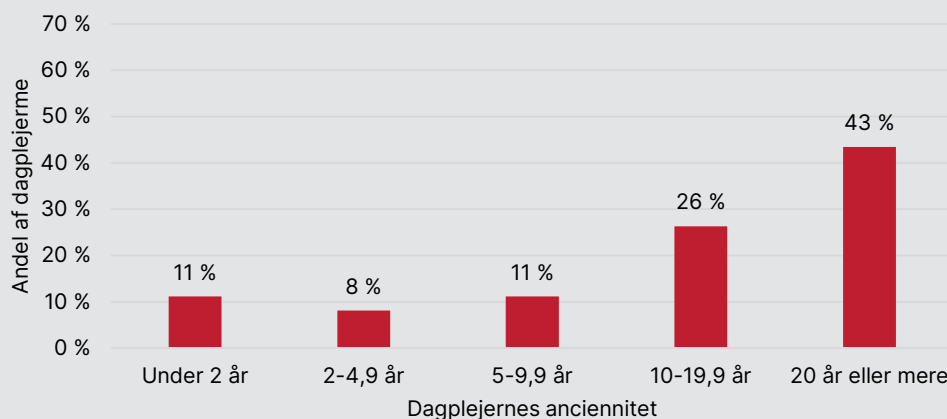
8.4 Anciennitet blandt dagplejere

Dagplejernes anciennitet kan have betydning for både deres egen oplevelse af at kunne varetage de pædagogiske opgaver samt for deres pædagogiske praksis.

Anciennitet kan have betydning på forskellig vis. En højere anciennitet giver øget praksiserfaring, og for nogle dagplejere også mere formel og uformel efteruddannelse/kompetenceudvikling. Der er imidlertid også undersøgelser, der indikerer, at fagprofessionelle, der arbejder med at yde omsorg over tid, kan blive ramt af omsorgstræthed (Tonsberg, 2019).

Dagplejerne i undersøgelsen har en anciennitet på i gennemsnit 17 år i nuværende dagplejestilling. Illustrationen af fordelingen af ancienniteten i Figur 8.6 viser, at 43 % af dagplejerne har mere end 20 års anciennitet, og ca. hver fjerde dagplejer har mellem 10 og 20 års anciennitet som dagplejer. Der er imidlertid også en relativt stor gruppe dagplejere (knap 20 %), der har arbejdet som dagplejere i mindre end 5 år.

Figur 8.6 Dagplejeres anciennitet

Anm.: Figuren viser fordelingen af ancienniteten hos dagplejerne. Ancienniteten hos dagplejerne opgøres som det antal år, dagplejeren har arbejdet som dagplejer i den kommune, hvor dagplejeren er ansat på dataindsamlingsstidspunktet. Ved fortolkning af data er det således et opmærksomhedspunkt, at eventuelle tidligere ansættelser i daginstitutioner eller som dagplejer i andre kommuner ikke indgår i opgørelsen. Antal dagplejere: 99.

Aksekategoriernes medkommatal, fx 2-4,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [2-5), hvor alle værdier af 2, 3 og 4 indgår, men lige akkurat ikke 5.

Kilde: VIVE og EVA. Ancienniteten for dagplejere er tal fra de kommunale forvaltninger. Egne beregninger.

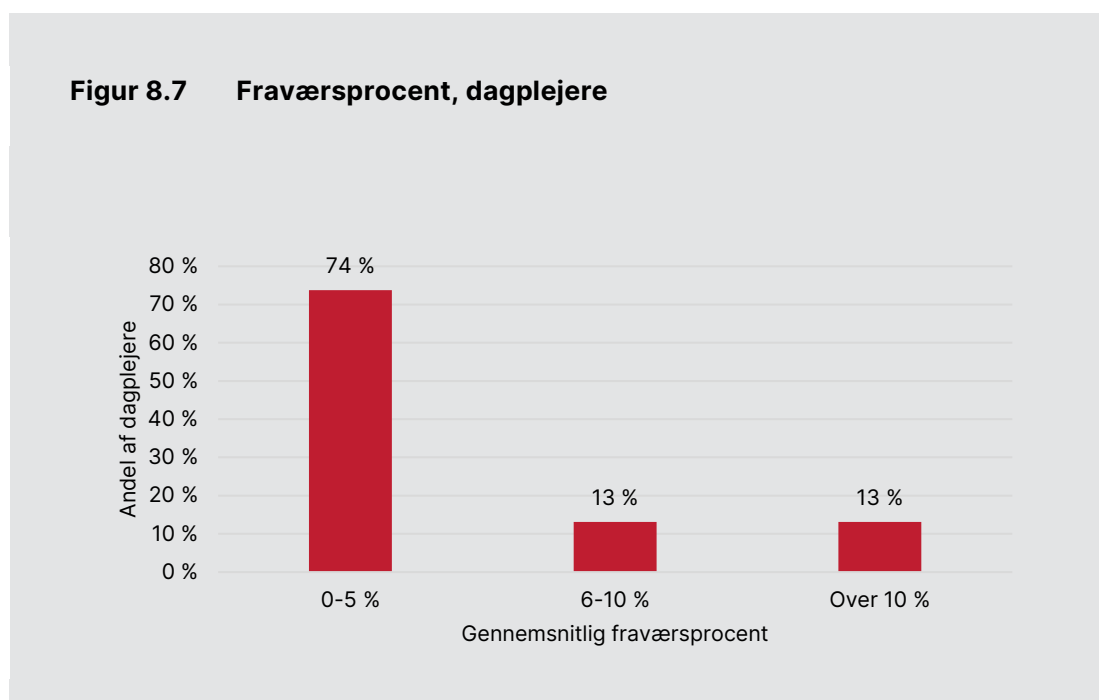
8.5 Fravær blandt dagplejere

Dagplejeres fravær kan have mange årsager, eksempelvis egen sygdom, barns sygdom, barsels- og adoptionsorlov, ferie og kompetenceudvikling.

Ved fravær blandt dagplejere tilbydes børnene i stedet pasning i en gæstedagleje, hvor de skal opbygge relationer til denne samt til øvrige børn i gæstedaglejen. For personalet kan fravær blandt kolleger betyde, at man selv skal modtage et gæstebarn, afhængigt af kommunens organisering af gæstedaglejen. Når dagplejere modtager børn i gæstedagleje, kan det have betydning for muligheden for at planlægge og gennemføre pædagogiske aktiviteter og rutiner i dagplejehjemmet.

I denne undersøgelse har vi fokus på dagplejernes fravær som følge af egen sygdom, børns sygdom, arbejdsulykke eller orlov som fx barselsorlov.

Dagplejerne har en gennemsnitlig fraværsprocent på 6 %. I Figur 8.7 er fordelingen af dagplejernes fravær vist. Hovedparten af dagplejerne (74 %) har 0-5 % fravær. 13 % af dagplejerne har mellem 6 og 10 % fravær, og 13 % har over 10 % fravær.

Anm.: Figuren viser dagplejernes gennemsnitlige fraværsprocent. Fraværsprocenten er angivet ved fraværstimer i forhold til mulige arbejdstimer. Antal dagplejere = 99

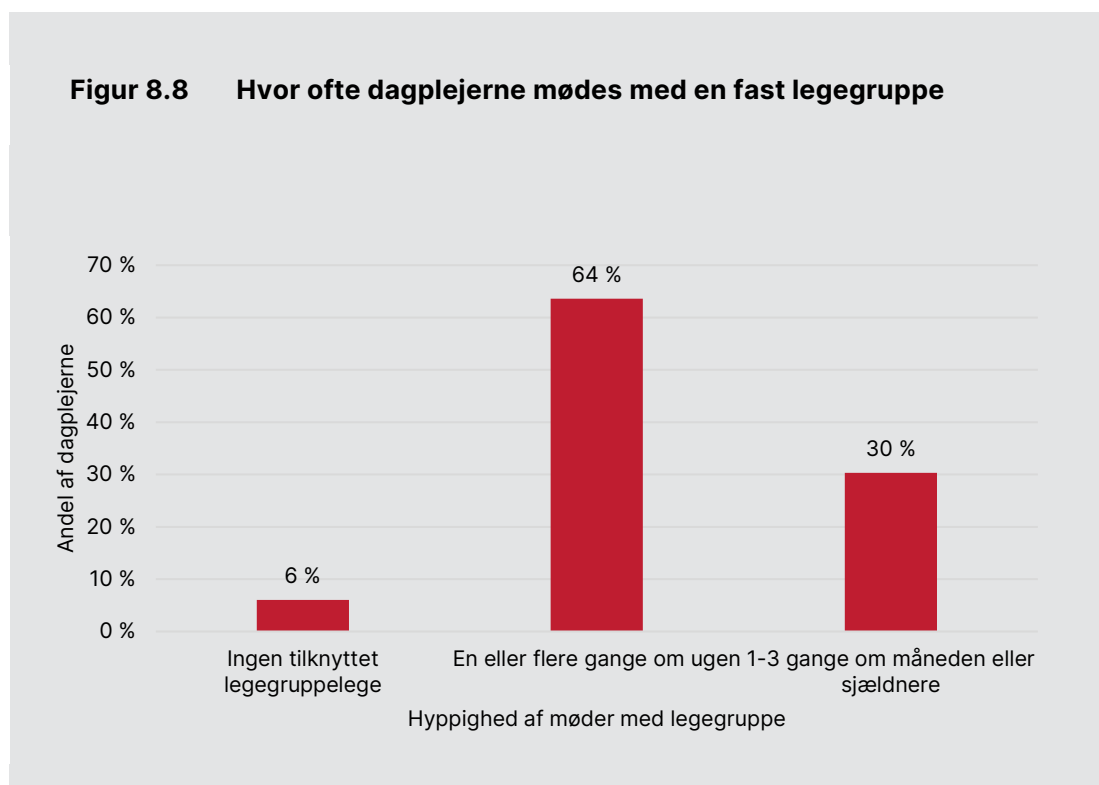
Den gennemsnitlige fraværsprocent er beregnet på dagplejernes fravær. Bemærk, at fraværet er opgjort under covid-19-pandemien, hvor særlige forhold vedr. fremmøde mv. har gjort sig gældende.

Kilde: Danmarks Statistik, FRAN-registret fra 2020. VIVE og EVA. Egne beregninger.

8.6 Dagplejens organisering

De dagplejer, der indgår i undersøgelsen, arbejder i eget hjem med deres børnegruppe. Det er imidlertid udbredt praksis, at kommunale dagplejer er organiseret i legegrupper, hvor dagplejere og børn mødes regelmæssigt. I legegrupperne kan børnene indgå i relationer med flere børn end hos den enkelte dagplejer, og dagplejerne kan sparre med hinanden og planlægge og evaluere pædagogiske aktiviteter i fællesskab og typisk sammen med en dagplejepædagog.

95 % af dagplejerne i undersøgelsen er tilknyttet en fast legegruppe. De fleste af dagplejerne mødes med den faste legegruppe en eller flere gange om ugen (66 %). Knap en tredjedel (30 %) mødes med en fast legegruppe en-tre gange om måneden eller sjældnere, jf. Figur 8.8. Dette fund er på linje med en undersøgelse af dagplejens anvendelse af legegrupper fra 2011 (Danmarks Evalueringsinstitut, 2011).

Anm.: Figuren viser, hvor ofte dagplejerne mødes med en fast legegruppe. Antal dagplejer = 99.

Kilde: Data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE og EVA.

8.7 Ledelse af dagplejen

I en dansk kontekst er det kommunalbestyrelsen, der har ansvar for dagtilbudene. Ansvar i det daglige er delegeret til lederen af de konkrete dagtilbud, hvor opgaven varetages af det pædagogiske personale (dagtilbudslovens §§ 3a og 6). Det enkelte dagtilbuds pædagogiske læreplan skal fungere som et pejlemærke for det pædagogiske personale i udøvelse af det daglige pædagogiske arbejde (Specielle bemærkninger til dagtilbudslovens § 8, jf. L 160, Forslag til lov om ændring af dagtilbudsloven og lov om folkeskolen (Styrket kvalitet i dagtilbud, øget fleksibilitet og frit valg for forældre), fremsat den 28. februar 2018, folketingssamling 2017-18.).

Ledelsens betydning for kvalitet i daginstitutioner har været belyst i en række undersøgelser med forskellige perspektiver (eksempelvis Møller & Nørgaard, 2007, Holm-Petersen m.fl., 2015 samt Lindeberg m.fl., 2021). Der foreligger ikke på samme vis studier af ledelse i dagplejen.

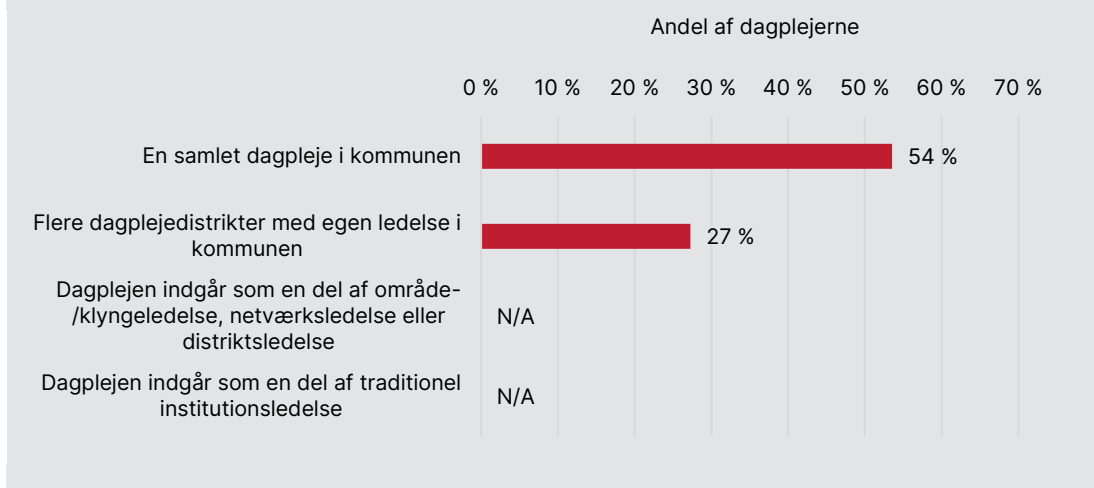
I denne undersøgelse har vi fokus på ledelsesstruktur og ledelsesspænd i de deltagende dagplejer. Disse forhold har betydning for roller, relationer og udøvelsen af den faglige ledelsesopgave (Møller & Nørgaard, 2007).

I dagplejen kan der være en eller flere formelle ledere af den kommunale dagpleje. I nogle kommuner vil en daginstitutionsleder fungere som personaleleder af et antal dagplejere. Mange kommuner har endvidere en organisering, hvor dagplejepædagoger/-konsulenter varetager en faglig ledelsesopgave i dagplejen (Danmarks Evalueringsinstitut, 2011). Således kan personaleledelse og faglig ledelse af dagplejerne være forankret hos forskellige personer. Dagplejepædagoger/-konsulenter indgår ikke i denne undersøgelse.

8.7.1 Ledelsesstruktur i dagplejen

I Figur 8.9 præsenteres dagplejernes fordeling i relation til ledelsesstrukturer. 54 % af dagplejerne arbejder i en ledelsesstruktur, hvor der er en samlet dagpleje i kommunen. 27 % af dagplejerne har en ledelsesstruktur, hvor der er flere dagplejedistrikter med egen ledelse i kommunen.

Figur 8.9 Ledelsesstruktur

Anm.: Figuren viser, hvilke ledelsesstrukturer dagplejerne indgår i. 1) En samlet dagpleje i kommunen: Det vil sige, at der er én personaleleder for alle kommunens dagplejere. 2) Flere dagplejedistrikter med egen ledelse i kommunen: Det vil sige, at der i hvert distrikt er en personaleleder udelukkende for dagplejere. 3) Dagplejen indgår som en del af område-/klyngeledelse, netværksledelse eller distriktsledelse: Det vil sige, at der i hvert område/klynge eller distrikt er en personaleleder, der både leder dagplejere og daginstitutioner. 4) Dagplejen indgår som en del af traditionel institutionsledelse: Det vil sige, at dagplejerne er tilknyttet en daginstitution, og at lederen af institutionen også er personaleleder for dagplejerne. Antal dagplejer = 99.

N/A indikerer anonymisering af diskretionshensyn.

Kilde: Data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE og EVA.

8.7.2 Ledesspænd i dagplejen

Der er fra kommune til kommune stor forskel på størrelsen af den kommunale dagpleje. Mens to kommuner ikke har kommunal dagpleje,³⁹ er der i andre kommuner flere hundrede dagplejere. Ledelsesopgaven er således også meget varierende i de kommunale dagplejer.

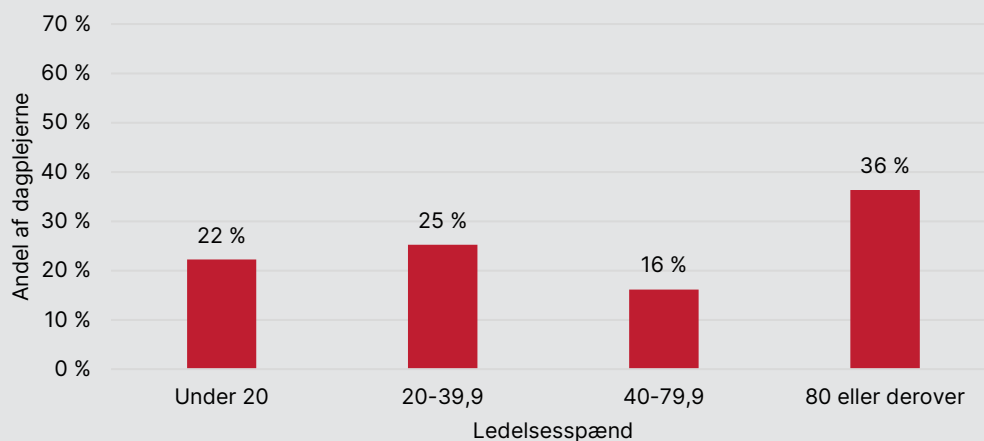
Som beskrevet i Afsnit 5.8.2 er ledesspændet rammesættende for lederens varetagelse af opgaver en række opgaver. Ved ledesspænd forstås det antal medarbejdere, som en leder har personaleledelsesansvaret for (Holm-Petersen m.fl., 2015).

Ledesspændet er i gennemsnit på 79 dagplejere pr. leder i de deltagende kommuner. I Figur 8.10 kan man se, at 22 % af dagplejerne ledes af en personaleleder med et ledesspænd på under 20 dagplejere, 25 % arbejder inden for et ledesspænd på mellem 20-40 dagplejere, 16 % arbejder inden for et

³⁹ Jf. Danmarks Statistikbank (2021).

ledelsesspænd på 40-80 dagplejere, og 36 % arbejder inden for et ledelsesspænd på over 80 dagplejere pr. leder.

Figur 8.10 Ledelsesspænd

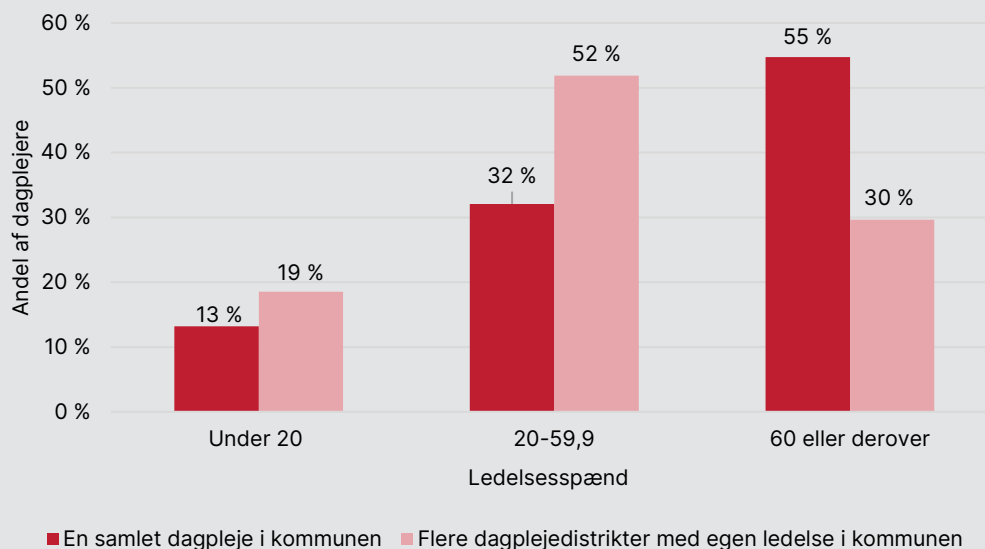
Anm.: Figuren viser en fordeling over ledelsesspændet i dagplejerne. Ledelsesspændet beregnes som det antal personer, som den person, der har personaleansvar for den dagplejer, der deltager i undersøgelsen, samlet set har personaleansvar for. Ledelsesspændet opgøres i antal personer og ikke antal fuldtidsstillinger. Antal dagplejer = 99.

Aksekategorierne med kommatil, fx 20-39,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [20-40), hvor alle værdier fra 20 til og med 39 indgår, men lige akkurat ikke 40.

Kilde: Data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE og EVA.

Figur 8.11 viser variationen i ledelsesspændet særskilt for de to ledelsesstrukturer "én samlet dagpleje i kommunen" og "flere dagplejedistrikter med egen ledelse i kommunen". Der er et større ledelsesspænd i de kommuner, hvor ledelsesstrukturen er én samlet dagpleje. Over halvdelen (55 %) af dagplejerne med én samlet dagpleje i kommunen har en personaleleder med et ledelsesspænd på over 60 medarbejdere pr. leder. I de dagplejer, hvor der er flere dagplejedistrikter med egen ledelse, arbejder ca. halvdelen (52 %) af dagplejerne inden for et ledelsesspænd på mellem 40-60 medarbejdere pr. leder.

Figur 8.11 Dagplejer fordelt på ledelsesspænd særskilt for ledelsesstruktur

Anm.: Figuren viser ledelsesspændet i dagplejer særskilt for de to ledelsesstrukturer "en samlet dagpleje i kommunen" og "flere dagplejedistrikter med egen ledelse i kommunen. Antal dagplejer = 80.

Kun dagplejere med ledelsesstrukturerne "en samlet dagpleje i kommunen" og "flere dagplejedistrikter med egen ledelse i kommunen" indgår grundet diskretionshensyn af tallene for dagplejere med de andre ledelsesstrukturer. Der er en statistisk signifikant forskel mellem, hvilken ledelsesstruktur dagplejen ligger ind under, og hvor stort ledelsesspændet ($\chi^2 = 183,2$, $p = 0,02$). Aksekatgorien med kommatal, 20-39,9, er formelt set et halvåbent interval, [20-60), hvor alle værdier fra 20 til og med 59 indgår, men lige akkurat ikke 60.

Kilde: Data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE og EVA. Egne beregninger.

Det er ved vurdering af ledelsesspændet i dagplejen væsentlig at have for øje, at den kommunale dagpleje har ansat dagplejepædagoger, der er pædagogfagligt uddannet personale. Dagplejepædagogerne udfylder bl.a. roller som faglige sparringspartnere og rådgivere og rollen som stedfortrædende leder over for dagplejerne (Danmarks Evalueringsinstitut, 2011). Således er den faglige ledelse af dagplejerne i mange kommuner distribueret til dagplejepædagoger.

9 Sammenhæng mellem rammer og kvalitet i dagplejen

I dette kapitel præsenterer vi fund fra analyser af sammenhænge mellem rammeforhold og vurderinger af kvaliteten i pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen.

For samtlige af de rammeforhold, vi har kortlagt i undersøgelsen, har vi, jf. tidligere studier (herunder studier af daginstitutioner), hypoteser om, at der kan være sammenhæng mellem rammeforholdene og den pædagogiske praksis i dagplejen, jf. også Kapitel 8. Vi har derfor undersøgt, om der er forskelle mellem dagplejer, hvor det pædagogiske læringsmiljø er vurderet i forskellige kvalitetskategorier, for alle de rammeforhold, der er præsenteret i Kapitel 8.

For de rammeforhold, hvor den eksisterende forskning eller viden fra vores egne kvantitative eller kvalitative analyser giver belæg for yderligere analyser, har vi gennemført disse. I nedenstående præsentation har vi medtaget rammeforhold, hvor vi finder forskelle i gennemsnit på tværs af kvalitetsgrupper på et 5 %'s signifikansniveau. På baggrund af eksisterende viden/hypoteser har vi i nogle tilfælde inkluderet flere rammeforhold i analyserne. Følgende rammeforhold indgår på den baggrund:

- Antal indskrevne børn
- Uddannelsesniveau
- Alder og anciennitet
- Fravær
- Hyppighed for deltagelse i legegruppe.

Vi analyserer i dette kapitel sammenhænge mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og de ovenstående rammeforhold samlet set for at undersøge fx sammenhænge mellem dagplejernes uddannelsesniveau og kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø, når vi har taget højde for antal indskrevne børn, dagplejerens alder, anciennitet og fravær, samt om dagplejeren ofte går i legegruppe. I analysen undersøger vi forskelle mellem dagplejer, der er vurderet til at have højst 'utilstrækkelig' kvalitet og dagplejer med højere kvalitet ('tilstrækkelig' og 'god'). Det gør vi, da vi har få observationer til at gennemføre analysen, hvor vi kun undersøger forskelle mellem dagplejere vurderet i kvalitetskategorierne 'god' og 'utilstrækkelig' (ligesom i Kapitel 6 for daginstitutionerne).

Sammenhæng er ikke det samme som effekter

I analyserne afdækker vi *sammenhænge*, forstået på den måde, at to forhold optræder samtidig i den observerede dagpleje. Analyserne giver således et billede af, hvordan forskellige forhold samvarierer. Dette er en god måde at karakterisere dagtilbud, hvor det pædagogiske læringsmiljø vurderes forskelligt. Vi kan forholde analyserne til faglig teori og vurdere, om de understøtter faglige hypoteser.

Analyserne giver ikke mulighed for at vurdere, om der er tale om *årsagssammenhænge*. Det vil sige, om det ene forhold er årsag til det andet, eller om et evt. tredje forhold påvirker begge de forhold, vi undersøger. Analyserne kan med andre ord ikke anvendes til at konkludere om effekter af de undersøgte rammeforhold for kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer.

Boks 9.1 Metode: statistisk signifikans og lineære sandsynlighedsmodeller

- Vi anvender begrebet "statistisk signifikans", når vi undersøger, om der er forskelle i fx antallet af børn tilknyttet dagplejen for dagplejer, hvor læringsmiljøet vurderes i forskellige kvalitetskategorier. Hvis en forskel er statistisk signifikant, betyder det, at forskellen er så stor, at den skyldes andet end tilfældig variation.
- Når vi vurderer, om en sammenhæng er statistisk signifikant, beregner vi en p-værdi. P-værdien er et udtryk for, hvor sandsynligt det er, at den forskel, vi finder, skyldes tilfældig variation. Et eksempel kan være, at vi tilfældigt finder en forskel mellem normeringen, og om det pædagogiske læringsmiljø kategoriseres i kvalitetskategorien 'ringe eller utilstrækkelig' eller 'god', til trods for at der faktisk reelt ikke er nogen forskel. Det vil sige, at når noget er statistisk signifikant på et 10 %'s signifikansniveau, så er der 10 % sandsynlighed for, at den forskel eller sammenhæng, vi observerer, faktisk ikke findes, men skyldes tilfældig variation i data. Derfor vil et lavere signifikansniveau (fx 5 % frem for 10 %) betyde, at vi er mere sikre på, at sammenhængen/forskellen ikke bare er en tilfældighed.
- I undersøgelsen kommenterer vi på alle sammenhænge, der er statistisk signifikante på et 5 %'s signifikansniveau.

Lineære sandsynlighedsmodeller

- Vi anvender lineære sandsynlighedsmodeller til at belyse sammenhængen mellem strukturelle rammeforhold og læringsmiljøkvaliteten. Lineære sandsynlighedsmodeller beregner sandsynligheden for, at dagplejerne vurderes til at have bedre end 'utilstrækkelig' kvalitet givet et rammeforhold såsom dagplejernes uddannelsesniveau, når vi kontrollerer for de andre rammeforhold.
- På grund af for få observationer kan vi for dagplejerne ikke alene sammenligne dagplejer, hvor det pædagogiske læringsmiljø vurderes til at være af 'utilstrækkelig' og 'god' kvalitet. I de lineære sandsynlighedsmodeller sammenligner vi derfor dagplejer, der vurderes til at have et pædagogisk læringsmiljø af 'utilstrækkelig' kvalitet, med dagplejer, der vurderes til at have et pædagogisk læringsmiljø af 'tilstrækkelig' eller 'god' kvalitet. Det vil sige, at vi har et udfaldsmål, der er lig 0 for dagplejer med 'utilstrækkelig' kvalitet og lig 1 for dagplejer, der vurderes at have højere kvalitet end 'utilstrækkelig'. For mere detaljeret metodisk gennemgang, se metoderapporten.

9.1 Sammenhængsanalyser, hovedfund

Vi finder en sammenhæng mellem antallet af børn, som dagplejerne har indskrevet, dagplejerens uddannelsesniveau samt vurderingerne af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø.

Færre indskrevne børn hænger positivt sammen med vurderingen af det pædagogiske læringsmiljø

Vi finder en statistisk signifikant sammenhæng mellem antallet af børn, der er indskrevet hos dagplejeren, og den samlede vurdering af kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø. Det vil sige, at de dagplejere, der vurderes til at have 'utilstrækkelig' eller 'ringe' kvalitet af det samlede pædagogiske læringsmiljø, i gennemsnit har flere børn tilknyttet end dagplejere, der vurderes i kvalitetskategorierne 'tilstrækkelig' eller 'god'. Denne sammenhæng gælder, når vi har taget højde for dagplejers uddannelse, fravær, alder og anciennitet, deltagelse i legegrupper og børnenes socioøkonomiske status.

Sammenhæng mellem uddannelse og kvalitet af pædagogiske læringsmiljø

Sandsynligheden for, at dagplejere vurderes i kvalitetskategorierne 'utilstrækkelig' eller 'ringe' kvalitet, er mindre for dagplejere med højere uddannelsesniveau end grundskolen. Denne sammenhæng gælder, når vi har taget højde for antal børn tilknyttet dagplejen, dagplejers fravær, alder og anciennitet, deltagelse i legegrupper og børnenes socioøkonomiske status.

Ingen sammenhænge mellem andel af børn med lav socioøkonomisk status og vurderingen af det pædagogiske læringsmiljø

Vi finder ingen forskelle på andelen af børn med lav socioøkonomisk status eller andelen af tosprogede børn tilknyttet dagplejen på tværs af dagplejer, hvor det pædagogiske læringsmiljø vurderes hhv. af 'god' eller 'tilstrækkelig' og 'utilstrækkelig' eller 'ringe' kvalitet (jf. Bilag 3 i metoderapport).

9.2 Sammenhæng mellem antal indskrevne børn, dagplejernes uddannelsesniveau og kvalitet i det pædagogiske læringsmiljø

|

Tabel 9.1 præsenterer vi sammenhænge mellem den vurderede kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø og fx at have et ekstra barn tilknyttet dagplejen og dagplejerens uddannelsesniveau, når vi samtidig tager højde for dagplejerens anciennitet, alder, fravær, deltagelse i legegruppe og børnenes socioøkonomiske status.

Tabel 9.1 Rammeforhold og kvalitet af pædagogisk læringsmiljø i dagplejen, lineære sandsynlighedsmodeller

	Samlet læringsmiljø	Fysiske omgivelser	Relationer	Leg og aktivitet
Antal børn tilknyttet dagplejen	-0,22**	-0,08	-0,14	-0,06
	(0,10)	(0,10)	(0,09)	(0,11)
Gymnasial uddannelse	0,50**	0,28	0,47**	0,18
	(0,21)	(0,21)	(0,20)	(0,23)
Kompetencegivende uddannelse	0,35**	-0,01	0,51***	0,22
	(0,15)	(0,14)	(0,14)	(0,16)
Antal dagplejere	89	89	89	89

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære sandsynlighedsmodeller, der estimerer sammenhænge mellem at have 'tilstrækkelig/god' læringsmiljøkvalitet samlet set og for tre områder om 'fysiske omgivelser', 'relationer' og 'leg og aktivitet' og udvalgte strukturelle rammeforhold (antal børn, uddannelsesniveau, anciennitet, alder og fravær). Antal dagplejere = 89. Seks dagplejere indgår ikke i analyserne, da de har manglende oplysninger for enkelte eller flere rammeforhold. Referensecategorien for uddannelsesniveauerne er grundskoleuddannelse. Der er kontrolleret for dagplejernes alder, anciennitet, fravær, deltagelse i legegruppe og børnenes socioøkonomiske status. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes.

Kilde: VIVE, EVA og Danmarks Statistik.

Vi finder, at dagplejer, hvor den samlede kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø vurderes i kvalitetskategorien 'god' eller 'tilstrækkelig', har færre børn tilknyttet dagplejen sammenlignet med dagplejer, der vurderes i kvalitetskategorien 'ringe' eller 'utilstrækkelig'. Hvis en dagpleje har et barn mere, så er sandsynligheden for, at dagplejen har et pædagogisk læringsmiljø af 'utilstrækkelig' eller 'ringe' kvalitet, 22 procentpoint højere. Se markering med fed rød skrift i tabellen ovenfor. Denne sammenhæng er signifikant på et 5 %'s signifikansniveau.⁴⁰

Vi finder ydermere, at dagplejernes uddannelsesniveau korrelerer positivt med kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø. Denne sammenhæng er overvejende drevet af området 'relationer'. Estimerne for at have enten en gymnasial uddannelse eller en kompetencegivende uddannelse (erhvervs- eller videregående uddannelse) er evalueret i forhold til at have en grundskoleuddannelse. Det vil sige, at der er 50 procentpoint større sandsynlighed for, at en dagplejer har et pædagogisk læringsmiljø af 'tilstrækkelig' eller 'god' kvalitet, hvis dagplejeren har en gymnasial uddannelse sammenlignet med grundskole som højeste gennemførte uddannelse. For de kompetencegivende uddannelser er sandsynligheden for at have 'tilstrækkelig' eller 'god' kvalitet 35 % højere sammenlignet med grundskole. Disse sammenhænge er statistisk signifi-

⁴⁰ Generelt for de tre områder om fysiske omgivelser, relationer og leg og aktivitet, ser vi også en negativ sammenhæng mellem antal børn og kvalitet, dog er disse sammenhænge statistisk insignifikante.

kante på et 5 %'s signifikansniveau. Vi finder ingen statistisk signifikante sammenhænge mellem dagplejernes uddannelsesniveau og kvalitet inden for områderne 'fysiske omgivelser' og 'leg og aktivitet'.

Der er for få uddannede pædagoger og pædagogiske assistenter i stikprøven, til at de kan indgå som en særskilt kategori i sammenhængsanalyserne.

Dagplejeområdet er generelt forskningsmæssigt underbelyst, jf. også Slot (2018), men der er gennemført undersøgelser af området i fx en europæisk kontekst. Vores fund af en sammenhæng mellem antallet af børn, som dagplejerne har indskrevet, dagplejerens uddannelsesniveau samt kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø stemmer overens med tidligere internationale undersøgelser, der er på området, der også indikerer disse sammenhænge (Slot, 2018).

Litteratur

- Ahnert, L., Piquart, M. & Lamb, M.E. (2006). Security of Children's Relationships with Nonparental Care Providers: A Meta-Analysis. *Child Development, 77*(3), 664–679.
- Bauchmüller, R., Gørtz, M. & Rasmussen, A.W. (2014). Long-run benefits from universal high-quality preschooling. *Early Childhood Research Quarterly, 29*(4), 457–470.
- Baustad, A.G. & Bjørnstad, E. (2022). Everyday interactions between staff and children aged 1-5 in Norwegian ECEC. *Early Years, 42*(4–5), 557–571.
- Birkeland, Å. (2012). Barnhagens vegge som daningsagenter – en komparativ analyse. I: E. E. Ødegaard (red.): *Barnehagen som danningsarena*. Fagbokforlaget.
- Bjørnstad, E., Broekhuizen, M.L., Os, E. & Baustad, A.G. (2020). Interaction Quality in Norwegian ECEC for Toddlers Measured with the Caregiver Interaction Profile (CIP) Scales. *Scandinavian Journal of Educational Research, 64*(6), 901–920.
- Bjørnstad, E. & Os, E. (2018). Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R. *European Early Childhood Education Research Journal, 26*(1), 111–127.
- Bleses, D., Højen, A., Jensen, P., Rathe, A.B., Boisen, L.A., Nielsen, H. & Jensen, C.H. (2019). *Vi lærer sprog i vuggestuen og dagplejen: En målrettet og struktureret indsats, som virker ved at styrke læringsmiljøet for de yngste*. Aarhus Universitet.
- Bleses, D., Jensen, P., Slot, P.L., & Justice, L. (2020). Low-cost teacher-implemented intervention improves toddlers' language and math skills. *Early Childhood Research Quarterly, 53*, 64–76.
- Bro, L.L. (2016). Små, store eller måske rettere mellemstore organisationer? En undersøgelse af sammenhængen mellem ledelsesspænd, ledelsesidentitet og brugen af transformationsledelse i danske daginstitutioner. *Politica, 48*(2), 158–178.
- Børne- og Undervisningsministeriet. (2018). *Den styrkede pædagogiske læreplan: Rammer og indhold*. Børne- og Socialministeriet.

- Christoffersen, M.N. & Højen-Sørensen, A.-K. (2013). *Børnehavens normeringer: En forskningsoversigt over opførelsesmetoder*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Christoffersen, M.N., Højen-Sørensen, A.-K. & Laugesen, L. (2014). *Daginstitutionens betydning for børns udvikling: En forskningsoversigt*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Cordoni, G., Demuru, E., Ceccarelli, E., & Palagi, E. (2016). Play, aggressive conflict and reconciliation in pre-school children: What matters? *Behaviour*, 153(9-11), 1075–1102.
- Dagtilbudsloven. Lovbekendtgørelse nr. 985 af 27/06/2022. *Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge (dagtilbudsloven)*. Retsinformation.
- Dalgaard, N.T., Bondebjerg, A., Klokke, R., Viinholt, B.C.A. & Dietrichson, J. (2022). Adult/child ratio and group size in early childhood education or care to promote the development of children aged 0–5 years: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 18(2), 1–48.
- Dalli, C., White, E.J., Rockel, J., Duhn, I., Buchanan, E., Davidson, S., Ganly, S., Kus, L. & Wang, B. (2011). Quality early childhood education for under 2-year-olds: What should it look like? A literature review. The Ministry of Education, New Zealand.
- Dalsgaard, C.T., Kloppenborg, H.S., Kollin, M.S., Mikkelsen, M., Bas, Y., Bjerre, L.B. & Dahl, D.B. (2023). *Opgørelse af praksisnormering: Udvikling af en beregningsmodel til at opgøre praksisnormering i daginstitutioner*. VIVE.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2011). *Kvalitetsarbejde i dagplejen*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2017). *Kvalitet i dagtilbud: Pointer fra forskning*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2018a). *Ledelsesstrukturer på dagtilbudsområdet: En kortlægning blandt dagtilbudsschefer*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2018b). *I dybden med samspil og relationer i det pædagogiske læringsmiljø*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2020a). *Faglig kompetenceudvikling i dagtilbud: Første af rapportering fra Viden om Praksis – OECD's dagtilbudsundersøgelse 2018*. Danmarks Evalueringsinstitut.

- Danmarks Evalueringsinstitut. (2020b). *Læringsmiljø i kommunale børnehaver: National undersøgelse*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2020c). *Pædagogisk personale i daginstitutioner og deres uddannelse*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2020d). *Evaluering af den styrkede pædagogiske læreplan: Lige deltagelsesmuligheder for alle børn i børnefællesskaber*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2021a). *Kort om leg: Viden og inspiration til arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2021b). *EVA tema #24: En tryk opstart*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2022a). *Vidensbehov på lokalt niveau: Forarbejde til kvalitetsundersøgelse – leverance 1*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2022b). *Erfaringer med at undersøge kvalitet kommunalt: Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse – leverance 2*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2022c). *Erfaringer med at undersøge kvalitet nationalt: Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse – leverance 3*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2022d). *Vurdering af udvalgte redskaber: Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse – leverance 5*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2022e). *Forarbejde til kvalitetsundersøgelse – leverance 7 – del 1: Overordnede valg vedr. en kvalitetsundersøgelse*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2022f). *Forarbejde til kvalitetsundersøgelse – leverance 7 – del 2: Model for kvalitetsundersøgelsen*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2022g). *Evalueringen af den styrkede pædagogiske læreplan*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Statistik. (2021). *Børnepasning før skolestart 2022*. Nyt fra Danmarks Statistik. 21. september 2022. Nr. 321. Danmarks Statistik.

- Danmarks Statistik. (2022). *Beregningsnotat: Udarbejdelsen af mikrodata bag statistikbanktabellerne BOERN1-3*. Danmarks Statistik.
- Datta Gupta, N. & Simonsen, M. (2013). Long-term Consequences of Type of Early Childhood Care. *Mimeo, Aarhus Universitet*.
- Det Økonomiske Råd, Formandskabet. (2021). *Dansk Økonomi, forår 2021*. Det Økonomiske Råd.
- Dietrichson, J., Kristiansen, I.L. & Viinholt, B.A. (2020). Universal preschool programs and long-term child outcomes: A systematic review. *Journal of Economic Surveys*, 34(5), 1007–1043.
- Duncan, G., Kalil, A., Mogstad, M. & Rege, M. (2022). *Investing in Early Childhood Development in Preschool and at Home*. Working Paper 29985. National Bureau of Economic Research.
- Gray, P. (2011). The decline of play and the rise of psychopathology in children and adolescents. *American Journal of Play*, 3(4), 443–463.
- Holm-Petersen, C., Andersen, L.B., Bjørnholt, B., Høybye-Mortensen, M., Bro, L.L. & Andersen, V.N. (2015). *Ledelsesspænd på daginstitutionsområdet: Størrelse, ledelsesstil, faglig kvalitet og trivsel*. KORA.
- Houlberg, K. & Lauridsen, J.M. (2022). *VIVEs kommunetal 2022.4: Flere kommunale medarbejdere skiftede job under corona-krisen*. VIVE.
- Jensen, B. (2013). *Vidensbaseret indsats over for udsatte børn i dagtilbud – modelprogram. VIDA-forskningsrapport 4. Forandring og effekt*. IUP, Aarhus Universitet.
- Jensen, B., Jensen, P. & Rasmussen, A.W. (2017). Does professional development of preschool teachers improve children's socio-emotional outcomes? *Labour Economics*, 45, 26–39.
- Kjeldsen, K.N. & Larsen, K.B. (2020). *Notat: Sygefravær blandt pædagoger*. CEPOS.
- Københavns Kommune. (2019). *Kvalitetsrapport for dagtilbud 0-6*. Københavns Kommune.
- Lindeberg, N.H., Bro, L.L., Nøhr, K. & Larsen, K.S. (2021). *Vidensopsamling om faglig ledelse på dagtilbudsområdet*. VIVE.

- Lindeberg, N.H., Hanse, A.T., Vixø, K., Madsen, D.C., Bjerre, L.B., Mahoney, A.N. & Lauytup, M.A. (2023). *Kvalitet i dagtilbud: National undersøgelse af kommunale daginstitutioner og dagpleje for 0-2-årige børn. Undersøgel-sesdesign, metode og bilagstabeller*. VIVE & EVA.
- LOV nr. 2594 af 28/12/2021. *Lov om ændring af dagtilbudsloven. (Minimums-normeringer i daginstitutioner og styrket tilsyn med dagtilbud m.v.)*. Retsin-formation.
- Mikkelsen, M., Lindeberg, N.H., Mortensen, N.P. & Jacobsen, R.H. (2022). *For-arbejde til national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet – Delleve-rance 4: Overblik over relevant registerdata*. VIVE.
- Munck, C.C.C. (2017). *Små børns fællesskabelse i en flertydig vuggestueprak-sis*. Roskilde Universitet.
- Møller, J.K. & Nørgaard, D. (2007). *Ledelse af dagtilbud under forandring: En undersøgelse af ledelsesstruktur og lederfaglighed på dagtilbudsområdet*. Væksthus for Ledelse.
- Nielsen, S.B. & Bøje, J.D. (red.) (2017). *Attraktiv på papiret? Nyuddannede pæ-dagoger mellem akademisering, evidensbaseret professionalisering og om-sorgsfuld praksisudvikling*. Roskilde Universitet.
- Nilsen, T.R. (2021). Pedagogical intentions or practical considerations when facilitating children's play? Teachers' beliefs about the availability of play materials in the indoor ECEC environment. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 15(1), 1-16.
- Nordtømme, S. (2012). Place, space and materiality for pedagogy in a kinder-garten. *Education Inquiry*, 3(3), 317-333.
- Nøhr, K., Mortensen, N.P. & Lindeberg, N.H. (2022). *Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet – Delleverance 1: Vidensbe-hov på nationalt og kommunalt niveau*. VIVE.
- Os, E. (2019). *Voksnes mediering av jevnaldringsrelasjoner i barnehager: En undersøkelse av voksnes bidrag til samhandling mellom barn under tre år*. Universitet i Oslo.
- Os, E. & Winger, N. (2019). Blikk for barn. *Nordic Early Childhood Education Research Journal*, 18(SI), 1-5.

- Rayce, S.B., Hansen, A.T., Mikkelsen, M. & Pontoppidan, M. (2021). *SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet: Præsentation af undersøgelsen og udvalgte resultater fra første dataindsamling 2017/2018*. VIVE.
- Rasmussen, K., Chimirri, N.A., Juhl, P. & Gitz-Johansen, T. (2019). *Har du det godt? Om at have det godt i dagsinstitutionens hverdag*. Dafolo.
- Ringsmose, C. (2020). *Perspektiver på kvalitet i daginstitutioner: Resultater fra et kvalitativt studie i seks kommuner*. Aalborg Universitetsforlag.
- Ringsmose, C. & Kragh-Müller, G. (2020). *KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner* (2. udgave). Dansk Psykologisk Forlag.
- Ringsmose, C. & Kragh-Müller, G. (2021). *KIDS Dagpleje – Evaluering og kvalitetsudvikling* (1. udgave). Dansk Psykologisk Forlag.
- Sammons, P. (2010). Does pre-school make a difference? Identifying the impact of pre-school on children's cognitive and social behavioural development at different ages. I: K. Sylva, E. Melhuish, P. Sammons, I. Siraj-Blatchford, & B. Taggart (red.), *Early Childhood Matters*. Routledge.
- Sheridan, S., Williams, P. & Samuelsson, I. (2014). Group size and organisational conditions for children's learning in preschool: a teacher perspective. *Educational Research*, 56(4), 379-397.
- Slot, P. (2018). Structural characteristics and process quality in early childhood education and care: A literature review. OECD Education Working Papers, 176. OECD.
- Sommer, D. (2020). *Leg: En ny forståelse* (1. udgave). Samfundslitteratur.
- Specielle bemærkninger til dagtilbudslovens § 8, jf. L 160, Forslag til lov om ændring af dagtilbudsloven og lov om folkeskolen (Styrket kvalitet i dagtilbud, øget fleksibilitet og frit valg for forældre), fremsat den 28. februar 2018, folketingssamling 2017-18. Retsinformation.
- Sperling, L.L. (2021). *Løfteevne i daginstitutioner*. DEA.
- Stokke, A. (2011). Et blik på barns vilkår for fysisk aktivitet i barnehager: En komparativ studie, 1981 og 2009. *Barn – Forskning om barn og barndom i Norden*, 29(1), 27-47.
- Sylva, K. (2010). Quality in early childhood settings. I: K. Sylva, E. Melhuish, P. Sammons, I. Siraj-Blatchford & B. Taggart (red.), *Early Childhood Matters*. Routledge.

- Söderström, M., Boldemann, C., Sahlin, U., Mårtensson, F., Raustorp, A. & Blennow, M. (2013). The quality of the outdoor environment influences childrens health – a cross-sectional study of preschools. *Acta Paediatrica*, 102(1), 83–91.
- Tonsberg, S. (2019). En professionel krammer. *Asterisk*, 91, 10–12.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. (2021). *Uddannelseszoom*. Tilgået 3. april 2023 på: <https://www.ug.dk/vaerktoej/uddannelseszoom/#!/parameters?subeducations=udb2-paedagog:280717,&tab=job>
- Uddannelses- og Forskningsstyrelsen. (2021). *Evaluering af pædagoguddannelsen: Samlet rapport*. Uddannelses- og Forskningsstyrelsen.
- Uddannelsesguiden. (2022). *Dagplejer*. Tilgået 3. april 2023 på: <https://www.ug.dk/job/job-fordelt-paa-erhvervsomraader/paedagogiskir-keligtogsocialtarbejde/boernepasning/dagplejer>
- VIVE (2022). *VIVEs kommuneetal 2022.6: Flere voksne på stuerne – men relativt færre uddannede pædagoger*. VIVE.
- Winther-Lindqvist, D.A. (2020). *Kort & godt om LEG* (1. udgave). Dansk Psykologisk Forlag.

VIVÉ